פרק 15

בלי סוריה – לצאת מלבנון

אם לרגע אחד עדיין האמין ברק שהבטחת הבחירות הגדולה ביותר שלו – יציאה מכול שטח לבנון בתוך שנה – תתבצע בתיאום עם סוריה ובהבנה מלאה עם חזבאללה, הגיעה שיחת הטלפון ב-26 במרס מהנשיא קלינטון, שבישר לו מג'נבה שאין כל פריצת דרך עם הנשיא אסד. מועד היציאה התקרב ובאין הסכם עם הסורים, גדל גם החשש הגדול שהתנועה דרומה תהיה תחת אש כבדה ותחייב את צה"ל להגיב בעוצמה רבה.

בשלב הזה בצה"ל עדיין נערכו למצב שישראל תמשיך להחזיק בשטחים שולטים בלבנון, ותייצר קו טקטי ושורת מוצבים במרחק של עד קילומטר מהגבול לתוך שטח לבנון. מי שלחץ לכיוון הזה הוא הרמטכ"ל שאול מופז, שניסה לשכנע את ראש הממשלה ושר הביטחון שנסיגה מכל שטח לבנון תעמיד את יישובי הצפון בפני סכנה מיידית מצד חזבאללה שישתלט מיד על כל שטח שיפנה צה"ל, יחסל את צבא דרום לבנון, ויאיים באש על כל צפון המדינה.

ברק לא מקבל את עמדת הרמטכ"ל. הוא נחוש מאי-פעם: אף חייל של צה"ל לא יישאר מצפון לגבול הבינלאומי. אין לו אשליות לגבי יכולתו של צד"ל להמשיך ולהחזיק לבדו את רצועת הביטחון. הוא שומע את מצוקת מפקד צד"ל אנטואן לחאד, ואת החשש מטבח שיערוך חזבאללה באנשיו. ברק מבטיח לסייע לו ככל האפשר. בציוד, בנשק – אבל לא בלוחמים. 18 שנים של מרחץ דמים בלבנון, שגבו יותר מאלף הרוגים עומדות להסתיים. זו לא מחאת ארבע אמהות, זה לא השלט המצמרר על חזית בית בקיבוץ געש שבו מתחלפים בכל יום מספרי הנופלים של צה"ל בלבנון. זה הוא. הבטחת בחירות שמותנית רק בו. עם או בלי הסכם - צה"ל יוצא מלבנון.

הוא מתכנן את הנסיגה – מבצע "דמדומי בוקר" זה השם שנתן לו המחשב הצה"לי – על כל פרטיו. קיפול ופינוי מדורג של כוחות ממוצבים רחוקים והעברתם לידי צד"ל ופינוי

הדרגתי של ציוד צבאי. לא את כולו אפשר לפנות. ברק מודע לכך שיישאר ציוד צבאי בשטח, אבל פועל למזעור הכמויות. הוא מוודא שפיקוד צפון יהיה ערוך עד אחרון הפרטים – אם כי בדיעבד התברר שזה לא קרה. חיל האוויר והארטילריה בכוננות לתקיפת יעדים מסומנים של חיזבאללה אם יהיה צורך בכך. בחזית הפנימית הוא מצפה לקונצנזוס. לפחות סביב הנסיגה מלבנון. במקום זאת הוא שומע בכירים בליכוד שמאשימים אותו בבגידה בבני הברית הנוצרים, במסירת שטחים לחזבאללה וביצירת איום על קריית שמונה, נהריה וכל יישובי קו העימות בצפון. אלה אותם בכירים שאחראים להסתבכות הנוראית ומאשימים עכשיו את האיש שמנסה לסיים את הטרגדיה הלבנונית.

הוא מוטרד מעמדת הרמטכ"ל שמקרינה על בכירים נוספים במטכ"ל. בעיניו, שאול מופז הוא קצין קרבי שהוכיח עצמו בתפקידים פיקודיים גם בסיירת מטכ"ל וגם בחטיבת הצנחנים עליה פיקד, אבל מינויו לרמטכ"ל היה מוקדם מדי לדעתו, חלק מחיסול חשבונות של איציק מרדכי, שר הביטחון בממשלת נתניהו, עם מתן וילנאי. גם בדיון בפיקוד צפון שהתפרש על פני שעות ונגע בפרטים הקטנים של הפינוי וגם בישיבות מטכ"ל בנושא, ברק חש את הרוח הצוננת שנושבת מכיוונו של מופז, את השאלות שמצביעות על ספקות ואי-הסכמה עם המהלך המתגבש. למרות המתח ביניהם, ברק החליט שלא לפגוע במעמדו של הרמטכ"ל אלא להבהיר לו שאין זה משנה מה דעתו - תפקידו לבצע את החלטת הדרג המדיני.

לאחר אחת השיחות עם מופז, שיחות שבהן ניסה לשכנעו בחשיבות הנסיגה ולשתף אותו בהערכה שיישובי הצפון לא יהפכו לבני ערובה של חיזבאללה, חלפה בו לרגע מחשבה שאולי מופז נוטר לו על שבאמצע שנות השבעים, כששימש עוזר ראש אמ"ן למבצעים, דחה מבצע שהציע לו מופז, אז סגן מפקד סיירת מטכ"ל, והגיב אז: "אני לא הייתי הולך עם זה לשר הביטחון ולרמטכ"ל..."

כאלטרנטיבה לסוריה שהכזיבה, ברק בודק אפשרות לנסיגה מלבנון בשיתוף האו"ם. המזכ"ל קופי אנאן מבטיח תגבור של כוח האו"ם בלבנון, אבל ברק יודע שברגע המבחן, חיילי האו"ם לא ישמשו כוח מרתיע.

מאמ"ן מגיעים דיווחים מדאיגים על היערכות חזבאללה לקראת הפינוי המתוכנן, שאיש עדיין לא יודע מתי יהיה. הארגון השיעי מתגבר כוחות ומצטייד בתותחי 130 מילימטר חדשים. מתנת סוריה כמובן. סיור של צד"ל עולה על מטען חבלה בצפון אזור הביטחון ומפקדו, גנרל אנטואן לאחד, מאשים שזו תוצאה של תוכנית הנסיגה המתוכננת. תגובת צה"ל לא מאחרת לבוא: אש ארטילרית ותקיפת מטוסי חיל האוויר על סוללת תותחים שחזבאללה הציב באזור כמה ימים לפני כן. ברק זוכה ליישר כוח דווקא ממנהיג האופוזיציה אריק שרון.

ברקע עדיין מנסים לתאם מגעים של הרגע האחרון עם בכירים בדמשק באמצעות האו"ם, לפחות כדי ליצור מראית עין של הסדר. מי שפעיל במגעים האלו הוא אלוף במילואים אורי שגיא, שחוזר עם תשובה שלילית. הסורים מתעקשים שלא לערב את סיפור לבנון במתווה המדיני. הם מדברים רק על נסיגה מרמת הגולן. ללא כל קשר ללבנון.

שיעור העריקה של קצינים וחיילים בצד"ל נמצא בעלייה מתמדת. הביטחון שלהם בישראל הולך ונסדק, גם חוסר האמון כלפי הבטחות ישראל שלא תפקירם ותאפשר למי מביניהם שיבקש מקלט לעבור חופשי דרך שער הגדר הטובה. ישראל מקפידה שבצד"ל לא ידעו את מועד הנסיגה. זה כולל גם את הבכירים שם. גנרל לאחד היה בפריז כשצה"ל נסוג מלבנון. אחד העריקים הבכירים מצד"ל הוא מיג'ור אמיל נאסר, מג"ד אזור ג'זין, שערק בתחילת חודש מאי. לאחר עריקתו פורסם בעיתוני לבנון שהעריק היה זמן רב סוכן כפול של חזבאללה, שהעביר להם מידע משמעותי, ובין היתר חשף את מסלול הנסיעה המתוכנן של מפקד יק"ל, תת אלוף ארז גרשטיין. בעקבות המידע הוטמן מטען חבלה רב עוצמה על ציר הנסיעה במזרח אזור הביטחון ובפיגוע הקשה שהיה

בפברואר99', נהרג תת אלוף גרשטיין ועוד שלושה מלווים שהיו אתו ברכב. בהמשך להתגברות העריקות חזבאללה הודיע על חנינה שתנתן לכל לוחם צד"ל שיהרוג חייל צה"ל ויערוק מיד לאחר מכן.

בשבוע השלישי של מאי החליט ברק להקדים את היציאה מלבנון. התאריך המקורי שנקבע היה ה-1 ביולי 2000, וראש הממשלה רוצה לחתוך חודשיים בלוח הזמנים וקובע את יום ה-24 במאי כיום היציאה מאזור הביטחון. ההידרדרות המהירה של צבא דרום לבנון היא ברקע ההחלטה, כמו גם הרצון להפתיע את חזבאללה.

עד להתנעת תוכנית הנסיגה יחסי ברק-מופז היו תקינים, עם הערכה הדדית. נכון שאם הדבר היה תלוי בו, ספק אם היה ממנה אלוף פיקוד חסר ניסיון כמו מופז ומקפיצו לתפקיד מפקד הצבא, אבל זה הרמטכ"ל שקיבל בירושה ואתו הוא צריך לבצע את המשימה. ברק כשר ביטחון לא חסם דעות מנוגדות לשלו. גם כשזה היה בפורומים ביטחוניים בכירים כמו הקבינט או בישיבות עם בכירי המטה הכללי - הרמטכ"ל, סגנו, מפקד חיל האוויר, ראש אמ"ן וראש אג"ת. בדיונים מקדימים על תוכנית הנסיגה מלבנון הוצגה הערכת אמ"ן על תגובת חזבאללה לנסיגה חד צדדית של צה"ל, שתאמה את עמדת מופז. באמ"ן העריכו שחיזבאללה ימהר לתפוש מוצבים שיפונו על ידי צה"ל וינסה לזנב באש בכוחות המתפנים. צד"ל יתקשה להחליף את צה"ל במשימות הביטחון השוטף ברצועת הביטחון, וההערכה היתה שאחרי נסיגת צה"ל – כל אזור הביטחון ייפול לידי חזבאללה והסכנה ליישובי הצפון תגבר.

מופז נזהר שלא לצאת בגלוי נגד השר הממונה עליו, אבל לא הסתיר את הסתייגותו מהתוכנית שנראתה לו לא שלמה, עם סיכון ביטחוני גדול לחיילים המשרתים בקו. לברק, שלרוב סיכם את הדעות ששמע, לא אחת בהרצאה ארוכה ומנומקת, לא היתה בעייה עם עמדת הרמטכ"ל כל עוד קיבל את החלטות שר הביטחון. אבל מאותו רגע שבו מופז השמיע את דעותיו מחוץ לפורומים סגורים, נוצרה בעיה. באחד העיתונים היומיים

צוטט מופז בעמוד הראשון "הממשלה החליטה לסגת בלי לשאול את הצבא," והיה ברור שאמירה כזו לא יכולה להישאר ללא תגובה של ראש הממשלה ושר הביטחון.

היו שרים ויועצים שלחצו עליו לפטר את מופז ולמנות במקומו את סגן הרמטכ"ל, אלוף עוזי דיין. ברק החליט שלא לפגוע במופז אבל בשיחות בארבע עיניים הזכיר לו את מחויבות צה"ל למלא אחר החלטות הדרג המדיני. במהלך עוקף מופז, הוא מינה את דיין, המועמד המוביל מבחינתו לתפקיד הרמטכ"ל הבא, לראש המועצה לביטחון לאומי ומרכז תיק פינוי צה"ל מלבנון. המינוי לא עבר בשקט בסביבתו של מופז, שהתעקש שעוזי דיין בתפקידו החדש לא יופיע במדי צה"ל עם דרגות אלוף. ברק הודיע על מינוי נוסף, אלוף במילואים יוסי פלד, כמתאם הנסיגה מול צד"ל. עוד איתות ברור לרמטכ"ל, שהשר החלטי לבצע את הנסיגה. עם תמיכת הרמטכ"ל או בלעדיה.

האופוזיציה הראשית, הליכוד, יוצרת דעת קהל נגד הנסיגה. המושג "חזבאללה על הגדר" מתקבע בחלקים גדולים של הציבור, במיוחד בקרב תושבי הצפון, שמקבלים את עמדת מתנגדי הנסיגה שהגבול החדש שיווצר בשטח אינו בר הגנה. גם הם, כמו ברק, אינם תולים תקוות בצבא לבנון שאמור להתפרש בשטח אחרי הנסיגה. במהלך חודש מאי מתפרסמת כתבה גדולה על 20 משפחות ממושב אביבים שהודיעו כל כוונתם לעזוב את היישוב לאחר נסיגת צה"ל מאזור הביטחון.

ויש נושא אחד שאין פתרון עבורו: מה יעלה בגורלם של אלפי הלוחמים הנוצרים ובני משפחותיהם, בני בריתה של ישראל, שיישארו לבדם ללא מטריית ההגנה של צה"ל. בכירי צד"ל מדברים על בגידת ישראל, על הטבח הצפוי וכיתות יורים של חזבאללה. ראש הממשלה מנחה את גורמי המנהל האזרחי להיערך לקליטת אנשי צד"ל ומשפחותיהם בישראל, לפתוח עבורם בעת הנסיגה את שער פטמה ולהיערך לפתרונות אכסון עבורם. בינתיים מדובר על הכנה מהירה של מתנ"סים ומבני ציבור באזור הצפון. במקביל מועברים מסרים בערוצים חשאים לממשלת לבנון ולחזבאללה שצה"ל ייסוג מלבנון ב-1 ביולי כמתוכנן, ושקט יענה בשקט. ואם לא - המסר ברור. בתחילת חודש

מאי ראש הממשלה משוחח עם נשיא צרפת, ז'אק שיראק שמברך על המהלך הצפוי ומבטיח שידבר עם נשיא לבנון על פריסת צבא לבנון בשטח שיפונה על ידי צה"ל. ברק לא מסתיר את כוונתו לצאת מלבנון. להיפך. הוא חוזר על כך שוב ושוב. רק העיתוי לא נחשף.

ברק מוביל מהלך הונאה כדי להסתיר את כוונתו לבצע נסיגה מלאה בתוך לילה אחד. בתדרוכים לתקשורת הוא מדבר על כוונת צה"ל לחזק את צבא דרום לבנון בנשק התקפי – טנקים וארטילריה בנוסף לאלה שבידיהם כיום. בפועל, הוא מנחה את פיקוד צפון להיערך לאיסוף הנשק הכבד שבידי צד"ל, מחשש שחזבאללה ישתלט עליו לאחר הנסיגה. בדיוני המטה המיוחד לפינוי הצבא מלבנון נופלות החלטות - איזה ציוד חייבים להוציא מהשטח ומה יישאר מאחור בחוסר ברירה. בלוח הזמנים הקצר והמואץ, לא תהיה אפשרות לפנות את כל הציוד של צה"ל. חלק ממנו, לא ציוד קרבי ולא נשק, יישאר בלבנון. מדובר בציוד שפינויו מחייב מבצע לוגיסטי מורכב, שעלול להסגיר את העיתוי, לעכב את הנסיגה ולחשוף את הכוחות לאש חזבאללה.

ב-16 במאי התחיל צה"ל את פינוי המוצבים ברצועת הביטחון. שני המוצבים הראשונים שנמסרים לידי צד"ל הם מוצב "רותם" בגזרה המערבית ומוצב "טייבה" בגזרה המזרחית. פינוי מוצב "רותם", מהמוצבים הגדולים בלבנון לווה בהפגזות של חזבאללה לרוחב כל החזית. צה"ל מגיב בירי לעבר מטרות אזרחיות בלבנון ומסר מהיר מועבר לממשלת לבנון בערוצים דיפלומטים: ישראל רואה בכם אחראים לכל מה שיתפתח בדרום לבנון. ממשלת לבנון קוראת לכינוס דחוף של מועצת הביטחון וצרפת פועלת בדמשק ובביירות להרגעת המצב. הערכת אמ"ן היא שממשלת לבנון אכן פועלת להרגעת השטח, סוריה גם היא שקטה ומי שמתסיס את האווירה זו איראן.

שני המוצבים ננטשו כמה ימים לאחר מכן, ונתפסו על ידי חזבאללה, עוד לפני שצה"ל השלים את הנסיגה מלבנון. ההשתלטות המהירה של חזבאללה על אותם מוצבים, לצד תהלוכות אזרחיות של אנשי הארגון ותומכים שיעים לעבר כפרים נוצריים ומוצבי צד"ל,

יצרו מציאות חדשה שבה צד"ל עומד להתמוטט. ואכן, ב-21 במאי מתחילה התמוטטות כללית של צד"ל, במקביל לתהלוכות אזרחיות של עשרות אלפי שיעים שנעים לעבר מוצבי צד"ל וכפרי הדרוזים.

למחרת הגיע ראש הממשלה ושר הביטחון למוצב זרעית בצפון, שם קיים דיון חירום עם הרמטכ"ל, אלוף פיקוד צפון ואלופים אחרים על דרכי הפעולה של צה"ל בעקבות השינויים בשטח. הדילמה היתה בין החלטה לשלוח אוגדה או שתיים כדי להגן על צד"ל ולכבוש חזרה את המוצבים שבידי חזבאללה, או להקדים את הנסיגה. ברק היה זה שהכריע. אין טעם להילחם ולאבד חיילים כשבכל מקרה נעזוב את לבנון בקרוב. ההחלטה שהתקבלה היתה לבצע את הפינוי בלילה אחד. בין ה-23 ל-24 במאי.

הגנרל לאחד, שנמצא בפריס מקבל מסרים מרגיעים שהנסיגה עדיין לא החלה, ומדובר בשלב מוקדם של העברת האחריות בכמה מוצבים לידי צד"ל. לאחד, כמו גם כל בכירי צד"ל לא עודכן עד הרגע האחרון בתוכניות צה"ל. כשהתבשר מפקד צד"ל, שהיה עדיין בפריס כמה ימים מאוחר יותר, שצה"ל עוזב במהירות את רצועת הביטחון, הוא מיהר להאשים את ברק וישראל בבגידה בו ובאנשיו. ברק הבין את כאבו, אבל לא היתה אפשרות לחשוף בפני פיקוד צד"ל את התאריך האמיתי. מימדי העריקה של מפקדים וחיילים נוצרים והלחץ על הגדר של מבקשי מקלט רק חיזקו את דעתו שפעל נכון.

נקודת מבחן אחרת היתה בפינוי מוצב הבופור, אחד הסמלים הבולטים לנוכחות צה"ל בדרום לבנון. גם כאן הפינוי בלילה האחרון לשהות צה"ל ברצועת הביטחון, התבצע ללא תקלות ומפקד פלוגת ההנדסה של הנח"ל, שהחזיקה במוצב עד יום הפינוי, פוצץ את המוצב, מבלי לפגוע באתר ההיסטורי שלידו – מצודת הבופור, שריד מימי הצלבנים. המהירות שבה התבצעה היציאה, לא רק בבופור, אלא מכל המוצבים שהחזיק צה"ל, הפתיעה את חזבאללה שלא היה מוכן לעיתוי המהיר.

בבוקר ה-24 במאי דיווח מפקד יק"ל, יחידת הקישור ללבנון לרמטכ"ל מופז, שלא נותרו חיילי צה"ל בשטח לבנון. הוא אחרון חיילי צה"ל שעזב את דרום לבנון. מפקד יק"ל האחרון, שחתם את דף הנוכחות של חיילי צה"ל בלבנון, היה תת אלוף בני גנץ. בניגוד לתחזיות הקודרות, זו לא היתה נסיגה תחת אש. גם לא לעבר הכוחות שנעו דרומה וגם לא לעבר יישובי הצפון.

בבוקר, במסיבת עיתונאים מאולתרת בבסיס זרעית, סמוך לגדר המערכת, כשכל הרחבה מסביב עמוסה בציוד שהוצא בשעות הלילה מלבנון, ולצדם של הרמטכ"ל מופז ואלוף פיקוד צפון גבי אשכנזי, דיבר ברק בקצרה. כמה משפטים שהופנו גם לחיילים שסגרו אחריהם את השערים בגדר הצפון והביאו לסיומן של 18 שנות מלחמה שם, גם לתושבי הצפון, לאזרחי ישראל ולא פחות מכך – צפונה משם. לחזבאללה ולממשלת לבנון: "אזור הביטחון מיצה את עצמו," אמר ראש הממשלה שהיה שם בלילה, לקבל את פניהם של החיילים והמפקדים, "אנחנו מציבים עתה רף גבוה מאד, אחר לגמרי לתגובה. לאוו דווקא פה, על הגבול, אלא לכל עומק לבנון. אני רוצה לראות את מי שיעזו פה לירות אל חיילי צה"ל ואל היישובים. נדע איך להגיב ומה לעשות."

ראש הממשלה ושר הביטחון יכול היה אותו בוקר לרשום "וי" אחד גדול בטור ההישגים שלו. במבט לאחור, זה היה הישגו הגדול כראש ממשלה. יש שיאמרו – היחיד בלבד. כל ראשי הממשלה לפניו, מנחם בגין, יצחק שמיר, יצחק רבין, שמעון פרס ובנימין נתניהו, התבוססו בבוץ הלבנוני הכבד. נשכו שפתיים עם כל הרוג וכל פיגוע, אבל התקשו לקבל החלטה אמיצה. בנחישות רבה, חרף כל הלחצים והאיומים, היה זה אהוד ברק שהוציא את צה"ל מלבנון.

כל אמצעי התקשורת סיקרו בענק את מבצע "דמדומי בוקר". את תמונות החיילים שנופפו בדגלי ישראל ברגע שחצו את גבול הצפון, את הכרזה הגדולה שהוצמדה לאחד הטנקים: שלום לך לבנון ולא להתראות... ואת החייל שמיהר להודיע הביתה בשידור חי: "אמא, חזרתי הביתה מלבנון..." צבא לא אוהב מהלכי נסיגה, אבל שמחת החיילים, שעד

אתמול בלילה עוד החזיקו במוצבים, הדפו התקפות חזבאללה, פתחו צירים, התמודדו עם אינספור מטעני חבלה ואיבדו לוחמים חברים בשדות הקטל של לבנון – עבורם היתה זו נסיגה מבורכת.

אבל היו גם מראות אחרים. פחות נעימים לעין. תמונות של ציוד צבאי שנותר בשטח ונבזז בידי חיילי חזבאללה, תמונות של אנשי חזבאללה בתוך מוצבי צה"ל הנטושים, של דגלי חזבאללה על גדר הגבול וילדים משליכים אבנים ויורקים לעבר חיילי צה"ל שלא מגיבים מעברה השני של הגדר. ותמונות לא פחות קשות של מאות לוחמי צד"ל, עם בני משפחותיהם, צובאים על שער פטמה, לא רחוק ממטולה, ומתחננים שיפתחו להם את מעבר הגבול.

לצד תמונות החיילים השמחים, גם הביקורות לא איחרו לבוא עם אצבע מאשימה לעבר ברק. "ידיעות אחרונות" עיתון ביקורתי כלפי ראש הממשלה, הוביל קו ברור שמחה על נסיגה לילית מבוהלת תחת לחץ חזבאללה וכמויות ענק של ציוד שהושארו בשטח. העיתון, שפרסם בעבר אלפי מאמרים וכתבות נגד המשך נוכחות צה"ל בלבנון, לא הבליט את ההישג החשוב ביותר במבצע הלילה המהיר: צה"ל עזב את לבנון ללא אבידות בנפש וסיים 18 שנים של הקזת דם קשה. תחזיות הרמטכ"ל על נסיגה תחת אש, על נפגעים רבים לצה"ל ועל מטחי קטיושות לעבר כל יישובי הצפון – לא התממשו.

ברק: "חצי שנה לפני התאריך, בפגישה אישית עם הרמטכ"ל מופז, נתתי לו הנחיה להיערך לפינוי וקבענו מה צריך לעשות. אורי שגיא עזר לנו מול האו"ם, כדי להבטיח את פריסתו בשטח אחרי יציאת צה"ל. למופז היו הסתייגויות והערות משלו, שנבעו במידה רבה מהחשש שיצר בפניו פיקוד צפון שהאש של חזבאללה תימשך לגליל, וחניתה ומשגב עם יהפכו ליישובי קו עימות.

"בכל השיחות שהיו לי עם הדרג הבכיר בצבא, אמרתי שהם יערכו למשימה וזו תבוצע באישור הקבינט והממשלה. בדיונים הבעתי דעה שאחרי השלמת הפינוי נתייצב מאחורי

קו בינלאומי מוכר והמוטיבציה לתקוף אותנו תרד בצורה משמעותית. הבנתי את שיקולי הרמטכ"ל שדיבר נגד, אבל הייתי יותר מוטרד מגישת הפיקוד, כפי שאלוף פיקוד הצפון גבי אשכנזי הציג אותה.

"הפיקוד קיבל התראה להיערכות לפינוי ולא היה מוכן בזמן להעברת שני מוצבים בעומק השטח לידי צד"ל. הפיקוד היה חייב להבין שיש אמנם תאריך שנקבע לפינוי, תחילת יולי 2000, אבל בגלל רגישות המצב, חייבים להיות מוכנים גם קודם לכן. לאלוף הפיקוד היה צריך להיות ברור שנצא קודם והוא היה חייב להיות ערוך בזמן. לרגע לא חשבתי לחכות ליום האחרון. לרמטכ"ל מופז היתה ביקורת על אי-מוכנות הפיקוד בהעברת מוצבים בזמן לידי צד"ל ובתוכנית פינוי הציוד. בהיערכות אחרת אפשר היה להוציא חלק גדול מהציוד הצבאי שנשאר מאחור, דבר שגרר ביקורת ציבורית נוקבת. תהליך העברת המוצבים לצד"ל, שהיה באחריות פיקוד צפון השתבש וזה גרם לקריסה המהירה. זו הסיבה שלא היתה שום ברירה אלא להקדים ולצאת. ואכן, יצאנו תוך יממה בלי הרוג, בלי פצוע."

והייתה גם ביקורת שהשמיע אלוף במילואים עמירם לוין, שהיה אלוף פיקוד צפון עד שנת 1998, ומונה על ידי ראש הממשלה הקודם, בנימין נתניהו, למשנה לראש המוסד. ברק: "עמירם לוין שאל בתמיהה רבה למה לא נתנו מכה מקדימה לפני היציאה מלבנון. זו לא היתה הפעם הראשונה שעמירם השמיע ביקורת על מהלכים ביטחוניים שלי. מאז אסון צאלים יחסינו לא חזרו להיות מה שהיו.

"ב'ידיעות אחרונות' פורסמה למחרת הנסיגה כותרת גדולה: 'ברחנו מלבנון', ונכתב שצה"ל היה צריך לצאת מלבנון בצורה מסודרת ומכובדת ולקיים מסדר גדול להעברת הדגל לצבא דרום לבנון. לי היה ברור כבר שנה קודם שנצטרך לצאת בהפתעה, אחרת הפינוי יהיה תחת אש חזבאללה על המוצבים ויישובי הגליל. אם היינו מקיימים טכס כזה, חזבאללה לא היה מאפשר לנו לצאת בשקט, והכול היה מתנהל תחת הפגזה

ארטילרית כבדה. בברירה בין טכס מכובד ויציאה מהירה - אני העדפתי את עקרון ההפתעה עם אפס נפגעים. אבל גם במקרה של יציאה מהירה, אילו פיקוד הצפון היה משלים את היערכותו בזמן, הנסיגה ופינוי הציוד היו נראים אחרת."

יש כאלה שיצביעו על הנסיגה מלבנון כאירוע שבו החלו לצמוח שורשי העימות הגדול שפרץ בדיוק שני עשורים לאחר מכן, בין שר הביטחון ברק והרמטכ"ל אשכנזי.

פרק 16

בקיעים בקואליציה

ראש הממשלה ברק לא מפסיק את המירוץ המדיני, אבל את החשבון על מלאכת הרכבת הממשלה, קואליציה של אוסף מפלגות ויחידים, עם אגו פוליטי משלהם, שלא אחת טובת המדינה מהם והלאה, הוא מתחיל לשלם עוד בטרם השלים ולו אף משימה אחת.

המשבר הגדול הראשון הגיע בתחילת ספטמבר 99', שלושה חודשים בלבד לאחר הקמת הממשלה. חברת החשמל הודיעה על העברת משחן, טרנספורמטור גדול, ממפעל תע"ש באיזור התעשייה ברמת השרון לתחנת הכוח באשדוד. מדובר היה במבצע לוגיסטי מסובך שחייב סגירת נתיבי תנועה בכבישים מהשרון לדרום, ומשטרת התנועה החליטה שהזמן המתאים לכך הוא השעות הקטנות של הלילה בין שישי לשבת. לא מדובר היה בסיפור חדש. בעבר כבר היו לא מעט מקרים שבהם הועברו כלים כבדים ממקום

למקום וכדי שלא לפגוע באזרחים, זה נעשה בלילה שבין שישי ושבת. תמיד זה עבר ללא תגובה ומהומה. הפעם זה היה שונה.

מישהו דאג להדליף את המהלך לתקשורת והפרסום עורר סערה רבתי בשתי השותפות החרדיות – יהדות התורה וש"ס. רוני בונדי, יועצו הפוליטי של ברק, עדכן אותו שמי שמחולל את המהומה בקואליציה הוא שר התשתיות אליהו סויסה מש"ס, שהיה אחראי מתוקף תפקידו על חברת החשמל וחתם על צו שאסר על העברת המשחן בליל שבת. כשניסה ברק להסביר לשר בממשלתו, שבלילות שבת קודמים הועברו חלקים כבדים אחרים של אותו משחן, ומדובר בהובלה האחרונה ויש להתחשב בציבור של מאות אלפי נהגים, הוא גילה שר עיקש כפרד שהשיב: "מעשה רע שנעשה בעבר איננו מצדיק מעשה רע בהווה..."

ברק, שהיה אז ערב נסיעה חשובה למוסקבה, לפגישה ראשונה עם הנשיא הרוסי בוריס ילצין, מצא עצמו לכוד בסבך המשחן. הוא פנה למנהיג ש"ס, אלי ישי כדי שירגיע את סויסה, אבל שמע ממנו שסויסה הוא בעצם חייל של אריה דרעי, וזה נוקם כפול. גם בברק שגרם לסילוקו מראשות המפלגה וגם בישי שהחליף אותו.

ראש הממשלה החליט שנמאס לו ממשחקי הכוח של החרדים. המשחן יעבור ויהי מה – אמר לבונדי ולאנשי לשכתו. המשחן עבר, אבל החרדים לא נרגעו. אמנם ש"ס התרצתה לבסוף ועברה על הפרשה לסדר היום, אבל סיעת דגל התורה, ובראשה חבר הכנסת משה גפני, פרשה מהקואליציה.

רוני בונדי, היועץ הפוליטי: "אהוד חיפש פתרונות יצירתיים למניעת חילול שבת, אבל בסוף הגיע למסקנה שאין ברירה והעברת המשחן לאשדוד ביום חול תשבית חצי מדינה. ברק הבין שהוא מסתכן במשבר ממשלתי, אבל לקח את הסיכון." ראש הממשלה זכה להרבה מחמאות בתקשורת ובציבור על הנחישות הפוליטית ועל שלא נכנע לחרדים, אבל

בפועל הוא הפסיד מפלגה שמהלכיו המדיניים לא הפריעו לה, והיא לא עמדה לצדו כשנזקק לכל קול כדי לשרוד.

זה היה המשבר הראשון, אבל לא האחרון.

במרוץ המרתון המדיני שלו, שבו שאף לסיים כל סכסוך אפשרי במזרח התיכון, שכח ברק שיש לו גם מדינה לנהל. בעוד הוא מתנהל בין בירות וועידות, הוא לא דאג להשאיר מאחור "בעל בית", שותף אמיתי שיסייע לו לנהל את הקואליציה המסוכסכת שלו, זו שתפר בטלאים גסים שאיימו להיפרם בכל רגע. חורשי רעתו היו בתוך מפלגתו שלו. חיים רמון, אברום בורג, עוזי ברעם, ניסים זוילי, רענן כהן, חגי מרום, כולם חברי כנסת מהעבודה שהפכו לאופוזיציה מבית. כולם ביחד וכל אחד מסיבותיו האישיות.

אבל אולי יותר מכולם, הסכנה לא-הוד, כפי שכינו אותו בלעג יריביו מבית, היתה מצידו של שמעון פרס. ברק הכיר את יצר ההישרדות הפוליטי של פרס, אבל לא שיער את גודל עוצמתו. גם ממרחב המחייה הקטן שהותיר לו במשרד שולי וזניח כמו "המשרד לפיתוח איזורי", פרס שפע רעיונות לצד רגשות נקם. מלכתחילה, ברק לא רצה את פרס בממשלתו. גם לא בכל תפקיד ייצוגי או סמלי אחר. מבחינתו, עידן פרס הסתיים. שישב בבית ויכתוב את זיכרונותיו.

יוסי ביילין, אחד הקרובים ביותר לפרס, שהיה ביחסים טובים גם עם ברק, חשב שראוי לפצות את פרס בתפקיד יו"ר כבוד של המפלגה. ברק לא רצה לשמוע על כך. כל מה שהיה מוכן לתת זו הסכמה שפרס ימונה לשר לפיתוח אזורי. תיק קטן על מידותיו של מי שהיה ראש ממשלה שר ביטחון ומנהיג מפלגה גדולה ועתה כונה בלעג על ידי האיש שירש אותו: "השר לצפון ולדרום".

במבט היסטורי, ברק טעה ואין ספק שהושפע מגישתו של רבין כלפי פרס. בשיחות שלהם בארבע עיניים, שגלשו לא אחת גם לרכילות פוליטית, אהוד הרמטכ"ל שמע מיצחק שר הביטחון על החשדנות שיש בו כלפי שמעון, שמעולם לא השלים עם הפסדו

בהתמודדות על מנהיגות המפלגה והמועמדות לראשות הממשלה. ברק הטמיע את סיפורי רבין במקום לנסות ולרתום את פרס לצידו. הניסיון המדיני והפוליטי של פרס יכול היה לשמש ראש גשר בתוכנית המדינית הגדולה שלו לשנות את פני האזור במהלכים מהירים ודרמטיים. פרס בתפקיד שר החוץ בממשלת ברק יכול היה לתת לו מעל ומעבר למה שציפה לקבל ולא קיבל מדוד לוי. ברק לא העריך נכון את הסכנה הפוליטית מהשארת "אריה פצוע" כמו פרס בחצרו.

מאחוריו ומצדדיו הוא שמע כל העת את הרחש שיצרו אנשי "השמיניה". הראשון שבהם היה חיים רמון, שלא השלים עם השתלטות ברק על המפלגה. לצדו היה שם אברום בורג, מפא"יניק עם כיפה סרוגה שגדל בבית פוליטי של מנהיג המפד"ל יוסף בורג. בורג הצעיר לא הסתיר את האמביציות הפוליטיות שלו. לרגע אחד לא היתה לו כוונה להסתפק כמו אביו בתיק הפנים. כאחד המנצחים הגדולים של הפריימריס בעבודה, הוא ציפה לקבל תיק בכיר בממשלת ברק. כשהתברר לו שנשאר מחוץ למעשה המרכבה, החליט להתמודד על תפקיד יו"ר הכנסת. "מי שלא רצה אותי בממשלה, יקבל אותי כיו"ר הכנסת," הודיע והחל לגייס תמיכה לקראת הבחירות בלשכת המפלגה שנועדו ל-7 ביוני, שלושה שבועות לאחר הניצחון הגדול על נתניהו.

יו"ר הכנסת היא בדרך כלל מעין משרת אמון של ראש הממשלה. נכון שמדובר בבחירות לתפקיד מבין חברי הכנסת המכהנים במפלגתו של ראש הממשלה, ונכון שנהוג להתייחס לתפקיד כסמלי בלבד של ניהול ישיבת המליאה, אבל בפועל, יש לו עוד תפקיד חשוב, כפי שיגלה ברק בהמשך, מאוחר מדי מבחינתו.

ברק, שחשב בטעות שהשלים בבליץ הפוליטי שלו את ההשתלטות על מפלגת העבודה ומוסדותיה, הופתע כשנודע לו על כוונת "השמיניה" להריץ את בורג לתפקיד יו"ר הכנסת מול מועמדו שלום שמחון, נציג המושבים. ברק לא גייס את כוחותיו בזמן ונתפש לשאננות. הוא בטח בהערכת אנשיו שהבטיחו לו "אנחנו מנצחים. יש לנו רוב בלישכת

המפלגה," וגילה שהרוב לא היה רוב, והמועמד הנבחר, בורג, הוקלט לאחר שפורסמו התוצאות לוחש לעבר ברק: "שתיחנק..."

שמחון, אגב, בכלל לא רצה את התפקיד. "אהוד הכריח אותי," הוא סיפר כעבור שנים, "אמרתי לו שאני לא מתאים לתפקיד, והוא הסביר לי שצריך שם מישהו שאפשר לסמוך עליו במאה אחוז. גם כשקורות דרמות. 'אתה תדע מה לעשות שאני אהיה בצרה, ואני סומך עליך יותר מכל אחד אחר'... בסיטואציה הזו, שבנאדם אומר לך שהוא שם עצמו בידיים שלך, אתה לא יכול להגיד לא. בעל כורחי נגררתי למשהו שלא התאים לי, שהיה בשבילי מוקדם מדי. ברק חשב שכראש ממשלה וראש מפלגה יעשו מה שהוא אומר, אבל השמינייה הזו טמנה לו פח. עשו לו זובור על ההתחלה. לבסוף, כצפוי בורג היה האיש שאפשר לליכוד להפיל אותו בהצבעת אי אמון."

גם חבר הכנסת שירי ויצמן, מהבודדים במפלגה שנותרו נאמנים לברק עד סוף הקדנציה, הזהיר את ברק מפני הנחשים בדרכו. ויצמן לא היסס להצביע בפני ברק על הטעויות שעשה במינוי השרים. הוא הזהיר שבעימות הראשון שיהיה, יוסי שריד יאכל לו את הלב. לגבי בורג, הוא דווקא חשב שצריך היה לחבק אותו ולא להפוך אותו לאויב שיחפש שעת כושר לנקום. שירי ויצמן: "המינוי של שלמה בן עמי לשר לביטחון פנים היה אסון וזה התפוצץ לאהוד בפנים במהומות שפרצו במגזר הערבי עם תחילת האינתיפאדה השנייה. לא הבנתי את ההחלטה למנות את יולי תמיר, שלא היתה חברת כנסת לשרת הקליטה, ולהשאיר את עוזי ברעם פגוע מחוץ לממשלה. יולי תמיר הרי בגדה באהוד כאשר אמרה ברדיו לאריה גולן שהסיסמה של אהוד בהקשר לחוק טל – 'עם אחד גיוס אחד' - היא סיסמה שקרית.

"התקשרתי אליו מיד לאחר ששמעתי את השידור ואמרתי לו שיפטר אותה. היא התנצלה ואהוד סלח לה ואחרי זה בגדה בו והחלה לשתף פעולה עם עמיר פרץ. גם המינוי של בייגה שוחט לשר האוצר היה טעות. אחרי רצח רבין בייגה היה גמור פוליטית. הוא הגיע למקום אחרון בפריימריס וברק בכל זאת מינה אותו לשר אוצר.

כשברק היה בקמפ דיויד וש"ס התחננה ל-20 מיליון שקלים לרשת 'אל המעיין', בתמורה להמשך תמיכתה בברק, בייגה שיתף פעולה עם שריד במקום לדאוג שהקואליציה תשרוד. הזהירו את אהוד מפני פואד, אבל לקח זמן עד שהאמין שפואד חותר, מסכסך נגדו ושואף להחליפו בהנהגת המפלגה. אמרנו לו שפואד הוא לא ישר, תככן, נחש פוליטי. ערב הקמת הממשלה, ברק שמע אזהרה דומה גם מפיו של אליקים רובינשטיין, אז היועץ המשפטי לממשלה, שחשף בפניו חקירות משטרה בתלונות חמורות נגד פואד."

ההצבעה על תפקיד יו"ר הכנסת היתה התבוסה הפוליטית הראשונה של ברק. לראשונה הבין שנותרו שטחים לא כבושים במפלגה ושהאופוזיציה נגדו חיה ובועטת. נסים זוילי דיבר בגלוי על "נקמת פרס", עוזי ברעם חש נבגד ורענן כהן, מזכ"ל מפלגת העבודה, שראה עצמו משודרג לאחר הבחירות לשולחן הממשלה, חבר גם הוא לאלה שיש להם חשבון פתוח עם ראש הממשלה וכצעד ראשון תמך במרד עובדי המפלגה נגד ברק, שביקש לייעל, לצמצם ולחסוך במנגנון המפלגתי המנופח. ברק ראה עצמו כמדינאי ולא פוליטיקאי. הוא לא נהנה מתמיכת "מחנה" יציב במפלגה ובמוסדות, כפי שהיה לקודמיו, והפגין חוסר עניין, עד כדי תיעוב, בעיסוק פוליטי – מתנגדיו יקראו לזה יהירות והתנשאות. כבר בימי שלטונו הראשונים הוא יצר את זרעי התפרקות ממשלתו בזמן שיא.

קואליציית ברק חרקה מהרגע הראשון. דוד לוי שר החוץ, שותפו מסיעת "גשר" הקטנה, לא סיפק את הסחורה הפוליטית לה ציפה. עם שלושה מנדטים בלבד, הוא לא פרץ את חומת הליכוד. אולי להיפך. יתכן ואף הרחיק מצביעים מסורתיים של מפא"י ההיסטורית. הברית של דוד לוי עם ברק היתה אד-הוק, מונעת משנאת נתניהו והרצון לנקום בו. לוי לרגע לא היה שותף מדיני של ברק ולא העניק לו את ברכת הדרך ואת תמיכתו במהלכיו פורצי הדרך. את זה הוא הבהיר לו כבר בתחילת הדרך: אם תרחיק לכת ויגיע רגע בו תוותר על שטחים - בין אם זה ביהודה ושומרון ובין אם זה ברמת הגולן – אני לא אשאר במשרד החוץ.

אבל הבעיה הגדולה יותר היה יוסי שריד, מנהיג מר"צ ושר החינוך בממשלה. שריד, שאמור היה להיות גדול תומכיו של ברק בממשלה בזכות היוזמות המדיניות שתאמו את האידאולוגיה של מר"צ, הפך לעושה הצרות הגדול שלו, לזה שטמן לו מוקשים פוליטיים על כל צעד ושעל, כאלה שעוד יתפוצצו בפניו של ראש הממשלה.

ברק לא שעה לכל האזהרות המוקדמות שלא לתת לשריד את משרד החינוך. לו יצחק רבין היה בחיים, הוא היה מונע זאת ממנו בכל מחיר. רבין דיבר לא אחת על הפכפכותו של יוסי שריד, ילד הפלא של מפא"י, שערק ממפלגת האם שלו וחצה קווים למר"צ של שולמית אלוני, ששילמה מחיר פוליטי אישי, כאשר "הרכש הנוצץ" שלה חתר תחת מנהיגותה ולבסוף הדיח אותה בהתמודדות ישירה ביניהם.

"שריד הוא סכנה לך וליציבות הממשלה," הזהירו את ברק. הוא לא שמע ושילם מחיר פוליטי כבד. זעקות ש"ס על התעללות שריד בתנועה ועצירת תקציבים שאושרו על ידי האוצר למערכת החינוך שלה, "אל המעיין", היו תמרור אזהרה לראש הממשלה. כל הניסיונות לשכנע את שריד שלא יפוצץ לו את הממשלה לא צלחו. גם אם שריד הבטיח שיהיה בסדר לא היתה לו כוונה לשחרר סמכויות כלשהן לסגנו מש"ס, משולם נהרי, שהיה אחראי על החינוך התורני וגילה מהר מאד ששריד ייבש אותו באפס תקציבים.

ברק ניסה להסביר שלא היתה לו ברירה. שריד הוא שותף טבעי ומר"צ היא מפלגה גדולה שתתמוך במהלכיו המדיניים, אבל בסביבתו הקרובה היו לא מעט שלחשו לאזנו שלו שריד היה נשאל באותם ימים מה חשוב יותר בעיניו: פריצת דרך עם ערפאת או הידוק חגורת החנק סביב צווארו של סגנו משולם נהרי, הוא היה בוחר באפשרות השנייה. ראש הממשלה ניסה שוב ושוב לדבר עם השר הסורר. להסביר לו שיניח למשולם נהרי וייתן לו מרחב מחיה, ושריד השיב שגם אם ש"ס תקבל את כל תקציב המדינה, ברגע האמת, כשהוא יצטרך את התמיכה שלהם במהלכים המדינים שלו – הם יבגדו בו. בשלב מסוים ברק אף ביקש מחיים אורון, ג'ומס, מבכירי מר"צ ומהסופר עמוס עוז שהיה ידידו של שריד, שירגיעו אותו קצת, אבל גם זה לא עזר.

אובססיבי לנוע כל הזמן קדימה בתהליך המדיני, ראש הממשלה לא קלט את נורות האזהרה הפוליטיות שנדלקו בזו אחר זו מול עיניו. או שזיהה, אבל האמין שהן ייכבו כשתגיע פריצת הדרך המדינית.

פרק 17

אובדן תקווה בקמפ דיוויד

כישלון מפגש קלינטון-אסד בג'נבה והגילויים בתקשורת על נכונות ברק לנסיגה לקווי ה-4 ביוני ברמת הגולן, הובילו בשבוע השלישי של יוני 2000 למהלך של האופוזיציה להפלת ממשלת ברק בהצבעה להפלת הממשלה ופיזור הכנסת. גם אחרי פרישת דגל התורה, לברק יש עדיין רוב יציב של 70 חברי כנסת בקואליציה, אבל ההפתעה מגיעה מכיוונו של אלי ישי וש"ס שמכינים לו מארב יזום. הצבעת אי האמון, אותה הוביל חבר הכנסת סילבן שלום מהליכוד, היא הזדמנות פז להפגין שרירים מול ברק שלא קרא את יוסי שריד לסדר. בש"ס טענו ששר החינוך שריד מסרב להעביר לרשת החינוך את ההקצבות המיוחדות שכבר אושרו על ידי ראש הממשלה.

אלי ישי לא מעדכן את ברק והאופוזיציה, עם קולות חברי הכנסת של ש"ס, חוגגת ניצחון בהצבעה הטרומית. צעד ראשון בדרך להפלת ממשלת ברק והקמת ממשלת ליכוד-ש"ס-דגל התורה והאיחוד הלאומי בראשות אריק שרון, ללא בחירות מוקדמות. ההצבעה בקריאה ראשונה מתוכננת בתוך כמה ימים ולראשונה מבין ברק שבלי ממשלה אין יוזמת שלום. הלחץ עליו גדול כי בוושינגטון כבר מכינים את הקרקע לוועידת פסגה. בתחילת יולי אמורות לצאת הזמנות, בחתימתו של הנשיא קלינטון, לראש ממשלת ישראל וליו"ר הרשות הפלשתינאית להגיע לקמפ דיוויד.

הוא מגלה שהצבעת ש"ס היא בברכתו של הרב עובדיה יוסף, שמאותת בכך על גט כריתות מברק, ומחליט לפטר למחרת את שרי ש"ס. בסופו של יום מתיש בכנסת ועוד לפני שמכתבי הפיטורים נשלחו, ראש הממשלה שומע משליחים של ש"ס שהגיעו כדי לממש את הדופק, שיש עדיין סיכוי להמשך תמיכת ש"ס בממשלה. אבל יש לכך מחיר: יוסי שריד.

ברק, עם רקורד של לא סחיט ולא לחיץ, מבין שאין לו הרבה ברירה. בלי ש"ס אין קואליציה, אין ממשלה ואין קמפ דיוויד. בלי שריד אפשר לשרוד. מר"צ הרי תמשיך לתמוך במהלכי השלום שלו גם מחוץ לממשלה. ש"ס אמנם ימנית בנטייתה, מתנגדת קבועה לכל ויתור, אבל מבחינתה, שראש הממשלה ידבר עם מנהיגי האזור, גם הערביים וגם הפלשתינאיים, ובלבד שהכסף לרשת החינוך "אל המעיין" יופקד בחשבון הבנק המתאים. ראש הממשלה מגייס את כל מי שרק אפשר כדי לשכנע את שריד לוותר, לשחרר את עניבת החנק סביב "אל המעין". שריד לא מוותר. הוא מציג מסמכים והוכחות שהשחיתות בש"ס חוגגת, והכסף, שמיועד כביכול לחינוך דרדקים מגיע למקומות שכל קשר בינם לבין חינוך הוא מקרי בלבד. גם השליחות של חיים אורון, ג'ומס, חבר מפלגתו של שריד לא מסייעת. שריד אולי צודק כשמדובר בשלטון החוק, אבל ברק רואה לנגד עיניו איך חלום קמפ דיוויד מתרחק מרגע לרגע.

גם בש"ס לא מוותרים. להיפך. הדרישות רק גוברות. כבר לא מדובר רק בכסף לרשת החינוך אלא בתקציב להקמת אוניברסיטה חרדית ותחנת רדיו חרדית. "אלה חדשות טובות," הגיב ראש הממשלה כשמנכ"ל משרדו, יוסי קוצ'יק, הגיש לו את התביעות החדשות של המפלגה החרדית, "בש"ס רוצים להתחיל סוף סוף להתחיל ללמוד באוניברסיטה..."

שר נוסף, פואד בן אליעזר, ניסה גם הוא להוריד את יוסי שריד מהעץ והרים ידיים. "הממשלה הזו נמצאת תחת איום של ש"ס 24 שעות ביממה, כי אף אחד לא מרסן את יוסי שריד," הוא סיכם את שליחות הסרק שלו, "מישהו צריך לשים לזה סוף. לא יכול

להיות שאיש אחד מחזיק ככה ממשלה שלמה. לא משנה אם שריד צודק או לא - יש לנו ממשלה צודקת שהולכת למות."

בעוד ברק מתלבט, מר"צ או שריד, שר החינוך מחליט להקדים אותו ולהתפטר. "אני לא אהיה המכשול בדרך לשלום," הוא אומר לראש הממשלה. ברק מזמן את שריד ואת בכירי מר"צ למשרד ראש הממשלה ושומע מהם על החלטתם להתפטר מהממשלה. ברק מביע צער על ההחלטה, אבל מרגיש כמי שאבן כבדה ירדה לו מהלב. התפטרות שרי מר"צ נכנסת לתוקפה ב-24 ביוני ובש"ס חוגגים וממהרים לבשר לראש הממשלה שאם מר"צ בחוץ – ש"ס בפנים. הקואליציה מצטמצמת ל-60 חברי כנסת, אבל עדיין מובטח לה תמיכת עשרה חברי כנסת של מר"צ בתהליך השלום. סילבן שלום מעלה את ההצעה לפיזור הכנסת לקריאה ראשונה, וש"ס מצביעה נגד. הפעם תור הליכוד להכיר את יכולת המסחר של חברי הכנסת החרדים.

ב-4 ביולי שולח הבית הלבן את מכתבי ההזמנה לוועידת השלום. והמשלחת הישראלית מתארגנת ליציאה. בצד הישראלי אורזים מזוודות. לבד מראש הממשלה ברק, מצטרף לוועידה גם השר שלמה בן עמי, האיש השני בחשיבותו במשלחת לאחר ברק, השר אמנון ליפקין שחק, ראש אג"ת האלוף שלמה ינאי, גלעד שר, ראש לשכת ברק, דני יתום, ראש הצוות המדיני, אליקים רובינשטיין, היועץ המשפטי לממשלה, ישראל חסון, סגן ראש השב"כ, יוסי גינוסר, בכיר השב"כ לשעבר שמיודד עם בכירי הרשות ואחרים. מהצד הפלשתינאי יגיעו ערפאת, אבו מאזן, אבו עלא, מוחמד דחלאן, נביל שעת, סעיד עריקאת, יאסר עבד רבו ומוחמד ראשיד. המקום שנקבע לוועידה אמור לסייע להצלחתה. זה לא שפרדסטאון עם מאות העיתונאים שמסתובבים בין הרגליים ומחפשים מדליפים מכל צד. זה קמפ דיוויד. סגור, מבודד, עם ביתנים וחורשות שבהן אפשר ללכת לאיבוד יום שלם. בנוסף לצוות הרשמי, יגיע מישראל גם צוות נוסף, יוני קורן שנקרא לדגל, יחד עם אלדד יניב, משה גאון, מירב פרסי, גדי בלטיאנסקי ודוד זיסו. גם בוז'י הרצוג מזכיר הממשלה וקולט אביטל יצטרפו בהמשך. הם יתמקמו במלון בוושינגטון,

לא ייכנסו לקמפ דיוויד, וישמשו אנשי קשר עם הארץ. ידווחו ויעקבו בשבע עיניים אחרי הלך הרוחות שם מאחור.

מי שלא עלה על המטוס זה דוד לוי, שר החוץ. אולי בגלל העובדה שברק הטיל על השר בן עמי לטפל בכל ההכנות לוועידה, אולי משום שלא היה מוכן להשתתף באירוע שהתוצאה שלו ברורה עוד לפני שהחל: ויתור על שטחים ופגיעה אפשרית בריבונות ישראל בירושלים מזרחית. עד הרגע האחרון ברק ניסה לשכנע אותו להצטרף לוועידה. להסביר שנוכחותו שם תאפשר לו לשמור טוב יותר על נכסי ישראל, אבל שר החוץ התעקש. חודש לאחר מכן הוא כבר לא יהיה בממשלה.

כשנחת מטוס המשלחת הישראלית בשדה התעופה אנדרוז בוושינגטון, ברק כבר ידע שאין לו קואליציה ואין לו רוב בכנסת. ב-11 ביולי התפטרו שרי ש"ס, המפד"ל וישראל בעלייה במחאה על שיחות השלום שעוד לא התחילו. רק 35 חברי כנסת נותרו בקואליציה, וגם המספר הזה יקטן בקרוב. פחות מחודש לאחר שקיבלה את האתנן הכספי, טרקה ש"ס את הדלת בפניו של ראש הממשלה.

מרטין אינדיק, השגריר האמריקאי בישראל לשעבר ויועץ מיוחד לנשיא קלינטון שהצטרף למטוס ראש הממשלה, שמע מברק שבארבעת הימים שקדמו לטיסה הוא ישן ארבע שעות בלבד. "הוא נראה מותש, והיה ברור לו שסופה של ממשלתו נראה באופק," סיפר. מהטלפון הלווייני במטוס התקשר ברק לדן מרידור וביקש ממנו להצטרף לשיחות כפי שסוכם ביניהם כמה ימים קודם לכן. "אני מרגיש כמו אקרובט שמתעופף באוויר ולא יודע אם בסוף הקפיצה מחכה לו מישהו שמסוגל או רוצה לתפוס אותו..." תיאר ברק לאינדיק את תחושתו לקראת תחילת השיחות. ההתרשמות של מרטין אינדיק היא שברק חסר נחישות. חסרה בו אותה רוח שאפיינה אותו בפסגה הקודמת בשפרדסטאון שבה השתתף רק לפני כמה חודשים. גם יוסי גנוסר, ששימש בחודשים האחרונים כמתווך בין ברק לערפאת, הרגיש שיו"ר הרשות הפלשתינאית מגיע לוועידה בחוסר רצון מופגן

ועם המון חשדנות. גם כלפי ברק וגם כלפי המתווך האמריקאי, קלינטון, שנוטה לדעתו באופן ברור לצד הישראלי.

בוושינגטון יחכה להם הנשיא ביל קלינטון שאמור לעזוב את הבית הלבן בתוך כמה חודשים. עבורו זו הזדמנות אחרונה למחוק את כתמי מוניקה לוינסקי ולהיזכר בהיסטוריה כנשיא שהוביל את שני הצדדים להסכם שלום היסטורי. הנשיא האמריקאי, שהשקיע הרבה אנרגיה במשא ומתן הסורי שקרס, לא התלהב בתחילת הדרך להיכנס לסיפור הפלשתינאי. הוא תיעב את ערפאת לא פחות מברק, אבל בהדרגה נסחף באופטימיות של ראש הממשלה והחל להאמין שאולי בכל זאת המשימה אפשרית. ועם זאת, הסנסורים הפוליטיים של הנשיא האמריקאי היו נגד המהלך, כך גם המומחים שלו לעניין המזרח התיכון, דניס רוס, מרטין אינדיק והיועץ לביטחון לאומי סנדי ברגר, שלא הצליחו לספק לנשיא תשובה לשאלה מיהו ערפאת. מנהיג פלשתינאי עם חזון או טרוריסט שלא ישנה את דרכו.

גם לברק אין תשובות לשאלות. ברק אוהב להתייעץ בעיקר עם עצמו ועם כמה מקורבים והביקורת עליו טרם ההגעה לקמפ דיוויד היתה שלא שיתף די הצורך בהתייעצויות שקדמו לוועידה את מי שהכירו את ערפאת טוב מכולם – השב"כ ואגף המודיעין. בשתי הזרועות הללו הדעה על ערפאת שלילית: טרוריסט בעור של כבש. מנהיג דו-פרצופי שהצליח להתל באמצעות נציגיו בשליחים הישראליים שקיימו את המשא ומתן באוסלו. בשני הגופים יש חוסר אמון מוחלט ביחס לכוונותיו האמיתיות. עוד לפני שיצא לקמפ דיוויד, קיבל ראש הממשלה הערכות מבכירי השב"כ על כוונה פלשתינאית להבעיר את השטח אם הפסגה תיכשל. בשב"כ לא מזהים שינוי במדיניות. לא אצל ערפאת ולא אצל בכירי הרשות הפלשתינאית. היו איתותים מוקדמים שערפאת ינסה לסחוט ויתורים מקסימאליים עם אפס תמורה וגמישות מצידו. בכל המגעים המוקדמים אתו לא נשמעה מפיו בשורה מדינית כלשהי. בשב"כ יש ארונות שלמים ובהם תמלולים מציטוטים שהושגו

בהאזנות לפגישות של ערפאת עם בכיריו. אין בהם שום רמז לנכונות להתקדם לפשרה עם ישראל.

ברק שמע את עמדות השב"כ אבל העריך שזו עמדת פתיחה בלבד למשא ומתן. הוא לא שועה לאזהרות. ברק הוא מאמין גדול בשיחות קרבה, באינטימיות בין מנהיגים ובשיחות ליליות שנועדו לשבור את הקרח. מה שלא הצליח לו עם הרמטכ"ל הסורי שיהאבי ועם שר החוץ א-שרע, יצליח, הוא מאמין, הפעם. עוד לפני שיצא לקמפ דיוויד, הוא כבר הכין בראשי פרקים את הבליץ המדיני שלו, שוב לפי המבקרים - ללא דיון מטה מסודר: הוא יפתיע את ערפאת והנשיא קלינטון בהצעה ישראלית רחבת לב ורחבת שטח, תמורת הכרזה משותפת וחתימה על הסכם: קץ הסכסוך. לאחר שקיבל החלטה, הוא מטיל על שלמה בן עמי וגלעד שר להכין עבורו מסמך עם נקודות למשא ומתן תוך סימון קווי הסכמה ומנגד מכשולים צפויים. בהמשך, במהלך השיחות, הוא יחצה לא מעט מהקווים ששירטטו עבורו בשיחות ההכנה.

כמה ימים לפי תחילת הפסגה, במרווח שבין שתי ההצבעות בכנסת - זו הטרומית שהתקבלה וזו בקריאה ראשונה שנדחתה - הוא יצא למסע דילוגים קצר באירופה כדי לשתף את נשיא צרפת ז'אק שיראק וראש ממשלת בריטניה טוני בלייר, במחשבותיו לקראת הפסגה. שני המנהיגים מעניקים לו את ברכת הדרך. רוח גבית אירופאית, אבל בישיבה מסכמת עם שרי הקבינט המדולל שלו הוא אומר דברים שנתפשים כדברי נבואה: קיים סיכון להתפרצות אלימה של הפלשתינאים אם המשא ומתן ייכשל.

בדרכו לקריית הממשלה בירושלים הוא לא יכול "לפספס" את הפגנות הענק נגדו. פעילי ימין מבעירים צמיגים בצמתים ורבנים ביהודה ושומרון נושאים תפילה לכישלון השיחות. מאז רצח רבין לא נשמעו דברי בלע והסתה נגד ראש הממשלה, כמו באותם ימים. יש גם רבנים קיצונים שמשגרים איומים דרך ערוצי תקשורת: אם ברק הבוגד לא יחדל ממכירת הארץ גורלו יהיה כגורל רבין... מועצת יש"ע זהירה יותר בהתבטאויות, אבל

מזהירה את ברק שהארץ תבער אם ינסה לממש את תוכניותיו למסירת שטחי אבות. חגורת האבטחה האנושית סביב ברק הולכת ומתהדקת.

גם כשהוא מגיע לשדה התעופה בדרכו לקמפ דיוויד, הוא עובר בצמתים ומבחין במפגיני הימין שמנופפים בזעם לעבר שיירת ראש הממשלה. יש גם קומץ של פעילי "שלום עכשיו", והמשטרה חוצצת ביניהם. כשמגיע מטוס ראש הממשלה לרום טיסה של 39 אלף רגל, מתקבלת בתא הטייס הודעה על פצצה במטוס. בכירי היחידה לאבטחת אישים מתייעצים ביניהם אם להחזיר את המטוס לנחיתה בנתב"ג או לסרוק אותו שוב ביסודיות כפי שעשו טרם ההמראה. אחרי דקות של סריקות מחליטים להמשיך.

על אף התחושות המוקדמות של שני הצדדים, נראה היה שהפסגה מתחילה רגל ימין. כל צד התמקם בבקתות שנועדו לו, כשערפאת קיבל את הבקתה שבה התגורר ראש הממשלה בגין ב-1978. בקתת עץ קטנה, ריהוט פשוט ומקרר קטן עם משקאות. לכל בקתה הופנו שני אנשים. רק ברק וערפאת זכו לבקתה משלהם. הנשיא קלינטון קיבל את הבקתה הנשיאותית, גדולה יותר, עם מרפסת גדולה ובריכה קטנה. "ליד הביתנים השונים פזורים הרבה זוגות אופנים," תיאר דן מרידור, שהגיע יומיים לאחר המשלחת וצורף לחדר של שלמה בן עמי, "כל החפץ לרכב נוטל ורוכב... קיבלנו גם מכוניות גולף קטנות, בנות ארבעה מושבים, חלקן מונעות חשמל, שנלקחו מיד על ידי אלה מבינינו ששמו ידיהם עליהן ראשונים והפכון למכוניות 'פרטיות' החונות ליד בקתותיהם ובכל מקום שהם נמצאים..."

האווירה משרה נינוחות, אבל עמדות הפתיחה של שני הצדדים כבר ב-12.7, יום הדיונים הראשון, הן שנותנות את הטון. הדיונים מתמקדים בארבעה נושאים עיקריים: ביטחון, גבולות, ירושלים ופליטים. הפגישה הראשונה של המנהיגים מתקיימת בשעה 14:00. ברק וערפאת מגיעים כמעט בו זמנית לביקתה של הנשיא וברק, בניסיון ליצור אווירה ידידותית הניח יד על גבו של ערפאת, והזמין אותו להיכנס ראשון. מחווה סחבקית של שניים מאותו מזרח תיכון. דוברות הבית הלבן הפיצה את התצלום בתקשורת והתגובות

אליו קשות, במיוחד בבית, בישראל. הפרשנות היא כאילו ברק דוחף את ערפאת לשיחות. ראש הממשלה נלהב מדי וערפאת מסוייג. הימין מפרש זאת מיד ככניעה של ברק לתכתיבי ערפאת. מה שלא היה ולא נברא כמובן. לפחות לא בשלב הזה.

קלינטון שומע את שניהם. ערפאת מדבר מיד על זכויות העם הפלשתינאי: זכות שיבה לפליטים, ריבונות ובירה בירושלים המזרחית, ופינוי כל ההתנחלויות. ההתרשמות של הנשיא האמריקאי היא שברק מוכן להתקדם ל"שלום בין אמיצים". ערפאת מנגד, הגיע לקמפ דיוויד במצב רוח קרבי. הכל או לא כלום.

ברק באמת מוכן ללכת רחוק. הרבה יותר רחוק מכול מנהיג ישראלי שהיה לפניו: כבר בעמדת הפתיחה הוא הסכים לוויתור על יותר מ-80 אחוזים מהשטח שישראל מחזיקה בגדה, התכנסות התנחלויות, יישובים ועירים בגדה לגוש התיישבות גדול, נכונות לפינוי התנחלויות מבודדות, חילופי שטחים כפיצוי על השטח שיילקח מהפלשתינאים, גשר יבשתי עילי שיצור רצף בין הגדה והרצועה, ריבונות בשכונות בפאתי מזרח ירושלים, הסדרים רחבי לב במקומות הקדושים בהר הבית, הסדרי ביטחון בביקעת הירדן, פתרונות לבעיות המים, סיוע כלכלי ופיתוח איזורי, ישוב הפליטים הפלשתינאים בשטח המדינה הפלשתינאית ומדינות ערב, סיוע של מיליארדי דולרים לרשות הפלשתינאית ופרויקטים כלכליים משותפים. לראשונה בתולדות הסכסוך הארוך, הצד הישראלי מציג מפות עם שרטוטי קו הגבול בהסדר הסופי, כולל תיקוני גבולות וחילופי שטחים בנגב כנגד שטחים שישראל תקבל לידיה בגוש היישובים שלא יפונה.

מול הגמישות של ברק, ערפאת חוזר כמו תקליט שחוק על עמדותיו: נסיגה ישראלית לקווי ה-4 ביוני, כולל ירושלים, זכות שיבה למיליוני פליטים לשטח מדינת ישראל ותביעות נוספות על פי מיטב דמיונו המזרחי. אליקים רובינשטיין ששומע את עמדות הפתיחה, אומר לברק שערפאת זה לא סאדאת. זה לא ילך איתו. רובינשטיין יודע על מה הוא מדבר. הוא היה גם בקמפ דיוויד הראשון. גם שם היה קשה בהתחלה, אבל אישיותו של המנהיג המצרי אפשרה לגשר על הפערים ולהתקדם. הפעם זה שונה. גם

כששתי המשלחות מתכנסות ביחד ביום שישי בערב ורובינשטיין שר "שלום עליכם מלאכי השלום..." ואחר כך מקדש על היין ועל החלות, כשקלינטון וערפאת עומדים משני צדיו, האווירה עדיין כבדה. רובינשטיין ומרידור הם מייצגי הקו הימני יותר במשלחת הישראלית. שלמה בן עמי מנסה כל הזמן להגיע לפשרות.

קלינטון מוביל קו ברור: בשל ההבדלים המשמעותיים בין הצדדים, הוא לוקח על עצמו את תפקיד המתווך. מביא לערפאת את עמדות ברק ומביא לברק את עמדות ערפאת. ברק עומד על כך שכל הנושאים שהמשלחת הישראלית תסכים להם, יועברו לערפאת כהצעות אמריקאיות ואם ערפאת יסכים, אפשר יהיה להתקדם. התנאי היה ברור: כל מה שערפאת ישמע, יוצג בפניו כעמדה אמריקאית. רעיון אמריקאי שעוד לא הוסכם על ישראל. לכל אורך הפסגה, שבועיים, ברק וערפאת לא מדברים ישירות זה אל זה. הכל באמצעות המתווך. אין לחיצות ידיים. אין מחוות סחבקיות. באחד הדיונים של המשלחת הישראלית, ניסה יוסי גינוסר לשכנע את ברק לפגוש את ערפאת בארבע עיניים. "איך תסביר," שואל גינוסר, "שבמשך כל הימים האלה שהיינו כאן לא ישבת איתו אפילו פעם אחת לפגישה ענייניתי?" ברק מסרב. הוא מסתפק בדיווחים יומיים שמעביר לו קלינטון על מגעיו המתסכלים עם ערפאת, ועל רגע מסוים בו הנשיא האמריקני חשב שהוא מתפוצץ בכעס וטרק את דלת הביקתה של ערפאת.

ב-17 בחודש יש תחושה של פריצת דרך גדולה. ברק קורא למרידור ומבשר לו שיש כנראה הסכמה פלשתינאית על נוסח להסכם. קלינטון העביר לברק הצעה מתקדמת מערפאת ועכשיו הוא מחכה לתשובה. "אם הכל יהיה בסדר, יש סיכוי שבעוד יומיים נחתום על הסכם היסטורי," הוא מעדכן את מרידור. השעות עוברות וקלינטון מחכה לתשובות מברק על תשובות ערפאת ולא מבין למה הוא מתמהמה. באחת בלילה מרטין אינדיק ממהר לבקתה של ברק לבדוק אם מדובר במשבר חדש. גלעד שר עומד בפתח ומונע ממנו את הכניסה. "ברק כמעט נחנק מאכילת בוטן," הוא מספר לו. לרגע אחד נדמה היה שאסון גדול מתרחש. ברק הכניס בוטן לפה ולפתע החל להסתחרר, פיו פעור

והוא מתקשה לנשום. רק בזכות התושיה של גידי גרינשטיין, עוזרו של ברק, שהיה בבקתה ותפס את ראש הממשלה בסרעפת, הרים אותו באוויר והנחית אותו בחזקה על הקרקע, האירוע הסתיים בשלום.

גם כאשר ברק עושה צעד ענק קדימה כדי לשבור את הקיפאון ומציע משא ומתן על אפשרות לחלוקת ירושלים וגישה ישירה לפלשתינאים למקומות הקדושים לאיסלם, הוא נתקל באותה תגובה שאין על מה לדבר. לא תהיה כל ריבונות יהודית במזרח ירושלים, לא במקומות הקדושים ולא בכל מקום אחר במזרח ירושלים, בירת המדינה הפלשתינאית. המחווה היחיד שערפאת מסכים לו וגם זה בהסתייגויות שונות, הוא יצירת מסדרון מעבר מירושלים המערבית לכותל המערבי. ברק מתייעץ עם מרידור ומספר לו שהבעיה המרכזית היא בירושלים: "יש שתי אפשרויות, או שניתן להם יותר ברובע המוסלמי והנוצרי, או שנגיע להסכם כולל, בלי ירושלים." מרידור מתנגד מיד: "אני לא מוכן ששוטר ערבי יעצור אותי בתוך העיר העתיקה..."

גם קלינטון לא מצליח לחדור את חומת הסרבנות של ערפאת. גם כשהוא מצטט פסוקים מהתנ"ך על ירושלים עיר דוד, הראיס הפלשתיני לא משתכנע שצריך להכיר בזכויות לגיטימיות של העם היהודי ומדינת ישראל במזרח ירושלים. באחת הפגישות היותר מתוחות ומתסכלות, סיפר קלינטון שבאותו בוקר, יום ראשון, השתתף בתפילה בכנסייה ושמע את הכומר נושא דרשה מהברית החדשה בה מדובר על שרידי בית המקדש שנמצאים בהר הבית. "אם אתה חושב שאפשר למחוק את הזיקה של מדינת ישראל והעם היהודי להר הבית ולמקומות הקדושים בירושלים, אתה טועה," אמר בפרץ של כעס לערפאת. "אם זו הגישה שלך, אם זו העמדה שלכם, אז אין הסכם. חבל על הזמן."

משלילה מוחלטת של כל הצעות ברק עבר ערפאת לטקסטים של רחמים עצמיים, שאם יוותר במשהו לישראל, חייו אינם חיים והוא יירצח. באחת הימים, בפתחו של עוד משבר, אחד מיני רבים כל כך, ניסה קלינטון לסחוף את הנציגים למשחק סימולציה. כל צד יגיד

על מה היה מוכן לוותר. מהצד הישראלי משתתפים שלמה בן עמי וגלעד שר. מולם סאיב עריקאת ומוחמד דחלאן. במהלך המשחק מתח בן עמי את הגבולות והציע לתת לערפאת 90 אחוזים מהשטח, ריבונות על הפרברים במזרח ירושלים, ואפוטרופסות על הר הבית. מהצד השני אין התלהבות. גם כשמדובר במשחק בלבד. דן מרידור, ששמע מאוחר יותר על ההצעה נוזף בבן עמי על שהרחיק לכת. ברק נחלץ להגנתו והסביר שלא מדובר בהצעה אלא ברעיון לא מחייב במסגרת משחק סימולציה שיזם קלינטון. מרידור לא השתכנע מההסבר: "כל הצעה כזו נרשמת מיד והיא פתיחה להמשך הלחץ עלינו."

גם יוסי גינוסר אינו מצליח לחדור לחדרי ליבו של ערפאת. הוא מציע לברק למשש את הדופק בהצעה ישראלית נדיבה יותר, מעבר ל-90 אחוז מהריבונות על השטח. אבל ערפאת לא זז מילימטר. עמדת הפתיחה שלו היא גם העמדה הסופית. גם כשברק הציע את חלוקת העיר העתיקה, דבר ששום מנהיג ישראלי לא עשה לפניו וקלינטון היה בטוח שזו הצעה פורצת דרך שתביא את השלום - ערפאת נותר בשלו. בשלב קריטי של המשא ומתן, כאשר ברק החל לגלות סימני יאוש, הוא העביר לשלמה בן עמי פתק בו כתב שישמח לכל הסכם שבן עמי יוכל להגיע אליו ובלבד שלא יהיה משפיל. מבחינת בן עמי זו היתה הוכחה עד כמה אהוד ברק היה מוכן ללכת רחוק בקמפ דיוויד. בן עמי התרשם שהיה רק שני נושאים שמהם ברק לא יזוז – נסיגה מוחלטת לקוי 4 ביוני 1967 בגדה וזכות השיבה. בלי שטחים, בלי ירושלים, בלי לטרון ועם מיליוני פליטים שיחזרו לישראל. דעת הקהל בבית לא תשלים עם הסדר שלא יבטיח את מעמד ישראל בעיר העתיקה והמקומות הקדושים והשארת גוש ההתנחלויות בריבונות ישראלית בתמורה לחילופי שטחים.

ברק היה מוכן לאמץ כל דרך אפשרית לשבירת הקיפאון. תוך כדי דילוגים בין שני המנהיגים, הציע קלינטון ערוץ שיחות מקביל עם הדור הצעיר במשלחת הפלשתינאית – דחלאן וראשיד, שהצטיירו כגמישים ופתוחים יותר בהשוואה לאבו מאזן וסעיב עריקאת. אבל גם הערוץ הזה התגלה כאכזב.

בצעד שנחשב כהתאבדות פוליטית עבורו הציע ברק את חלוקת העיר העתיקה לרבעים: שניים לישראל, שניים לפלשתינאים. קלינטון החמיא לו: "מעודי לא פגשתי איש אמיץ כזה," אמר ובהמשך אף הרחיק לכת: "היית מוכן לחתוך את שתי הרגליים שלך בשביל הברנש הזה..." אמר והתכוון לערפאת, שלא הסתפק כנראה בשתי הרגליים ודרש לקבל גם את הראש וכל הגוף... אבל לברק היה תנאי: ההצעה לחלק את העיר העתיקה תישאר סודית, ותוצג שוב כיוזמה אמריקאית. אם ערפאת יגיב עליה בחיוב – אפשר יהיה להתקדם. כשלא התקבלה תגובה חיובית מערפאת ברק חזר בו מההצעה. הוא לא היה מוכן שהצעה מרחיקת לכת כזו תודלף ובשובו הביתה ייסקל באבנים של קיצוני הימין. קלינטון כעס כשהבין שברק חזר בו מההצעה: "גררת אותי לשפרדסטאון ולא נתת כלום. עכשיו אתה גורר אותי לפה..." הטיח בראש הממשלה. שלמה בן עמי היה עד לאותה שיחה כעוסה: "כשאהוד חזר בו מחלוקת העיר העתיקה לרבעים, הנשיא האדים וצעק עליו: 'אתה לא נותן לי שום דבר... אתה הופך אותי לוודן אינדיאן ("אינדיאני מעץ"), מי שעושה את העבודה המלוכלכת..." ברק הגיב בקור רוח: 'אני לא יכול להרשות לעצמי ללכת מעבר לזה'...

ובכל זאת, אותו לילה הוא הגיע לביקתת הנשיא האמריקאי עם הצעות מרחיקות לכת נוספות. כולן, אחת לאחת, נדחו על ידי ערפאת.

בכל ימי הוועידה לא התקיימה שיחה רצינית, אמיתית בין ברק וערפאת. תהום החשדנות ביניהם היתה עמוקה מדי. הרבה באשמתו של ברק שלא היה מוכן לדבר, ללחוץ יד, לתקשר. בן עמי זכר שגם טרם הוועידה, בפגישה בביתו של אבו מאזן ברמאללה, ברק וערפאת כמעט ולא החליפו מילה. "שניהם ישבו זה מול זה בארוחת הערב ואף אחד לא התייחס לשני." במבט של שנים לאחור ברור לו שברק לא העריך את ערפאת, לא האמין בו לרגע ולא סמך על מה שהוא אומר. המפגש בקמפ דיוויד נכשל עיקר בגלל קווי האופי של שני המנהיגים. ברק הגיע לשיחות מתוך גישה רציונאלית. הוא לא היה מיסטי,לא 'שלום עכשיו' או נער פרחים. הוא הבין שאם הוא שם

הצעה על השולחן והצד השני לא מקבל אותה, אבל בכל זאת יש כאן הליכה לקראתו, כיברת דרך, הוא מצפה מהצד השני שיעשה גם הוא כיברת דרך. כשזה לא קרה וערפאת לא הגיב להצעותיו, לא התקדם את אותה כיברת דרך, לא היה גבול לתסכולו ובהמשך גם לזעמו.

הקיפאון בוועידה העמיק כאשר הנשיא קלינטון הודיע שהוא חייב לעזוב את הפסגה לכמה ימים כדי להשתתף בוועידת ארגון המדינות המתועשות, G-8 שהתקיימה ביפאן, ומדלין אולברייט מזכירת המדינה תנסה להתניע מחדש את השיחות. כצעד ראשון, עוד לפני שקלינטון עזב, היא יזמה פגישה חברתית בין המשלחות. מין ערב הווי פנימי. קוקטייל בלבוש לא רשמי. בשלב מסוים ערפאת ניסה לפנות לברק, שהתעלם ממנו בגלוי והמשיך לדבר עם צ'לסי קלינטון, בתו של הנשיא שישבה לידו. יוסי גינוסר, ששם לב לפנייה של ערפאת, פנה לברק: ,אהוד, אתה מעליב אותו. אתה חייב לדבר אתו."

ברק המשיך לשבת עם ידיים שלובות. "אני לא אדבר אתו," השיב בקצרה.

האכזבה של ברק מערפאת הורגשה לכל אורך הוועידה לא רק בארוחות המשותפות. הוא הרגיש שכול אחד משניהם הגיע לקמפ דייויד מסיבות שונות. הוא בא במטרה לסיים סכסוך דמים של עשרות שנים והיה מוכן לפשרות וויתורים מרחיקי לכת. ערפאת בא לקמפ דיויד במטרה לקבל הכל, אבל הכל. ללא גרגיר אדמה שיותיר לישראל. גבולות 4 ביוני 67, שיבת מיליוני פליטים לאדמתם, ירושלים המזרחית בירת פלשתין. גם אם היה מקבל 99 אחוז מהשטח ומדרישותיו לא היה סיכוי שיסכים להצעת ברק להכרזה משותפת על סוף הסכסוך. חברי המשלחת הפלשתינאית נדבקו גם הם מעקשנותו של הראיס. הם גם היו חסרי סמכויות מלכתחילה. הם נפגשו עם הישראלים, לא אחת אף התיידדו איתם, אבל היה ברור לכולם שיש בקמפ דיוויד רק סמכות אחת בצד הפלשתינאי. גם אם היתה להם ביקורת על מעשיו, איש מהם לא העז להשמיע אותה. באחת הפגישות בין אמנון שחק לבין אבו עלא, אמר לו האחרון: "אני לא מבין

למה הראיס מתעקש על זכות השיבה לפלשתין. אולי היה טוב יותר לבקש זכות שיבה חזרה לטוניס..." זה הסתיים בצחוק הדדי, אבל להפשרת הקיפאון זה לא סייע.

כל יום שחלף ללא התקדמות העמיק את תחושת התסכול והייאוש של ברק מערפאת וחידד את ההבנה שקמפ דיוויד שלו לא תשחזר במאום את זו של בגין וסאדאת. באחד הבקרים פגש מרידור את יאסר עבד רבו, שגידל זקן מאז תחילת הוועידה. הבכיר הפלשתינאי נדר שלא יתגלח אלא לאחר שייחתם הסכם. "עכשיו אני בדרך להוריד את הזקן," הוא בישר למרידור, "כולנו משוכנעים שלא יהיה הסכם." התסכול, מסתבר, לא עצר רק במחנה הישראלי.

ב-19 ביולי ברק שקל לנטוש את קמפ דיוויד ודאג שהמסר שלו לאנשי המשלחת - חוזרים הביתה - ייקלט על ידי המצותתים האמריקאים לשיחות הטלפון. כדי להוכיח רצינות, הורה דני יתום לחברי המשלחת להוציא את המזוודות מהביתנים ולרכז אותן במקום אחד. המסר שהישראלים עוזבים הגיע לקלינטון, שבינתיים דחה את הנסיעה ליפאן ב-24 שעות, והוא מיהר לברק וביקש שימתין עד שיחזור לוושינגטון. "נתתי את כל כולי לוועידה הזו. עזבתי את כל עיסוקי האחרים. תן לי הזדמנות אחרונה."

אהוד הסכים לחכות. המזוודות חזרו לביתנים, וקלינטון יצא לפגוש שוב את ערפאת כדי לבדוק אפשרות אם הראיס מוכן להסכים לנוסחה שאומרת שהכל מוסכם, חוץ משאלת ירושלים שתידחה למועד מאוחר יותר. ערפאת דחה את הנוסחה. ברק כינס את כל אנשי המשלחת ודיווח להם על עמדות ערפאת. מרידור ורובינשטיין הציעו להתקפל מיד ולחזור הביתה. בן עמי, אמנון שחק ודני יתום ביקשו להישאר. גינוסר וגלעד שר ניסו לשכנע את ברק פעם נוספת להיפגש עם ערפאת. ברק סירב בתוקף. גם בן עמי הצטרף למבקרים את ברק: "ערפאת צריך רספקט. אתה משדר כלפיו חוסר רספקט. הוא יוכל לנקוט עמדות נוחות יותר כשיהיה כלפיו רספקט. לא נכון לומר שהוא לא זז מעמדותיו המקוריות."

ביציאה מהחדר שבו ישבה המשלחת פגש מרידור את מרטין אינדיק. "לא האמנו שברק יסכים לוותר כל כך הרבה כדי להגיע להסכם," אמר לו היועץ האמריקאי.

בפסק הזמן הנשיאותי, עד קלינטון חזר מיפאן, ברק הרבה להתבודד. כמעט ולא יצא מהביתן שלו, גם לא לארוחות המשותפות, או שצעד לבד בשבילי קמפ דיוויד עם מחשבותיו, מוסיקה קלאסית והרהורים על נטישת חלום השלום עד שיימצא שותף אמיתי בצד השני. בכל תקופת הוועידה קמפ דייויד הוא היה מודע לכך שאין לו רוב בכנסת, והקואליציה שלו נשענת על 35 חברי כנסת בלבד, אבל לא הסתיר את אמונתו שאם יצליח להביא הסכם שיסיים את סכסוך הדמים בין שני העמים יוכל להעביר אותו במשאל עם, לזכות ברוב ולהחזיר לעצמו את אמון הכנסת. אבל כדי שזה יקרה הוא צריך להתגבר על יריב עקשן שלא מבין כמוהו את גודל השעה. על תסכולו העמוק העידה שיחה קצרה עם שלמה בן עמי. בכניסה לאחד הביתנים עמד שעון גדול שמחוגיו קפאו. "אם הטיפוס הזה יזוז מילימטר אני מתחייב שהשעון הזה יתחיל לעבוד..." אמר לבן עמי.

התחושה במשלחת היתה שברק במשבר אישי קשה. מאוכזב מערפאת, מאוכזב מקלינטון. רוב הזמן לבד בבקתה שלו ומדבר שעות בקו הטלפון היחיד שעמד לרשות המשלחת והיה אצלו בבקתה.

בשלב מסוים היה גם כעס במשלחת על מה שהם כינו "תרגיל" לא הוגן של קלינטון. עוד לפני שהמריא ליפאן, נפגש הנשיא עם ערפאת והציע לו שבהיעדרו, ילבנו הצדדים את נושא ירושלים. ערפאת הסכים וקלינטון חזר לברק ובישר לו שם יימצא פתרון לבעיית ירושלים, ערפאת יקבל את שאר הנושאים שהיו על סדר היום. במשלחת הישראלית ראו בכך התקדמות גדולה, עד שגילו שלא היתה הסכמה כזו מצד ערפאת. האירוע פגע באמינות של הנשיא האמריקאי ובתפקודם של האמריקאים כמתווכים בין הצדדים. בשלבים מסוימים של השיחות, קלינטון גם הפר את ההסכמות המוקדמות שהיו לו עם ברק, וחלק מההצעות שהועברו לערפאת, הוצגו בפניו כהצעות ישראליות. לא של

האמריקאים. מהלך ששירת את הפלשתינאים שהגישה שלהם היתה שאת מה שהציעו הישראלים כבר יש לנו – עכשיו אפשר להמשיך ללחוץ הלאה לוויתורים נוספים.

קלינטון חזר ב-23 ביולי מוועידת המדינות המתועשות וניסה עוד להפיח רוח חיים בפסגה שהלכה וגססה לאיטה. לנוכח הסרבנות הפלשתינאית, הכין ברק מסמך חדש שבו הוא חוזר מהנסיגה הדרמטית שהציג כמה ימים קודם לכן. "ראש הממשלה מסביר לנשיא שאינו יכול למסור ריבונות ברבעים בעיר העתיקה," כתב מרידור ביומן שבו תיעד את כל ימי הוועידה. בערב הזמין הנשיא את המשתתפים לארוחת ערב. ברק הגיע מאוחר, ישב קפוא, לא התייחס כלל לערפאת וכמעט ולא החליף מילה עם קלינטון שישב לצדו.

למחרת יש עוד ניסיון להעביר לערפאת הצעות ישראליות. כולן נענות בשלילה. ברק כינס את כל חברי המשלחת בחדרו, הודה לכולם על ההשתתפות והניסיון ההיסטורי להגיע להסכם עם הפלשתינאים והודיע באופן רשמי וסופי על כשלון הפסגה. "האחריות כולה שלי," אמר, "בנקודת הזמן הזו אין לנו פרטנר, גם כאשר הלכנו כמעט עד הקצה שאפשר להעלותו על הדעת אצל כל ישראלי או יהודי: העברת הריבונות לצד השני על הר הבית, מקום המקדש. הצעותיו של קלינטון ללא אישורנו, לחלוקה מסוימת של הריבונות בהר הבית – לנו על השטח כדי למנוע חפירות ולהם השליטה המלאה – גם הן נדחו על ידי ערפאת..."

פרידה רשמית לא היתה. הפלשתינאים הסתלקו בשעות הצהריים, 25 ביולי, מבלי לומר שלום. גם האמריקאים והנשיא בראשם עזבו. קלינטון עוד בירך את המשלחת הישראלית ואת ראש הממשלה על המאמצים שעשו, מעל ומעבר שעשה כל מנהיג ישראלי בעבר. לברק היה חשוב שכל הרעיונות שהציע כבסיס למשא ומתן לא יירשמו כהתחייבות ישראלית לעתיד. מה שלא הוסכם בקמפ דיוויד לא קיים יותר. והיתה בפיו בקשה נוספת – הטלת האחריות לכישלון על ערפאת. הצהרה נשיאותיות כזו היתה חשובה לברק מול תומכיו בישראל. הנשיא אכן מתח ביקורת על ערפאת, אבל לא הסתיר את עמדתו, שגם

לברק, שמרגע מסויים במהלך הוועידה ניתק עצמו מערפאת ולא הסתיר את תחושת המיאוס ממנו, היה חלק בכישלון.

בשובו הביתה, בנחיתה בנמל התעופה בן גוריון, המתינו לו קומץ שרי ממשלה. זה מה שנותר מ-23 שרים שיצאו לדרך משותפת שנה קודם לכן. זה המחיר הפוליטי ששילם על ניסיונו לחזור הביתה עם הסכם על קץ הסכסוך. עכשיו הוא כמעט לבד. רק עם ששת חברי הכנסת של מפלגת המרכז. בלי ש"ס, בלי המפד"ל, בלי ישראל בעלייה, בלי יהדות התורה.

כותרות העיתונים בבוקר ה-26 ביולי ציטטו את הדברים שאמר ראש הממשלה לפני שעלה על המטוס בחזרה לישראל: "תהליך השלום לא מת, אבל הוא ספג מכה קשה." ספק אם ברק האמין בכותרת שיצר. בתוך תוכו ידע שהמשא ומתן עם ערפאת הגיע לסוף דרכו.

אהוד ברק חזר מקמפ דויד כראש ממשלה ללא ממשלה וללא תמיכת הכנסת. עשרה ימים לאחר שנחת בישראל, הגיש לו שר החוץ דוד לוי את שהיה צפוי וידוע: מכתב התפטרות. הקואליצה שלו הצטמצמה בעוד שלושה חברי כנסת, אבל עדיין האמין שפוליטית הוא חסין מהצעת אי אמון לפחות עד חודש פברואר 2001. הכנסת היתה בעיצומה של פגרת הקיץ, אחרי כן החגים. יש עדיין זמן למחשבה איך ממשיכים מכאן.

ברק התקשה להסתיר את אכזבתו. לא כך רצה לחזור מוועידת השלום, ממה שאמור היה להיות פסגת הישגיו המדיניים: "ציפיתי מציבור התומכים שלנו, במיוחד מצד אנשי השמאל, לגלות הבנה לגודל המאמץ שעשינו. הצענו לערפאת יותר ממה שהציעו לו ראשי ממשלה קודמים: 92 אחוז מהשטח לא הספיקו לו. הוא התעקש על ירושלים המזרחית, שליטה במקומות הקדושים, דגל פלשתין על הר הבית, זכות שיבה מלאה לפליטים, פינוי כל ההתנחלויות וחזרה לקווי 67. ומה קיבל ראש הממשלה שמוכן היה ללכת כל כך

רחוק? חוסר אמון מוחלט בשמאל, אכזבה על ההחמצה שלי כביכול. איך החמצתי הזדמנות היסטורית לסיום הסכסוך."

פרק 18

התרסקות בדרך לאינתיפאדה

קבלת הפנים התקשורתית שהמתינה לראש הממשלה בישראל היתה צוננת לא פחות מקבלת הפנים הפוליטית בנמל התעופה. מ"ידיעות אחרונות" לא היו לו ציפיות, אבל מעיתון "הארץ" שמסורתית תומך במאמצי שלום של מנהיגי המדינה ציפה ליחס אחר. ברק הוצג שם כאחראי לכישלון: אילו היה מגלה יותר חום כלפי ערפאת, יותר אמון, יותר מחוות... אילו היה מבצע את הפעימה השלישית לה התחייב נתניהו בפסגת וואי... אילו רק העביר לרשות ריבונות על כפרים במרחב שבין מזרח ירושלים ורמאללה... אילו ואילו... השמאל הישראלי, שהוא האמין שצריך היה להיות הראשון שיחבק ויברך אותו על נכונותו לעשות ויתורים כל כך מרחיקי לכת, התייצב בראש מחנה התוקפים. אחד הלקחים שלו מכישלון קמפ דיוויד היה שלא עבד מספיק עם התקשורת ולא הכין את דעת הקהל לאפשרות שלא יהיה הסכם. לו היה מתריע מראש, אולי היה זוכה ללגיטמציה מהשמאל.

והיתה גם ביקורת מצד מומחים בתחום המדיני-ביטחוני על עצם הכניסה לשדה מוקשים הגדול מכולם: ירושלים. שמעון פרס, לצד הבעת צער על כישלון השיחות, ידע גם לסובב

את הסכין ולהוכיח שגם כשר הצפון והדרום יש לו מה להגיד בנושא ירושלים: "מדוע אהוד היה צריך להיכנס לעניין ירושלים? זה היה צריך להיות הנושא האחרון במשא ומתן, לא הראשון." פרס לא הסתיר ביקורת מרומזת על כך שכישלון המשא ומתן ניפץ לרסיסים את הסכם אוסלו שלו. למזלו של ברק פרס היה בעיצומו של קמפיין הבחירות לנשיא המדינה מול משה קצב ולא רצה למתוח את החבל יותר מדי. כשנספרו הקולות בקלפיות ב-31.7, בסיבוב השני מול משה קצב, גילה פרס שחסרו לו שלושה קולות של ח"כי העבודה שהצביעו למתחרה קצב. הוא חשד בשניים מהם: אהוד ברק ושאול שמחון, שכמובן הכחישו בתוקף.

ברק קורא את המאמרים בעיתון לאנשים חושבים ומתקומם בתוכו. אילו רק ידעו את האמת כמה רחוק הלכתי... יותר מכול הוא חושש שהתקשורת תחשוף את עומק הוויתורים להם היה מוכן להגיע. מבחינתו, הניסיון אמנם נכשל, אבל לפסגת קמפ דיוויד היה ערך רב: הוא הצליח לחשוף את המסכה על פניו של יאסר ערפאת. ולא פחות מהתקפות התקשורת תסכלו אותו חגיגות ה"ניצחון" של ערפאת בעזה, גיבור העם הפלשתינאי שעמד מול הלחצים של נשיא המעצמה הגדולה בעולם ביל קלינטון וראש ממשלת הכיבוש אהוד ברק. באחד מאותם נאומים מקוממים, ערפאת השתמש באיום להקים מדינה פלשתינאית בין הים בעזה והירדן ומי שהדבר אינו נושא חן בעיניו (ברק) שישתה מים בים בעזה.

הכישלון נרשם בישראל על שמו של ראש הממשלה ברק. הימין כצפוי דרש את סילוקו. הממשלה שבראשה עמד התקשתה לתפקד ומתוך 23 חברי הכנסת של מפלגתו, כמחצית היו נגדו. מי בגלוי ומי בסתר. הציר רמון-בורג רחש פעילות וכל מאוכזבי ברק מצאו כתובת חדשה-ישנה.

ב-23 ביולי, שלושה ימים לפני שחזרה המשלחת הישראלית מקמפ דיוויד, פרסמה ועדת טל את מסקנותיה בשלושה כרכים עבי כרס. זו הוועדה שמינה ברק כדי לנסות ולמצוא פתרון לגיוס החרדים לצה"ל ולהשתלבותם בשוק העבודה. גיוס החרדים לצה"ל היה

אחת ההבטחות הגדולות של ברק בקמפיין הבחירות שלו, אבל בניגוד לנסיגה למלבנון, שבה הצליח לכפות את דעתו ולעמוד בהתחייבות שנתן, כאן, הוא גילה, הפתרון לא פשוט ורחוק מהישג יד. המספר שאישר דוד בן גוריון, עוד בשנת 1948, לשחרר כל שנה 400 עילויים שתורתם אומנותם נפרץ עם השנים. החרדים לא התגייסו, וזעקתם של אלה שנושאים בנטל, גברה משנה לשנה והגיעה לפתחו של בג"צ שנקרא להתערב בנושא בעקבות עתירות של אזרחים ותנועות חילוניות.

ברק, שירש מצב שבו אלפי חרדים משוחררים כל שנה משירות צבאי, ובהמשך גם לא משתלבים בשוק העבודה, היה הראשון מבין מנהיגי המדינה שניסה לפתור את הבעיה על ידי חוק שיתקבל בכנסת. "במשא ומתן הקואליציוני היה עלי לחץ מצד חברי כנסת ובוחרים של מפלגת העבודה לשים קץ להשתמטות החרדים. מהתחלה תמכתי בגישה סבלנית לנושא. לא גיוס בכפייה, לא איום בכלא על סרבנים. הגישה שלי היתה שאנחנו לא יכולים להכניס לכלא אנשים בגלל אמונתם. יהודים עלו על מוקד כדי לא לעבור על ציווי דתי.

"הערכתי שמאבק יזום של הממשלה בראשותי לגיוס צעירים חרדים בכוח חוק וכפייה אינו מעשי וחייבים למצוא פתרון שיאפשר לחלק מהם ללמוד, חלק ילכו לעבוד, וכן, יהיו גם כאלה שיתגייסו או שיופנו לשירות אזרחי. גם אם כל הצעירים החרדים היו מתגייסים מחר לצבא, לא היו צומחים משם גדודים נוספים של גולני. הכוונה היתה שייקבעו מכסות מוסכמות לגיוס, בהידברות קשוחה עם הממסד הדתי, ושצה"ל יבחר אלו חרדים הוא רוצה לגייס. בדרך זו, נסיר גם את המגבלה הקיימת שצעיר חרדי שלא עשה צבא – צריך להישאר בישיבה ולא יוכל להשתלב בשוק העבודה."

כבר במהלך השיחות הקואליציוניות עם החרדים, גיבש ברק הסכמה להקים ועדת מומחים שתטפל בנושא לקראת חקיקת חוק מתאים. האיש המתאים ביותר להקים ועדה כזו היה יצחק בוז'י הרצוג, מזכיר הממשלה, בנו של נשיא המדינה חיים הרצוג ונכדו של

הרב יצחק הרצוג, הרב האשכנזי הראשי בעשור הראשון למדינת ישראל. הרצוג, שהיה מקובל על החרדים, הציע להעמיד בראש הוועדה איש דתי מעולם העשייה והמליץ על השופט צבי טל, שופט בית המשפט העליון לשעבר. בוועדה היו אנשי ציבור, רבנים וקציני צבא במילואים.

ביולי 2,000, לאחר כמעט שנה של עבודה פורסמו מסקנות הוועדה. ברק: "הן לא היו פשוטות. היו בהן צעדים בכיוון הנכון, אבל הערכתי שהחרדים לא יאמצו אותן. הוועדה קבעה יעדים שאין בצידן סנקציות וכראש ממשלה אימצתי את מסקנות הוועדה, אבל לא הצלחתי לישמן." בעקבות מסקנות הוועדה אישרה הכנסת בשנת 2002 את חוק טל, שנקרא חוק לדחיית שירות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם, ואפשר את המשך דחיית השירות של החרדים, תוך שהוא נותן בידי שר הביטחון אפשרות לגייס בהמשך צעירים שאינם עומדים בקריטריונים שנקבעו.

ברק: כשאושר החוק, אני כבר לא הייתי בממשלה. אני מאמין שאילו הייתי נשאר שש שנים בתפקיד הייתי מצליח להכניס תיקונים והתאמות לחוק וגיוס חלקי של חרדים היה יוצא לדרך."

***

בסוף יולי, מיד לאחר החזרה מקמפ דיוויד הגישה האופוזיציה בראשות הליכוד הצעה טרומית לפיזור הכנסת. ההצבעה נקבעת ל-2 באוגוסט, יום אחרון של מושב הקיץ בכנסת טרם יציאתה לפגרה. לאכזבתו הגלויה של ברק דוד לוי הצטרף ליוזמה אותה הוביל חבר כנסת סילבן שלום מהליכוד ובאותו יום הוא גם הגיש לו את מכתב ההתפטרות מהממשלה. רוב חברי הכנסת תמכו בהצעה. קריאה ראשונה נקבעת לנובמבר, אחרי שהכנסת תחזור מהפגרה.

ההתפטרויות לא פוסחות גם על האנשים המקורבים אליו. ראש הלשכה, חיים מנדל שקד, שעבד לצדו גם כשהיה סגן רמטכ"ל הודיע על פרישה. גם שמעון בטאט, קצין בסיירת לשעבר ששימש כסגנו של מנדל שקד בלשכה. התקשורת מבליטה את העזיבות. באוויר יש תחושה שכל העסק קורס. ברק ממזער נזקים וקורא אליו לדגל את גלעד שר, שיוצא לחופש ממשרד עורכי הדין שלו בירושלים, ואת אלדד יניב, מפעילי קמפיין הבחירות שנחשב מקורב אליו מאד.

בניסיון לשנות את השיח הציבורי הודיע ברק על כוונתו לחולל מהפיכה חילונית. "ידיעות אחרונות" הקדיש לזה את הכותרת הראשית: "תוך שבועיים טיסות אל על בשבת". הידיעה מפרטת תוכנית מרחיקת לכת של ראש הממשלה לתחבורה ציבורית בשבת, ופתיחת בתי קולנוע ואירועי בידור במקומות שלא היו פתוחים בליל שבת. לכמה ימים הסיט ברק את הדיון הציבורי מכישלון קמפ דיוויד לנושא שאיחד את השמאל וחלקים אחרים בציבור: שנאת החרדים. מי שהגיב מיד לתוכנית ברק היה מנהיג שינוי טומי לפיד, שהודיע על נכונותו להצטרף לקואליציה ולממשלה. לפיד התנדב לקחת לידיו את ביצוע המהפכה החילונית של ברק. אבל זו לא המריאה. גם לא מטוסי אל על בשבתות.

אלה ימים בהם ברק שוקל להיענות למסרים שמגיעים מכיוונו של אריק שרון על נכונותו להצטרף אליו לממשלת אחדות. תחת אכזבת שיחות קמפ דיוויד נשמע ברק בשיחה עם שרון כמי שמוכן לקחת פסק זמן מדיני, לייצב את הקואליציה שלו ולטפל בבעיות כלכלה וחברה שהוזנחו על ידו בשנת המרתון המדיני. דווקא אריק לחוץ לסגור עניינים ומהר. בנימין נתניהו, שפרש מוכה עם תבוסתו לברק, חזר לזירה הפוליטית לאחר פסק זמן קצר לעסקים. נתניהו, אזרח מודאג מהמצב במדינה נושף בעורפו. שרון יודע שאם ייאלץ להתמודד מול נתניהו בבחירות פנימיות בליכוד על ההנהגה – סיכוייו קלושים. ממשלת אחדות עם ברק ותפקיד של שר ביטחון או שר חוץ, יאפשרו לו שנתיים של שקט לביצור מעמדו כמנהיג המפלגה.

שרון העביר מסרים ואינו מבין מדוע ברק מתמהמה בתשובה. הוא לא יודע שאלה הם ימי שלמה בן עמי הכוכב העולה בשמי מפלגת העבודה ויוסי ביילין, שמנסים להחיות את המשא ומתן עם הפלשתינאים בערוצי אוסלו. להפתעת ברק, גם נשיא ארצות הברית ביל קלינטון לא הרים ידיים ולא נואש מכישלון הפסגה. המסר שמקבל ברק הוא שהיתה זו טעות להיכנס מיד לנושאי הליבה של הסכסוך – זכות השיבה ומעמד ירושלים - ויש להתחיל בשיחות על החיים המשותפים כבסיס ליצירת אמון משותף ומהם לעבור לנושאים הכבדים יותר.

ברק ממנה את גלעד שר כנושא ונותן מטעמו לשיחות ישירות עם הפלשתינאים. שר, איש אמונו של ברק לאורך שנים, חזר מקמפ דיוויד עם תובנה שצריך להשקיע יותר בדור החדש של ההנהגה הפלשתינאית. בשיחות שלו עם מוחמד דחלאן, מבכירי עוזריו של ערפאת, התרשם שהוא לא נעול על העמדות הנוקשות המסורתיות של בכירי הרשות ויש עם מי לדבר. ברק נותן לו אור ירוק לפתוח בשיחות ישירות עם דחלאן, בחלקן משתתף סעיב עריקאת, מהאנשים הקרובים לערפאת. הדיווחים שהוא מקבל מעלים את מדד האופטימיות. אולי בכל זאת משהו יזוז...

אבל בתוך זמן קצר האירועים יוצאים משליטה. אריק שרון מבקש אישור לבקר בערב ראש השנה על הר הבית. ברק מתייעץ עם השב"כ שלא רואה בעיה לאשר את הביקור במגבלות ביטחוניות ותחת אבטחה כבדה. ב-28 בספטמבר עולה שרון להר הבית. צעירים פלשתינאים מיידים אבנים לעבר פמליית שרון ומשמיעים קריאות נגדו, אבל האירוע עובר בשלום. רק למחרת מתחילה ירושלים לסעור. עימותים בהר הבית כשעשרות צעירים מצליחים לפרוץ ולהצית את תחנת המשטרה שבמקום. הר הבית הופך לשדה קרב. עשרות פצועים פלשתינים מירי שוטרים. גם שוטרים שנפגעו מאבנים. בין הפצועים גם מפקד מחוז ירושלים, ניצב מיקי לוי.

ההסלמה מתפשטת לכל רחבי הגדה והרצועה. צה"ל והמשטרה מגיבים באש חיה מול מתפרעים. יום הקרב מסתיים בשבעה הרוגים פלשתינאים. המצב בשטח מידרדר.

שוטרים פלשתינאיים הורגים קצין משטרה ישראלי במהלך סיור משותף וברק מקבל החלטה להפסיק מיד את שיתוף הפעולה הביטחוני. הגדה ורצועת עזה בוערות. בצומת נצרים ברצועה מנסים מאות פלשתינאים, מרביתם צעירים, לכבוש את מוצב צה"ל בצומת. המוצב מחזיק מעמד במשך שמונה ימים וסופג אש מכל עבר. במהלך הקרב נפגע ילד פלשתינאי מוחמד א-דורה שמו, שנלכד בצבת האש יחד עם אביו. הנער נפטר מפצעיו והופך לסמל ההתקוממות הפלשתינאית. ב-1 באוקטובר תקרית דמים קשה אחרת. המון פלשתינאי צר על קבר יוסף בשכם אותו מאבטחת מחלקת לוחמים ממשמר הגבול. אחד מאנשי הכוח, מדחאת יוסף, נפצע קשה והפלשתינאים מונעים את פינויו. תוכנית לפרוץ בכוח למוצב נדחית בהוראה מגבוה בעקבות הבטחה של ג'יבריל רג'וב, מפקד מנגנון הביטחון הפלשתינאי, שידאג לפינויו של הפצוע. הפינוי מתעכב ואיש משמר הגבול, לוחם דרוזי מבית ג'אן, מת מאיבוד דם.

ההתקוממות הפלשתינאית שזוכה לכינוי אינתיפאדת אל אקצה, מתפתחת לעימות גלוי וישיר מול צה"ל. שני חיילי מילואים שנקלעו בטעות לשטח פלשתינאי באזור רמאללה, נעצרו על ידי המשטרה המקומית. המון מוסת פרץ לבניין הכלא ברמאללה ומשך משם בכוח את שני החיילים. השניים נרצחים וגופותיהם מושלכות דרך חלונות בקומה השנייה לצהלות ההמון לרחוב. צלמי רשת טלוויזיה איטלקית שהיו במקום הצליחו לצלם את האירוע ואת הרוצחים מנופפים בידיים מגואלות בדם מחלונות הבניין. התמונות המזעזעות מופצות בכל רשתות השידור בעולם וישראל מגיבה במהירות: מסוקי קרב תוקפים בטילים את הבניין ברמאללה שבו בוצע הלינץ', לצד מוסדות ממשל פלשתינאים נוספים בעיר. ברק דוחה הצעות לכבוש מחדש את רמאללה בעקבות האירוע הקשה. "מי שחשב שצריך להרוס חצי רמאללה לא מצא בי שותף. חלק מהתפקיד שלי כראש ממשלה ושר ביטחון היה להפריד בין הראש והבטן."

לראש הממשלה ברק ולבכירי מערכת הביטחון אין ספק: זו ההתקוממות העממית עליה רמז ערפאת במהלך פסגת קמפ דיוויד. התקוממות שבה הנשק החם מחליף את האבנים ובקבוקי התבערה של האינתיפאדה הקודמת.

עוצמת האינתיפאדה מפתיעה את ישראל. הימין, שמאשים את ברק באחריות לפרוץ המהומות בעקבות החולשה שהפגין לטענתו בקמפ דיוויד, משתלט על השיח הציבורי והפוליטי. אריק שרון נוסק בסקרים וברק נלחם על שרידות ממשלתו. מעמדו האישי צונח לשפל.

האש בשטחים גולשת גם לערביי ישראל. כביש ואדי ערה שמחבר את הצפון עם מרכז הארץ נחסם לתנועה ונהגים שהצליחו לפרוץ מחסומי אבנים סיפרו על אווירת שנאה ואיומי לינץ'. בכביש חיפה, ליד ג'אסר א-זרקא, נהרג אזרח יהודי מפגיעת אבן בראשו. המהומות הקשות מתפשטות לגליל. כבישים נחסמים, תחנות משטרה מותקפות ויישובים מאויימים בידי מאות מפגינים. צה"ל והמשטרה מגיבים באש חיה. 13 ערבים, אזרחי ישראל נהרגים. המגזר הערבי סוער ומגיב בשביתה כללית. ישראל מותקפת בדעת הקהל העולמית, סופגת גל גינויים מכל עבר גם ממנהיגים ידידותיים. הנשיא קלינטון ומנהיגים אירופיים משוחחים עם ברק, מבקשים ממנו לפעול להרגעת השטח ומתקשים להבין איך זה קרה? איך הידרדרה ישראל בתוך פחות משלושה חודשים משיחות שלום לעימות דמים כזה?

ברק מטיל את האחריות על ערפאת. הוא מקבל את הערכת אמ"ן והשב"כ שלא מדובר בהתפרצות ספונטאנית, תגובה על ביקורו של שרון בהר הבית. האלימות מגיעה גם ליפו. מתפרעים חוסמים את רחוב יפת לתנועה. בירושלים מותקפת שכונת גילה מאש צלפים פלשתינאיים.

כאילו מעולם אחר, בעוד האש נמשכת, הגיעו לברק פניות בערוצים הדיפלומטיים ואנשי קשר עם ערפאת, שהראיס הפלשתינאי מוכן לדבר. התנאי של ברק: קודם כל הפסקת

אש. ערפאת, שטוען שאיבד שליטה על עמו, נותן הוראה להנמיך את הלהבות, אבל לא להפסיקן. עוצמת האש פוחתת. הנשיא קלינטון חובר לנשיא צרפת ז'אק שיראק ביוזמת שלום חדשה: מיני פסגה בפאריס להרגעת המצב בשטחים ובתחומי הקו הירוק. ואם זו תצליח – ועידת שלום בשארם א שייח'. המסר של קלינטון: ערפאת רוצה לחזור לשיחות. אני בעד.

אהוד ברק התלבט אם לצאת לפאריס. ההעדפה שלו היא שבראש משלחת ישראל יעמוד שר החוץ החדש, שלמה בן עמי, שממשיך כשר לביטחון פנים לטפל מיניסטריאלית באינתיפאדה שגולשת לתחומי הקו הירוק. בסופו של דבר ברק משתכנע לעמוד בראש המשלחת ולוקח אתו לפאריס את אמנון ליפקין שחק, את דני יתום, יוסי גינוסר וסגן הרמטכ"ל החדש בוגי יעלון.

כצפוי אין כימיה בין ברק וערפאת. הפגישה ביניהם ביוזמת מזכירת המדינה מדלין אולברייט, התפוצצה בחילופי צעקות. בקור רוח, שלא חושף את עוצמת הכעס שבו כלפי ערפאת, ברק אמר לאולברייט שלפני הכול, ערפאת חייב להודיע על הפסקת אש מוחלטת. ערפאת מגיב בהיסטריה, הוא מנופף בידיו בתנועות מאיימות, תובע ועדת חקירה בינלאומית והעמדת "הפושעים" הישראלים לדין. אולברייט מאבדת שליטה וברק בשלו, בשקט שמרתיח את דמו של ערפאת: "לא בא בחשבון..."

הראיס פורץ מהחדר, ומתחיל לרוץ מסדרון ומסתגר במכונית במגרש החניה. אולברייט מנסה להחזיר אותו לחדר. ברק מחליט להחזיר את המשלחת לישראל. אין עם מי ועל מה לדבר.

עוד לפני כן, הוא מתעמת גם עם הנשיא הצרפתי שתקף אותו על שימוש מופרז בכוח. "איך יכול להיות שלפלשתינאים יש כבר 400 הרוגים ולישראל רק 30," שאל הנשיא המארח. "מה אתה מציע? שנאפשר לערפאת להרוג עוד 30 ישראלים?" השיב ברק.

ב-7 באוקטובר נפתחת חזית חדשה. גדי איזנקוט, מזכירו הצבאי של שר הביטחון מדווח לו על אירוע קשה בצפון: סיור ובו שלושה חיילים הותקף בגזרת הר דוב. כוח גדול של חזבאללה פרץ את גדר המערכת וחטף את שלושת הלוחמים שהיו בסיור בקו. צה"ל הגיב בתקיפה אווירית ומכת אש ארטילרית על יעדים של חיזבאללה בדרום לבנון, אבל ברק מחליט שלא לפתוח בחזית שנייה בלבנון. לצאת למלחמה כללית.

לקראת סוף אוקטובר, בעיצומה של האש בשטחים, מגיעה פנייה מפתיעה מאריק שרון. איש הקשר למהלך הוא אלי לנדאו, ששומע מיו"ר הליכוד על ההערכה הרבה שלו לברק, ועל כך שהוא מוכן אף לתמוך בתהליך השלום ובהסדרי ביניים עם הפלשתינאים. לנדאו פוגש עוד באותו ערב עיתונאי שמקורב לברק. שניהם הזדמנו לאירוע פרטי בכפר שמריהו. "בוא נעזוב את האירוע," הוא מושך הצדה את העיתונאי, "חייבים להציל את המדינה. אריק מוכן להצטרף לממשלה מחר בבוקר. בלי תנאים."

העיתונאי מתקשר לברק ומספר לו על הפנייה. ברק מבין שלא מדובר ביוזמה פרטית של לנדאו. "תגיד לו, ללנדאו, שיגיע אלי מחר בשמונה בוקר ללשכה."

השניים נפגשו בשמונה בבוקר. ברק שומע, ומגיב מהר: אני מוכן להיפגש מיד עם שרון ולסכם אתו על ממשלת חירום. שניהם מסכימים לשמור על חשאיות, אבל בדרך חזרה מירושלים, לנדאו שומע בחדשות על הפגישה. מישהו הדליף.

ההדלפה לא עוצרת את המהלך. פואד בן אליעזר הוא איש הקשר לשרון. יו"ר הליכוד מסכים להצטרף לממשלת ברק עם זכות וטו על יוזמות מדיניות. הליכוד יקבל שמונה שרים בממשלה. שרון מבקש את משרד החוץ, אבל נענה שהמשרד הזה הועבר רק לפני כמה ימים לשלמה בן עמי, וכפיצוי, מוצע לו משרד האוצר. בייגה שוחט מוכן לוותר על התיק בתמורה להמשך שרידותה של הממשלה.

המגעים עולים מהלך. פואד נפגש עם סילבן שלום ומעדכן אותו במהלכים. בשתי המפלגות הגדולות יש התנגדות. גם האגף הימני בליכוד וגם בכירים במפלגת העבודה.

שר המשפטים יוסי ביילין אמר לברק שהוא לא יטרפד את המהלך, אבל שיהיה ברור שהוא לא ישב בממשלה אחת עם שרון. גם שלמה בן עמי ואמנון שחק מסתייגים מהיוזמה. ברק נחוש להמשיך, אבל במקביל למגעים עם אנשי שרון, הוא שולח את יוסי ביילין לבדוק אפשרות לקבל רשת ביטחון מש"ס, שלא תתמוך ביוזמה להפלת הכנסת לתקופה של חודש ימים. ש"ס הסכימה, באישורו של הרב עובדיה יוסף כמובן, ובתמורה, שר האוצר מעביר 18 מיליון שקלים לרשת החינוך של המפלגה החרדית.

המגעים להקמת ממשלת חירום נפסקים.

בחסות רשת הביטחון של ש"ס, בעוד האינתיפאדה מסביב משתוללת, מתחדשים המהלכים המדיניים. שמעון פרס יצא לפגוש את ערפאת, חזר בידיים ריקות ותלה את האשמה ביד הקשה של צה"ל. "אי אפשר יום אחד בלי לוויות של פלשתינאים?" הוא שאל את ברק, שלא אהב לשמוע את הדברים.

רשת הביטחון של ש"ס מתקרבת לתאריך הסיום וברק מחליט לחדש את המגעים עם שרון. הפעם מדובר על מהלך יותר מתקדם: ממשלת חירום לשתי קדנציות. מי שינצח בבחירות הבאות יהיה ראש הממשלה והמפסיד – השר הבכיר בממשלתו. ברק ושרון מסכמים על פגישה בבית ראש הממשלה בירושלים, כדי לסגור את כל הפרטים ולצאת בהודעה משותפת על הקמת ממשלת חירום. רכב של השב"כ אוסף את שרון והשניים מלבנים את כל מה שנותר לא סגור.

רוני בונדי, יועצו הפוליטי של ברק, היה מעורב במהלך מהרגע הראשון: "אהוד שלח אותי לחווה ליום שלם כדי לבדוק אם יש סיכוי למהלך. אריק קיבל אותי יפה. היה לי ברור שהוא מאד רוצה להתקדם. הוא אפילו הציע לי לקרוא לאחד העגלים בחווה בשם שלי, בונדי...

"סיכמתי עם אריק על פגישה בבית ראש הממשלה. זה היה ממש ברגע האחרון. לפני שהממשלה נופלת. בפגישה הם הגיעו לרזולוציות של מי יהיו השרים, איך יעבוד המכניזם

של הממשלה, למי יהיה זכות וטו. באותם רגעים הבנתי שהכול סגור. הולכים לממשלת חירום לאומית.

"ביציאה, ממש לפני שנפרדו עם כל ההסכמות, אהוד הפתיע. עוד הוא לוחץ יש לאריק, שמעתי אותו אומר: 'אבל אם הולכים לתהליך מדיני, אני מחויב להבנות שהגעתי אליהן עם האמריקאים'... אריק נראה מופתע. 'אם זה ככה, אני לא יכול. גם לא מסכים לזה וגם אין סיכוי שאני אוכל להעביר את זה במפלגה'.

"כל מה שהם בנו התפרק ברגע אחד. אריק כבר היה בדרכו לרכב של השב"כ. תפסתי את אהוד חזק ביד 'אהוד, לך אחריו לאוטו, אתה מבין שאם הוא נוסע מכאן אין כבר דרך חזרה'... אהוד לא זז. רק הביט ואמר 'אם זה המחיר... אני מחויב לאני מאמין שלי ולא יכול להיות שלם עם זה'.

חלום ממשלת החירום נגוז. היה עוד ניסיון מדיני אחרון: פסגה בטאבה בשבוע האחרון של חודש ינואר 2001. שבועיים לפני יום הבחירות שנקבע ל-6 בפברואר. ברק הסכים לקיים עוד סיבוב פגישות, אבל הוא עצמו לא הגיע לטאבה. במקום לטאבה הוא נסע לוועידת דאבוס. גם ערפאת לא היה שם. את הדיונים מול בכירי הרשות הפלשתינאית מנהלים יוסי ביילין, אמנון שחק, שלמה בן עמי כשלצדם גלעד שר וסגן ראש השב"כ ישראל חסון. ועוד משתתף מפתיע: יוסי שריד שנענה להזמנת ביילין, בברכתו של ברק שקיווה שמהלך כזה יזכה אותו מחדש בתמיכת השמאל לקראת הבחירות המתקרבות על ראשות הממשלה. בשיחות ההכנה בין הצדדים הוחלט שברק וערפאת יצטרפו רק בשלב החתימה על ההסכם. אם אכן יהיה הסכם.

ברק: "כשהם חזרו מסיבוב השיחות הראשון הבנתי שלא היה שום שינוי בעמדות הפלשתינאיות. מכל משתתפי טאבה, דווקא יוסי שריד חזר מפוכח יותר והבין מה באמת רוצים הפלשתינאים 'הם רוצים גם את שייך מוניס ואת הבית שלי'... הוא אמר לי כשחזר משם."

כשנפתחה הוועידה בטאבה, ברק היה כבר תחת הגדרה של ברווז צולע – ראש ממשלה מתפטר, שאמור להתמודד בעוד עשרה ימים מול אריק שרון על קדנציה נוספת לראשות הממשלה. גם האופטימיים שבתומכיו לא נתנו לו סיכוי רב לנצח בבחירות. במצב שנוצר, ללא גיבוי ציבורי ופוליטי, הוא לא יכול היה לחתום על הסכם כלשהוא. לוועידת טאבה לא היה כל המשך.

עוד קודם לוועידת טאבה הודיע הליכוד על כוונתו להגיש בתחילת דצמבר הצעה לפיזור הכנסת וקיום בחירות חדשות. ברק היה משוכנע שזה איום סרק שכן עדיין לא חלפו שישה חודשים מאז דחיית ההצעה הקודמת בתחילת יולי. על פי תקנון הכנסת, הצעה לפיזור הכנסת, שהיא גם הצעת אי אמון, אפשרית רק באישור יו"ר הכנסת, ורק אחת לחצי שנה, בסייג אחד: היו"ר יכול לאשר הצעה כזו גם אם לא עברה חצי שנה מאז ההצעה האחרונה, אם יקבע שנוצרו "נסיבות מיוחדות" שיאפשרו את קיום ההצבעה על אף שלא חלפה חצי שנה נטו – ללא הפגרה ממועד ההצעה האחרונה שנדחתה.

בורג, יו"ר הכנסת, חיכה לרגע הזה. הזדמנות פז לנקום בראש הממשלה שלא רצה אותו בממשלה. ברק המתין לפסיקת היו"ר והופתע לשמוע את החלטתו: "אני מאשר לליכוד להגיש את הצעתו לקריאה ראשונה בהצעת האי אמון בממשלה." בורג נימק זאת ב"נסיבות מיוחדות" שנוצרו מאז ההצבעה הטרומית. חלון ההזדמנויות נסגר באחת על ידי יו"ר הכנסת. ראש הממשלה העריך שאין לו מוצא אחר אלא להודיע ב-10 בדצמבר על התפטרות וקיום בחירות בתוך 60 יום. בכך מנע מהלך של הדחה. משמעות הודעת ההתפטרות היתה שהבחירות תתקיימנה רק לראשות הממשלה והכנסת לא תפוזר.

במחווה יוצאת דופן לבנימין נתניהו, הסכים ברק לתמוך בפנייתו לקבל אישור להתמודדות על ראשות הממשלה כאזרח, למרות שלא היה חבר כנסת. במהלך מהיר אושר בכנסת "חוק נתניהו". שרון ואנשיו לא הסתירו את כעסם על ברק. מצד אחד דחה את היוזמה לממשלת חירום והעדיף את "רשת הביטחון" הזמנית של ש"ס, מצד שני אפשר את שובו של נתניהו. לשמחתו של שרון החליט נתניהו ברגע האחרון שלא

להתמודד מול שרון על ראשות המפלגה ומועמדה לראשות הממשלה, וזאת לאחר שהכנסת דחתה הצעה לקיים בחירות כלליות בנוסף לבחירות לראשות הממשלה. נתניהו נימק שיתקשה לנהל ממשלה כאשר לליכוד 19 חברי כנסת בלבד. האזרח המודאג, כפי שהציג את עצמו, העדיף שלא לחזור בשלב זה לפוליטיקה, לרווחת שרון ואנשיו. נתניהו החמיץ הזדמנות לחזור לראשות הממשלה כבר בשנת 2001. הוא ייאלץ לחכות עוד שמונה שנים עד שיחזור למקום אותו עזב במאי 1999.

תוצאות הבחירות לא הפתיעו. גם לא הסקרים שצפו ניצחון מוחץ לשרון. כמה ימים לפני הבחירות נפגש ברק עם ידיד. הוא נראה עייף, כמי שמשלים עם תבוסתו ודיבר רק על נושא אחד: בגידת השמאל. רבים מבוחריו הפוטנציאלים, אלה שבחרו בו ברוב סוחף במאי 99 נותרו בבית. נישא על גלי התלהבות של מי שינצח את הטרור, גבר שרון ברוב גדול על יריבו ממפלגת העבודה: 62.6 אחוז לשרון, לעומת 37.4 אחוז בלבד לברק. ניתוח המספרים שמאחורי האחוזים מצביע על כך שפחות מניצחון שרון, היה זה הפסד מר לברק. בבחירות 99' הוא קיבל 1.791,000 קולות מול 1,440,000 שקיבל נתניהו. בבחירות 2001 קיבל שרון 1,698,000 קולות, מאה אלף פחות מברק ב-99', אבל ברק קיבל רק 1,023,000 קולות. הוא הפסיד כמעט 800 אלף מצביעים בתוך פחות משנתיים. היו אלה קולות מצביעי השמאל והערבים. אלה שתמכו בו בהתלהבות כל כך גדולה ועכשיו לא התייצבו בשעת מבחן.

כמעשה נתניהו לפני שנתיים, הודיע גם ברק מיד לאחר שהתקבלו תוצאות האמת על פסק זמן מהחיים הפוליטים. הוא עשה זאת בכנס פעילים על רחבת הדשא בקיבוץ שפיים. הוא הגיע לשם קרוב לחצות, שעתיים לאחר מדגם הטלוויזיה וההכרה שהובס. "העם אמר את דברו ואני נושא באחריות למערכת הבחירות ולמהלך המדיני של ממשלתי. החלטתי לפרוש." ברק שיתף את מאות הפעילים בהצעה שקיבל מראש הממשלה הנבחר להצטרף לממשלתו כשר ביטחון, אבל מיהר להוסיף שאין בכוונתו לקבלה. "אחדות אינה תחליף לדרך..." אמר.

אבל שרון, מנצח נדיב, לא קיבל את הסירוב וחזר פעם נוספת על ההצעה: ברק שר ביטחון ושמעון פרס שר החוץ. במרחק של כמה ימים ממערכת הבחירות הייצרית, החליט ברק לקבל את ההצעה ונימק זאת במצב החירום במדינה שהתמודדה עם גל טרור מתגבר. האפשרות שברק יישאר במשרד הביטחון תחת שרון ראש הממשלה, עוררה סערה גם בקרב חברי הכנסת של הליכוד וגם במפלגת העבודה. בציבור, לעומת זאת, אהבו את הרעיון. הוא לא הצליח כראש ממשלה, הסבירו, אבל כשר ביטחון אין טוב ממנו לטפל באינתיפאדה. שרון כראש ממשלה וברק לצידו כשר ביטחון הצטיירו כצוות הטוב ביותר שיש למדינת ישראל למלחמה בטרור הפלשתינאי.

אבל במפלגת העבודה החליטו לטרפד את המהלך וחיים רמון, בעצה אחת עם יו"ר הכנסת בורג, נשלח לסכל את המינוי. רמון נפגש עם עמרי שרון, בנו של ראש הממשלה, ואחריו עם שרון עצמו ואמר לו שאין סיכוי שמרכז העבודה יאשר את המינוי של ברק לשר הביטחון בממשלתו. גם שלמה בן עמי ביקש מברק שידחה את הצעת שרון, "זה לא לכבודך," הסביר לו. ברק היה נחוש לקחת את תיק הביטחון, אבל למרבה האכזבה שרון חזר בו מההצעה. הלחצים מבית וממפלגת העבודה עשו את שלהם. ברק גילה שהווטו של רמון וחבריו היה רק נגד צירופו לממשלה. שרון הציע למפלגה את שני התיקים הבכירים בממשלתו: ביטחון וחוץ. פואד בן אליעזר מונה לשר הביטחון, ושמעון פרס, בתום שנה וחצי במשרד השר לפיתוח הנגב והגליל, נכנס ללשכת שר החוץ.

אהוד ברק פנה לתחום חדש: עולם העסקים.

פרק 19

רגל אחת בעסקים; עין אחת לפוליטיקה

בפעם השנייה בחייו הבוגרים, אהוד ברק משוחרר מאחריות ביטחונית או מנהיגותית. אזרח פרטי, עם רקורד של רמטכ"ל, ראש ממשלה ושר ביטחון. ניסיונו לכבוש מקום בהיכל המנהיגים הבולטים של ישראל לא צלח. מבחינת ההעזה והחזון שגילה הוא ראה עצמו לצד הגדולים שבהם – בן גוריון, מנחם בגין, יצחק רבין ושמעון פרס - שהותירו חותם בולט במיוחד, כל אחד בדורו, אבל במאזן ההישגים הוא נותר הרחק מאחור עם שיא שלילי של ראש ממשלה שרשם את הקדנציה הקצרה ביותר בתפקיד, למעט זו של גולדה מאיר שהתפטרה בשנת 1974 לאחר ארבעה חודשים ובעקבות פרסום דוח אגנרט על מחדלי מלחמת יום כיפור. דווקא המצביעים הנלהבים שלו בבבחירות 99' הם שהפילו אותו בפברואר 2001. הם לא הצביעו נגדו, אבל גם לא בעדו. השמאל והערבים נשארו בבית והגישו את הניצחון לאריק שרון על מגש של כסף.

ברק היה היחיד מבין ראשי הממשלה בישראל, שניסה בפרק זמן של שנה וחצי להביא לסיום שני סכסוכים אזוריים: שלום עם סוריה וקץ הסכסוך עם הפלשתינאים. זה היה חזונו, זו היתה תקוותו וזה הוביל לנפילתו. מי שהצטייר כתקווה גדולה בישראל ובעולם, מנהיג שנשיא ארצות הברית, ביל קלינטון, תיאר כאחד האמיצים בהם פגש, לוחם חכם שידע להפוך למנהיג של שלום - לא מצא מולו פרטנר ראוי.

ועכשיו, בפברואר 2001, לאחר חפיפה קצרה עם אריק שרון, הוא אזרח. ראש ממשלה לשעבר שרוצה להפוך לאיש עסקים חובק עולם. רעב להצלחה, לכסף, להכרה בעולם העסקים הבינלאומי. "התגייסתי בגיל 17 וחצי. הייתי בכל תפקיד אפשרי במערכת הצבאית עד לפסגה – ראש המטה הכללי - ואחרי תפקידים בכירים בשרות המדינה, ששיאם ראשות הממשלה, נכנסתי לחיים האזרחיים, הקמתי חברת ייעוץ, יצאתי להרצאות בארצות הברית, באירופה ובאסיה. ייצגתי חברות הייטק בצפון אמריקה ובאנגליה ואחרי אסון התאומים ומלחמת המפרץ השנייה, ייעצתי לחברות ולגופים פיננסים שעוסקים בהשקעות כדי להבין איך האירועים האלה משפיעים על מגמות בכלכלה העולמית.

"הרקע שלי באמ"ן והרקע האקדמי – תואר שני בניתוח מערכות באוניברסיטת סטנפורד - פתחו בפני דלתות במערכות כלכליות גדולות שהסתייעו בידע שלי בתהליך קבלת החלטות אסטרטגיות, כמו למשל איך ישפיעו האירועים בעיראק, אחת מיצרניות הנפט הגדולות במפרץ, על המשק העולמי. אני חשבתי אחרת מרוב המומחים. הצגתי עמדות שונות מאלה של הממשל האמריקאי. לאורך כל הדרך הייתי בדעה שפירוק הצבא העיראקי הוא טעות.

"כל מה שהאמריקאים היו צריכים לעשות זה להבטיח שהצבא הזה לא יילחם נגדם. טענתי שפירוק שלטון הבעת' בעיראק הוא טעות ואמרתי לאנשי מפתח בממשל: 'אתם מפרקים את המוחאברת' – השרות החשאי העיראקי - וזו טעות גדולה. אתם חייבים ארגון חשאי שידע מה קורה במדינה. חזיתי שטעויות הממשל בעיראק יובילו אותם למלחמה ממושכת, שהאמריקאים יהפכו לכובשים שנואים במקום משחררים משלטון העריצות של סדאם חוסיין. הם נפלו למלכודת של גמלוניות בהבנת עיראק. התוכנית שלהם לבחירות חופשיות דמוקרטיות בעיראק היו שיגעון. אלה שבטים חסרי הבנה בתהליכים דמוקרטיים. התוצאות היו ידועות מראש והערכתי שזה מה שיקרה – מסירת עיראק על מגש של כסף לאיראן. כאזרח שמרתי על קשר עם מנהיגים אזוריים. מנהיגים כמובארק, עד לנפילתו, המלך הירדני עבדאללה התייחסו אלי בכבוד רב, כראוי למי שהיה ראש ממשלת ישראל."

העבר הביטחוני, הניסיון המדיני והרקע האקדמי שימשו כרטיס כניסה מעולה לעולם חדש עבורו. חברות גדולות הזמינו אותו כמרצה בנושאים אסטרטגיים, בנקים וחברות גידור חיזרו אחריו כיועץ וחברות אחרות כפרזנטור, מקדם עסקים. אחד הפרסומים הראשונים והמעטים על עסקיו, היה בפרזנטציה לחברה ישראלית שפיתחה שרוול ענק לחילוץ נפגעים ממגדלים בוערים. ארצות הברית שאחרי טראומת ספטמבר 2001 והתמונות המזעזעות של אנשים שקפצו אל מותם ממגדלי התאומים במרכז ניו יורק, חיפשה פתרונות לחילוץ נפגעים ממגדלי מגורים ומשרדים.

החברה שפיתחה את שרוול החילוץ זכתה לחשיפה עולמית, לתצלומים בעמודים הראשונים של העיתונים לכתבות טלוויזיה במהדורות חדשות מובילות. הצילום של ברק סמוך לגורד שחקים בניו יורק, מצביע על סולם שמתרומם לגבהים, היה שווה ליזמים כל הון. בכישרון מסחרי הוא ידע לתרגם כלכלית את הצלחות הפרויקטים ששיווק. הקיבוצניק ממשמר השרון שעזב את הקיבוץ בחוסר כל, הפך תוך כמה שנים למיליונר במושגים ישראליים. מבית צמוד קרקע מוקף גינה קטנה ביישוב כוכב יאיר, הוא רכש שטח אדמה בכפר שמריהו היוקרתי והחל לתכנן יחד עם נאוה, את ביתו החדש. התקשורת, שאוהבת כנראה את המנהיגים שלה בסנדלים ובבגדי חאקי ולא בווילות מפוארות, עטה על החדשות הטריות והמשיכה לסקר את ראש הממשלה לשעבר שעזב אותנו עם האינתיפאדה הבוערת והלך לעשות לביתו. הביקורת הציבורית על אורח חייו תגבר עם חזרתו לחיים הפוליטיים, כעבור כמה שנים.

בחלק מעסקיו חובקי העולם הוא חבר לגיסו דורון כהן. השניים הקימו בשנת 2004 את חברת "קרדו פיתוח בע"מ". כמו בימיו בסיירת, גם בעסקיו מאפיינת החשאיות את פעילות החברות שלו. חברה אחרת, "אהוד ברק בע"מ" – שעל פי תחקיר בעיתון "הארץ" הרוויחה בין השנים 2001-2007 30 מיליון שקלים - נחשפה בעסקות נדל"ן מוצלחות שביצע בישראל. פעילויות אחרות שלו שנחשפו בתקשורת: נשיא ללא תפקיד ביצועי בחברת גילת סאטקום שעוסקת בתחום הלוויינים, יועץ לענקית המחשבים אי.די.אס, יועץ לחברת הנדל"ן "קנדה ישראל" וקרן הנדל"ן "סטאר ונצ'רס". מעת לעת מופיעים פרסומים בתקשורת על פעילותו, חלקם מדויקים, אחרים פחות. שמו מופיע כיועץ בנושאי ביטחון במדינות מתפתחות באפריקה וביבשות אחרות. חלק מהפרסומים מוכחשים על ידו. בין הפעילויות העסקיות שנחשפו: יועץ ומקדם שיווקי של הבנק השוויצרי הפרטי "יוליוס בר" המכונה גם הבנק היהודי-שוויצרי. מייסד הבנק צוטט בראיון, שקיים תור של לקוחות עסקיים שמחכים לפגישות עם אהוד ברק.

הוא נחשב מרצה פופולארי בחברות ובתאגידים בינלאומיים ומיוצג על ידי סוכנות ההרצאות הניו יורקית "הארי ווקר". המרצים המובילים בחברה זו מרוויחים כ-70 אלף דולר ויותר להרצאה. חלק גדול מזמנו באותן שנים – דפוס פעולה שיחזור גם לאחר שפרש פעם נוספת המחיים הפוליטיים בתחילת 2012 - הוא עושה בחו"ל, שם עיקר עסקיו. הוא מוזמן לוועידות וכנסים בינלאומיים יוקרתיים, כמו הוועידה הכלכלית הבינלאומית בדאבוס, מקום מפגש של מנהיגים, שרי אוצר ובכירי הכלכלה העולמית, ואפילו פסטיבל הסרטים היוקרתי בקאן פרסם אותו בין אורחיו הנוצצים.

אהוד ברק הוא עתה איש עסקים בינלאומי. חבר של כבוד בחוג הסילון שעושה חיל בעסקיו ומקפיד לשלם 51 סנט מס הכנסה על כל אחד ממיליוני הדולרים שהוא מרוויח בישראל ובעולם הגדול. הוא כבר לא זקוק ליוזמה של צוות אל על שישדרג אותו ממחלקת עסקים למחלקה ראשונה בטיסות הארוכות שלו ברחבי העולם.

"ידיעות אחרונות", שלא הפסיק לרדוף אחריו בעידן הפוליטי, חשף פרטים חדשים על הבית המפואר שעומד לקום בכפר שמריהו ולא הסתיר את השאלות המרומזות: מהיכן יש לראש הממשלה לשעבר, שהתקיים כמעט כל חייו הבוגרים ממשכורת צבאית, מיליונים לפרויקט יוקרתי כזה? הפרסומים מצליחים להכעיס אותו: "עשרות שנים חסכתי כסף ממשכורתי בצה"ל. משך שנים נאוה ואני חיינו בבית צנוע בכוכב יאיר. הגענו לשם אחרי שהחלפנו בחיינו מספר דירות, חלקן שכורות, ברמת אביב, רמת השרון, ורעננה. הבית בכוכב יאיר, שכונה של יוצאי צבא ושירות הביטחון, היה הבית הרביעי שלנו. קנינו אותו בחסכונות שלנו, בסיוע ההורים של נאוה ועם משכנתא ארוכת טווח. כשהגענו אליו אמרתי לנאווה שבגיל 60 החלום שלי לגור במגדל בתל אביב...

"הביקורת צרמה לי. מסביבנו היו אנשים כמו דוביק לאוטמן, בני גאון, הראל מרגלית, אנשים שהצליחו בחייהם וגרו ברמת חיים גבוהה. איש לא שאל ואף עיתון לא חקר איך הם חיים בדירות פאר. כל מה שהגענו אליו והשגנו ביחד היה ביושר. מאז היותי נער שירתי את המדינה ובהמשך את הציבור. על מה שפטו אותי ציבורית? על שבחרתי

לחיות בדירה מרווחת יותר מהבית שרכשתי בכוכב יאיר בחסכונות מהצבא, בהלוואות ועם משכנתא? לא חשבתי שאני צריך להתנזר מחיי איכות. ישנתי באוהל סיירים, הלכתי ברגל בלילות בכל מזג אוויר, בשרב, בסופות, במדבר ובשלג וסיכנתי את חיי, יותר מכל מכל מבקרי. לא היה יושר ציבורי בביקורת הזו. היה בה חוסר פרגון ולא מעט צביעות."

הבית היה בשלבי בנייה מתקדמים, כשברק החליט להיפרד מנאוה. "זו לא היתה החלטה קלה עבורי," הוא מודה, "אבל היא התגבשה אצלי משך זמן מה. הרגשתי שאחרי 40 שנים ביחד - מיצינו את חיינו המשותפים. ההחלטה שלי התקבלה קשה על ידי נאוה והבנות. זה לא היה קל לכולנו. נפרדנו לניסיון לחצי שנה ולאחריה החלטנו להתגרש. הידיעה על הפרידה פורסמה בעיתונות ויצרה הד תקשורתי גדול. בדיעבד, אני חושב שהפרידה לא היתה רעה עבורה. נאוה הכירה את שלום זינגר ופתחה פרק ב' בחייה, שנראה מאד מוצלח. נשארנו ידידים והקפדנו שהפרידה לא תפגע בבנות ובמשפחותיהן."

הבית שהיה בשלבי בנייה נמכר וכל הרכוש המשותף חולק שווה בשווה בין בני הזוג. הרווח הנדל"ני בין המחיר שבו נרכש המגרש בכפר שמריהו לבין המכירה אפשר לברק, מאוחר יותר, להגשים חלום ישן ולטפס לאחד ממגדלי היוקרה במרכז תל אביב, מגדלי אקירוב, מהלך שבהמשך הפך אותו, ציבורית, לסמל של נהנתנות ועושר שספק אם ראוי לעמוד בראש מפלגה סוציאליסטית כמפלגת העבודה..

כמה חודשים לאחר הפרידה, הוא פגש במקרה באירוע בכנסת את נילי פריאל. בעבר הרחוק, כשהיה קצין צעיר ביחידה, עוד לפני שהכיר את נאוה, הוא ונילי היו חברים. היא שירתה כחיילת במטה המודיעין המשיכה שם גם כאזרחית. ברק: "היתה בינינו חברות יפה והגעתי לבקר אותה בבית הוריה בצפון תל אביב. היה לי אז טנדר די-200, וההורים שלה, שתמיד השקיפו עלינו מהמרפסת, לא כל כך לא אהבו את הקיבוצניק שמחזר אחרי בתם, בוגרת מצטיינת של תיכון אליאנס היוקרתי. הייתי עם שפם, פנים

כהות ללא נימוסי שולחן. לא נראיתי להם וזכיתי מצידם לכתף קרה. אחרי זמן, ולא במעט בשל הלחץ שהם הפעילו עליה, נפרדנו."

אהוד הכיר את נאוה ואחרי רומן של כמה חודשים הם נישאו. נילי נסעה לפאריס בשליחות המוסד ונישאה לחברה מהתיכון רפי פריאל. דרכיהם נפרדו לשנים רבות עד שנפגשו במקרה בכנסת, באירוע שיזם אוריאל רייכמן בנושא שינוי שיטת הממשל. ברק הוזמן לאירוע יחד עם נתניהו ופרס ופגש שם את נילי שהיתה פעילה באחת העמותות לשינוי שיטת המשטר. נילי סיפרה לו ששנה לפני כן התגרשה מבעלה. הם חידשו את הקשר והתפתח סיפור אהבה של שני גרושים שמחפשים פרק ב' בחייהם. אחרי כמה חודשים הם החליטו להינשא. אהוד: "נילי הפכה לדמות דומיננטית בחיי. שותפה שלי בכול, אשה רחבת אופקים ועניין שמסבה לי אושר ועניין."

שלום שמחון חברו הקרוב של אהוד, מתאר את היחסים ביניהם כזוג יונים שמצאו זה את זו אחרי שנים. זוג אוהבים בירח דבש אינסופי.

ברק: "בשנים בהן הייתי מחוץ למעגל ההחלטות הרחבתי את פעילותי העסקית והרביתי בנסיעות לחו"ל. כמי שכול חיי הבוגרים הוקדשו לביטחון המדינה, גם כשהייתי רחוק, מעולם לא התנתקתי. היתה לי הסתכלות שלמה ומפוכחת על המצב. בלי מרירות, בלי טרוניה. מעת לעת היו אלי פניות לחזור לחיים הפוליטיים כמו בקשות להופיע בטלוויזיה, שאת מרביתן דחיתי. באחת הפעמים הנדירות שהסכמתי להופיע, דיברתי נגד השחיתות של משפחת שרון והבעתי דעתי שאסור לאריק להתמודד על ראשות הממשלה. אמרתי שמשפחת שרון מושחתת עד היסוד. זה היה על רקע הגילויים על פרשת האי היווני וקשריו של שרון עם המיליארדר האוסטרי מרטין שלאף. זו היתה אמת כואבת, שאמרתי אותה בפומבי, לא בלי לבטים. בין אריק וביני היתה ידידות רבת שנים והערכה הדדית. הערצתי אותו כלוחם, מפקד ומצביא, מהגדולים בדורו ובחיי מדינת ישראל. הייתי חייב לו הרבה על התמיכה שקיבלתי ממנו כמפקד סיירת מטכ"ל ועל מה שלמדתי ממנו בלחימה בטרור ברצועה."

התגובות שקיבל ממשפחת שרון היו קשות. אריק ניתק איתו כל קשר. גם אנשים בסביבתו הקרובה, ידידים משותפים של שניהם לא סלחו לו ולא הבינו איך העז לעשות דבר כזה לאריק. "אמרתי למבקרי שחשתי צורך לומר את האמת. לא יכולתי להשלים עם נורמות של שחיתות. זה היה גם איתות למפלגת האם שלי על רקע חשיפת שחיתות בפריימריס להנהגת המפלגה, מה שהפך להיות מפקד הארגזים. באותו ראיון טלוויזיה ובפורומים אחרים, אמרתי שתופעות השחיתות שנחשפו במדינה שוברות את הנורמות הפנימיות של החלום הציוני. נתתי כדוגמה את פינלנד, מדינה קטנה בסקנדינביה, שלקחה עצמה בידיים והפכה למופת ודוגמה בכל תחום חיים, בנורמות של ניקיון ציבורי ובמצוינות בחינוך, שהזניקה אותה להישגים חסרי תקדים."

זה היה ב 2004, שנה בה החל לחשוב על חזרה לחיים הפוליטיים.

באותם ימים הוא החל לקבל פניות לחזור לפעילות במפלגה. "אמרו לי שאני לא יכול עוד לעמוד מן הצד. מפלגה שהקימה את המדינה עומדת למכור את עצמה, לשנות חוקה והתאמתה לאיש ולסגנון שזרים לאורח חייה והשקפותיה. גניבת מנהיגות במפקד ארגזים מזויף. אף אחד לא קם נגד התופעות האלה, ואחרי היעדרות של שלוש שנים הופעתי לאחד הכנסים של המפלגה. לא היה לי מעמד פורמלי, אבל לא יכולתי להשלים עם מה ששמעתי מהבמה. אף אחד לא קם נגד התופעות שנחשפו. חשבתי שבמקום בו אין אנשים - תהיה אתה האיש."

האירוע יוצא הדופן תועד במצלמות הטלוויזיה ושודר שוב ושוב. ברק ניסה לעלות לבמה ולא נתנו לו. הוא כעס, עלה על הבמה ללא הזמנה, וחטף את המיקרופון מידיו של משה שחל. הקול שלו נסדק, היה קשה לו לדבר. היתה סערה ורוב משתתפי הכנס מחו על מה שנראה להם פגיעה בוטה בראשי המפלגה. ברק: "בייגה שוחט אמר לי אחר כך: 'אהוד, עשית נזק לעצמך. מה שעשית מתאים יותר לליכוד'... חשבתי אז על ליל המיקרופונים במרכז הליכוד, כשאריק חטף את המיקרופון מידיו של ראש הממשלה שמיר, במהלך

דיון מדיני סוער. הגעתי למסקנה שחסר לנו אופי ליכודניקי כדי לחזור לשלטון. חסר לנו הלהט..."

ברק תמך אז בשמעון פרס שהתמודד בשנת 2005 על הנהגת המפלגה מול עמיר פרץ, פואד בן אליעזר ומתן וילנאי. יורם מרציאנו מאנשיו של פרס כינה את ברק "גסטון מלכה של העבודה." רמז לפעיל הליכוד, מקורבו של שרון שניתק את המיקרופונים במרכז הליכוד. מתן וילנאי, שחב לאהוד ברק את הקריירה הפוליטית שלו ושאף להיבחר למנהיג המפלגה, הדהים את ברק כאשר לעג לו מעל הבמה: "שמעתי שגייסת כבר שלושה חברים חדשים למפלגה – ברל כצנלסון, דוד בן גוריון ואהוד ברק..."

מהרומן הקצר והמחודש שלו עם מפלגת העבודה לא יצא דבר. שמעון פרס הפסיד לעמיר פרץ במאבק על מנהיגות המפלגה, וברק חזר לעולם העסקים. מתבונן מרחוק במתרחש במפלגת העבודה וכואב את הידרדרותה.

מלחמת לבנון השנייה, ביולי 2006, זיעזעה את הציבור בישראל. ברק: "היתה לי ביקורת קשה על הדרך בה ראש הממשלה אולמרט ושר הביטחון פרץ הובילו את מדינת ישראל למלחמה שחשפה את העורף הישראלי לרקטות חזבאללה בלא יכולת הכרעה בחזית. כל עוד נמשכה הלחימה לא דיברתי, למעט ביום הראשון שבו אמרתי שצריך לארגן את הצבא בחוץ ורק אז להיכנס. רק אחרי דוח הביניים של ועדת וינוגרד, שהטילה את האחריות לכישלון על ראש הממשלה ושר הביטחון, חשבתי שלא אוכל עוד לעמוד מן הצד. רק אז החלטתי לחזור לחיים הפוליטיים ולהתמודד על הנהגת העבודה."

החזרה לא היתה קלה. הוא גילה מפלגה שמתבצרת סביב ארבעה מועמדים לראשות המפלגה ומסרבת לקבל את המנהיג שעזב חמש שנים קודם לכן. בבחירות המוקדמות שהתקיימו בסוף מאי 2007, הוא התמודד מול עמיר פרץ, אופיר פינס דני יתום ועמי איילון. את איילון הוא מינה למפקד חיל הים ואחרי רצח רבין, והיה גם זה שהמליץ לשמעון פרס למנות אותו לראש השב"כ במקומו של כרמי גילון שהתפטר. כל זה לא

הפריע לאיילון לצאת בלהט דתי נגדו. גם עמיר פרץ, שאיבד מכוחו וסמכותו אחרי המלחמה הכושלת, ראה בו איום מיידי וגייס למערכה נגד ברק את אנשיו ובראשם פרופסור אבישי ברוורמן.

ברק: "בניתי את כוחי במפלגה כמעט מאפס, מן היסוד. מי שפרץ עבורי את תקרת הזכוכית היה אלדד יניב. הוא היה מחובר למפלגה, עם היכרויות וקשרים בכל החוגים. אלדד היה יעיל מאד. הוא ידע לדבר, ללטף, לחבק, לדגדג ולקרב אלי אנשים במפלגה, בתוכם רבים חדשים שלא הכרתי. הוא הביא אותם אלי אחד אחד ויחד יצרנו מחנה פוליטי חזק. עמי איילון נחשב למועמד המוביל, אבל בעבודת מטה ושטח מצוינת סחפנו אחרינו את רוב חברי מרכז המפלגה.".

שירי ויצמן, אחד האנשים המקורבים ביותר לברק: "אהוד הגיע בפעם הראשונה למפלגה אחרי תפקיד הרמטכ"ל, זר לגמרי בתוך מפלגה ששני הקודקודים שלה, רבין ופרס, מסוכסכים. הוא הגיע כאאוטסיידר ועשה כמה טעויות גדולות. כאשר היה מחליט, גם אם טעה, קשה היה לשכנעו בטעות. הוא החליט וזהו. כשחזר להנהגת המפלגה ב-2007 זה כבר היה אהוד שונה. הוא התייעץ, שיתף חברים וידע לקבל ביקורת. פוליטית הוא היה בוגר יותר, מתחשב יותר ופועל נכון יותר."

בסיבוב הראשון ב-31 במאי 2007, ברק הגיע למקום הראשון עם 35.6 אחוז לעומת 30.6 לאיילון. עמיר פרץ מנהיג המפלגה ושר הביטחון הובס וקיבל רק 22.4 אחוז מקולות המצביעים בפריימריס. לקראת הסיבוב השני, הסקרים הצביעו על יתרון קטן לאיילון. ברק הפתיע וניצח גם הפעם: 51.3 אחוז לעומת 47.7.

ב-14 ביוני 2007 חזר אהוד ברק להנהגת מפלגת העבודה, ובנאום הניצחון הבטיח מנהיגות חדשה: "היום מתחיל מסע התיקון. יחד עם הנבחרת של העבודה נשיב לישראל את כוח ההרתעה שלה."

ראש הממשלה אולמרט התקשר לברך על נצחונו וברק הודיע לו שכיו"ר החדש של המפלגה, הוא מתכוון לקחת לעצמו את התיק הבכיר של המפלגה: תיק הביטחון. אהוד אולמרט, אז עדיין ידיד קרוב של ברק, ידע שזו ראשיתה של תקופה חדשה במפלגה. ברק ייתן לו את הביטחון שבביטחון. מה שהיה חסר כל כך בשנה שבה ישב עמיר פרץ במשרד הביטחון.

להיסטוריה יש חוקים משלה והיא שהחליטה ששני האישים האלה, שהתחילו את דרכם המשותפת כידידים, יגיעו לנקודת הסיום המשותפת כיריבים מושבעים.

עוד לפני כניסתו לתפקיד, הוא חייב היה לסיים את הפרק העסקי של חייו. שלושה ימים לפני שנכנס למשרד הביטחון, העביר את שתי החברות שבהן היה פעיל לשלוש בנותיו, לאחר שקיבל היתר מוועדת ההיתרים במשרד מבקר המדינה. לימים, פרסם מבקר המדינה מיכה לינדנשטראוס דוח על המהלך וכתב שהעברת החברות נעשתה שלא על פי הנהלים הנדרשים וברק לא מסר את כל המידע על כך. בשנים שלאחר העברת החבות לשלוש בנותיו, התקבלו באותן שתי חברות תשלומים של כ-30 מיליון שקלים. ברק הסביר שמדובר בתשלומים על עסקות ופעולות שנעשו עוד בטרם נכנס למשרד הביטחון ואף אחת מהן לא היתצה קשורה לתחום הביטחוני.

פרק 20

תקיפה בסוריה

מיד עם כניסתו לתפקיד, הונחו לפתחו של שר הביטחון החדש שתי מטלות כבדות משקל.

מלחמת לבנון השנייה חשפה את ישראל לירי רקטות מסיבי משטח לבנון. יותר מ-4500 רקטות מסוגים שונים נורו במהלך המלחמה לעבר צפון המדינה ולצה"ל לא היה מענה.

ולא רק מצפון. גם יישובי הדרום, ובעיקר העיר שדרות ספגו רקטות מרצועת עזה. טפטוף שהחל בשנת 2001, עוד לפני ההתנתקות באוגוסט 2005, והתגבר בשנים שמאז. כמות השיגורים גדלה משנה לשנה וגם הטווח. הטפטוף הפך למטחים ויישובי הדרום שיוועו לפתרון.

מערכת הביטחון החלה לבדוק עוד לפני כן כמה חלופות הגנה על הדרום: מערכת ניסיונית, "נאוטילוס, שמה, פיתוח משותף ישראלי-אמריקאי, שמבוסס על קרני לייזר שיירטו את הרקטות; סוללות תותחים מיוחדות שיוצבו סביב הערים והיישובים בדרום וישגרו אלפי פגזים בדקה לעבר הרקטות מהרצועה, ועוד כמה מערכות. בסופו של דבר, לאחר שנבדקו כל החלופות ולאחר שבמערכת הביטחון הגיעו למסקנה שאף אחת מהן לא נותנת פתרון הולם לבעיה, הוחלט לפתח מערכת כחול-לבן. שתי חברות ישראליות, רפאל וחברת אלתא – חברת בת של התעשייה האווירית, החלו לפתח מערכת שתוכל להתמודד עם האיום מדרום: כיפת ברזל.

עמיר פרץ, שר הביטחון שקדם לאהוד ברק, היה זה שהתניע את המהלך, עמד בגבורה מול לחצים של חברות אמריקאיות ובעלי עניין שניסו לשכנע שהן יכולות להתמודד טוב יותר עם איום הרקטות, ונתן אור ירוק לתעשיות הביטחוניות להתחיל לפתח את המערכת. רפאל ואלתא החלו בפיתוח שאמור היה להימשך כשלוש שנים, אבל נתקלו בבעיות תקציב קשות. משרד האוצר לא מוכן היה לתקצב את הפיתוח – כמיליארד שקלים – וצה"ל לא הסכים להעביר כספים מתקציב הביטחון לפרויקט שאיש לא האמין באותם ימים, למעט אלה שעסקו במלאכה, שיוכל להתמודד בהצלחה עם איום הרקטות.

כשנכנס ברק למשרד הביטחון, ולאחר שעודכן על ידי מנכ"ל המשרד, תת אלוף במילואים פנחס בוכריס, ועל ידי ראשי התעשיות הביטחוניות, ולמד את הנושא, הוא פתח את ברז התקציב ודאג להעברת תקציב מיוחד, סכום של 811 מיליון שקלים לטובת פיתוח הפרויקט. הכסף, מתקציב משרד הביטחון, נועד לאפשר את עבודות הפיתוח בחברות הישראליות, לייצר אב-טיפוס של מערכת יירוט ובהמשך שתי סוללות פעילות.

כל זאת בלוחות זמנים מטורף,על גבול הבלתי אפשרי, שאפילו מומחי טילים אמריקאים שהגיעו לישראל כדי לעקוב מקרוב אחר התקדמות הפרויקט, כתבו שאין אפשרות לבנות מערכת כזו בפחות מ-15 שנה, וגם אז, הם העריכו את סיכויי ההצלחה שלה בכחמישה אחוזים.

התקציב ממשרד הביטחון אפשר לתעשיות הביטחוניות לסיים את עבודות הפיתוח של המערכת, אבל עדיין צריך היה לגייס תקציב נוסף, כמיליארד דולר, כדי לייצר את הסוללות, את טילי היירוט, את מערכת המכ"ם המיוחדת ומערכת השליטה והבקרה. על פי הערכת צה"ל כדי להגן על כל שטח ישראל, יהיה צורך לייצר כ-15 סוללות כיפת ברזל. את רוב התקציב לכך ישיג שר הביטחון בהמשך, בעזרת הידידה הגדולה שמעבר לים – ארצות הברית.

במקביל, נשאב שר הביטחון החדש לאיום משמעותי נוסף על מדינת ישראל. והפעם מסוריה.

זמן קצר לפני כניסתו הרשמית למשרד הביטחון, נחשף ברק לראשונה לסיפור הכור הגרעיני הסורי, כור שהוקם בחשאי בצפון המדינה על פי ידע וטכנולוגיה שסיפקה צפון קוריאה. ראש הממשלה אולמרט וראש אמ"ן, אלוף עמוס ידלין, עדכנו אותו בפרטים הידועים על המתקן לייצור פלוטוניום, שהיה בשלבי הקמה מתקדמים ודבר קיומו נחשף על ידי המוסד. אולמרט היה להוט לפעול מיד. ברק רצה קודם ללמוד.

ברק: "הגישה שלי, מאז ומתמיד היתה שקודם חושבים ורק אחר כך מבצעים. החיפזון הוא מהשטן. ההיפך ממה שקרה לאולמרט ולפרץ במלחמת לבנון השנייה כשאירוע קשה כשלעצמו בגבול לבנון, הוביל את ישראל למלחמה כוללת, בלי רגע אחד של מחשבה תחילה. אולמרט ופרץ נתקפו בפאניקה אחרי חטיפת החיילים בלבנון, מצאו על המדף תוכנית מבצעית – "קינמון" - והוציאו אותה אל הפועל, בלי החלטת ממשלה ומבלי להבין שהם נגררים למלחמה. אותו סיפור חזר על עצמו גם עם הכור. בלי לחשוב לרגע,

הורידו מהמדף תוכנית שעמירם לוין, הכין שמונה שנים קודם לכן כשהיה סגן ראש המוסד, והתכוונו לבצע אותה מיידית.

"מייד עם כניסתי לתפקיד הייתי החלטי שבנושא רגיש כל כך שיכול להתפתח למימדים לא רצויים, חייבים לחשוב לעומק, לתכנן ולבחור מספר אופציות לפני החלטה לפעול. אני חשבתי שצריך לבנות אפשרויות מבצעיות שיבטיחו סבירות גבוהה של הצלחה עם פחות סיכון למלחמה ולא תיארתי לעצמי שהרצון שלי לחשוב ולתכנן את דרך הפעולה הנכונה, יוצגו אחר כך בהדלפות בתקשורת כאילו אהוד אולמרט היה זה שהוביל את המבצע מול שר ביטחון מהסס ומתנגד... שתי התוכניות שהוצגו בפני לא היו טובות. הראשונה, "התוכנית הקטנה", היתה קטנה מדי והיה חשש שלא תשיג את התוצאה שרצינו. השנייה, עלולה היתה לגרור אותנו לעימות גלוי עם חיל האוויר הסורי ומכאן למלחמה כוללת עם סוריה, דבר שישראל לא רצתה להגיע אליו.

"ראש המוסד, מאיר דגן, תמך בגישה שלי שיש להכין אופציות מבצעיות במינימום סיכון והיגררות למלחמה. מרגע שנכנסתי לתמונה פעלתי בשקט, בקור רוח, תוך שמירה מוחלטת על סודיות מבצעית מחשש להדלפה. לא הסתפקנו בהכנת האופציה ההתקפית הנכונה עם ודאות להשגת המטרה, אלא חשוב היה שתמנע הידרדרות למלחמה כוללת בצפון. גם מול סוריה וגם מול חזבאללה. בנוסף על כך, היה צורך להכין את העורף למקרה של הידרדרות, אבל לעשות זאת מבלי שהאזרחים – וזה כלל כמובן גם גורמים צבאיים רבים שלא היו בסוד המבצע - ירגישו שמכינים משהו. הדרך בה בחרנו היתה בהכנת מלאים מבלי להיחשף שמדובר בפעולה לא שגרתית. יזמנו ביקורות שגרתיות להיערכות חירום וכך התאפשר לנו לחדש מלאים שונים שאמורים לשמש אותנו ברגע הנכון.

"בצבא לא אהבו את עודף הזהירות שלי. ההתנהלות שלי היתה שונה מאד מזו של ראש הממשלה. אהוד אולמרט, היה שרמנטי, ידע לעורר אמון ולעשות רושם על הקצונה הבכירה. הוא מאד נשא חן בעיני מפקד חיל האוויר, עידו נחושתן. הפיקוד הבכיר הרגיש

רצוי אצל אולמרט. הצבא תמיד אוהב שמקשיבים לו והולכים בראש שלו. כשמדובר באיש חסר ניסיון ביטחוני כמו אולמרט, עם רקורד של כישלון במלחמה שניהל רק זמן קצר קודם לכן, זה היה קל. איתי זה היה הרבה יותר קשה. לי אי אפשר היה למכור סיפורים. לפתע מופיע בן אדם שהיה ראש ממשלה, שר ביטחון ורמטכ"ל, משמיע עמדות אחרות ומבקש כמה חלופות לדיון לפני החלטה. ברור שאיש כזה לא התקבל באהבה ובאהדה.

"בכל מקרה, לא הייתי מוכן לאשר מבצע לתקיפת הכור לפני שאביאו לקבינט. דיברתי על כך עם רפי איתן, השר לענייני גמלאים, אדם עם הרבה ניסיון משנות השירות הארוכות שלו במוסד. רפי היה מודע ללהיטות של אולמרט לבצע ואמר לי שטכנית אני יכול להביא את הנושא לקבינט, אבל צריך להיות ברור שלא תתקבל החלטה בניגוד לדעתו של אולמרט. בכל פגישה שקיימנו עם אולמרט באותה תקופה, אם זה במשרד או בביתו, הוא היה פותח בתחילת השיחה, באמצע ובסוף: את הכור צריך להרוס ונהרוס אותו. בכל אותן שיחות מופיע תיעוד של דברי: לבצע, אבל בשכל.

"במקביל הכנו את כל האופציות. עשינו מהלכים מקדימים כדי להוכיח שהאופציות נכונות וחשובות. בחרנו אחרי שיקול דעת בתוכנית הנכונה, לא זו שבה היינו נקלעים להתמודדות רחבה עם הסורים, שכן המשטר הסורי והנשיא בשאר אסד לא היו בולעים את זה. חיפשנו דרך שתאפשר לאסד להישאר במרחב. הכור היה במקום מבודד, רחוק בצפונה של סוריה סמוך לגבול הטורקי. הערכנו שאם נבצע בשקט בלי להודות בביצוע, אסד יוכל להרשות לעצמו לספוג את זה ללא תגובה, בלי שזה יכריח אותו לפעול נגדנו.

"הזמן לפעולה התקרב ומידע שהגיע כל העת הצביע על התקדמות תהליכים בדרך למעבר לכור חם. השלמנו את הכנת האופציות לתקיפה ולהגנת העורף. סוכם שאולמרט, ציפי לבני, אז שרת החוץ, ואני נחליט מתי לבצע. ציפי קצת היססה והפרסומים לפיהם התנגדתי, פרסומים שמקורם מאוחר יותר בלישכת ראש הממשלה לא היו נכונים. אני יודע שצדקתי בהמתנה. התוכנית שנבחרה היתה עירוב של שתי התוכניות שהיו בעבר,

עם אלמנטים מבצעיים חדשים שלא היו קיימים קודם לכן. השילוב בין שתיהן הוכיח עצמו. במסגרת ההכנות למבצע הבאנו לנמל אשדוד אנייה עם ציוד במשקל של 55 אלף טון, כולל מלאי גדול של פצצות חכמות. האנייה עגנה על רציף מרוחק ופריקת הציוד מתוצרת ארצות הברית נעשתה במבצע לילי חשאי. אפילו עובדי הנמל באשדוד לא ידעו מה קורה.

"המבצע יצא לדרך ב-7 בספטמבר 2007, חודשיים וחצי לאחר כניסתי למשרד הביטחון. ליווינו אותו בכל שלבי הביצוע. כשהטייסים דיווחו על השמדת המטרה ושהם בדרך הביתה, הרגשנו כולנו התפרקות של מתח אדיר. רגע של שמחה שבו כולנו היינו שותפים. מאוחר יותר גיליתי שבעוד אנחנו שותפים להצלחה הגדולה, היה אחד מאתנו שחשב כבר אז איך הוא ממנף את הקרדיט לעצמו. לאולמרט היה רגע של חולשה בו נטה להתרברב בהישג של השמדת הכור הסורי. כשראה את התגובה של אסד, הבין שמחובתו לשמור על עמימות וסודיות מוחלטת. לפרסום לא היה שום יתרון. זמן קצר לאחר המבצע נחשף הסיפור על כור גרעיני שנבנה בצפון סוריה בידע וטכנולוגיה של צפון קוריאה, כור שהושמד בנסיבות מסתוריות. היו פרסומים בארצות הברית לפיהם חיל האוויר הישראלי השמיד את הכור, אבל מצידנו לא נאמרה מילה. אפילו אולמרט הצליח למשך זמן מסוים לשמור על איפוק. הרבה זמן הוא נזהר, אבל בשלב מאוחר יותר, כאשר התחילו לצוץ פרשיות השחיתות שלו, היה לו עניין גדול שהמבצע יפורסם ויובלט כמובן חלקו שלו."

בעוד ישראל הרשמית שומרת על עמימות מלאה בימים שלאחר השמדת הכור, החלו להתפרסם בעולם פרטים ראשונים. למחרת התקיפה פרסם דובר המשטר הסורי, שבלילה הקודם הניסו מטוסי חיל האוויר הסורי מטוס קרב ישראלי שחדר לשטחה. כמה ימים לאחר מכן טענו מקורות טורקיים שבשטחה של טורקיה, סמוך לגבולה עם סוריה, נמצאו מיכלי דלק נתיקים של מטוסי קרב, כנראה של חיל האוויר הישראלי.

כמה שבועות מאוחר יותר, פרסמו גורמי ממשל אמריקאים בהדלפה לאחת מרשתות הטלוויזיה בארצות הברית, שהיעד שהותקף היה כור גרעיני לייצור פלוטוניום שנבנה בסיועה של צפון קוריאה בסוריה. העיתון הגרמני "דר שפיגל" חשף ששם מבצע חיסול הכור היה "בוסתן" וראש המוסד, מאיר דגן, הוא זה שעמד מאחורי ההישג המודיעיני, לאחר שאנשיו הביאו מידע על בניית הכור. לפי העיתון הגרמני, סוכנים של המוסד ויחידות מיוחדות של המודיעין הישראלי – לפי פרסומים אחרים סיירת מטכ"ל - הביאו דוגמיות מהשטח שחשפו בוודאות כי מדובר בכור גרעיני לייצור פלוטוניום שנמצא בשלבי בבנייה. חודש לאחר השמדת הכור, הודה הנשיא אסד שמטוסי חיל האוויר הישראלי תקפו בארצו מבנה שלא בשימוש. כשנשאל על תגובה אמר שזו תבוא בעיתה, אבל לא חייבים להגיב על כל טיל בטיל. ואליד מועלם, שגריר סוריה בארצות הברית, שמוכר היטב לישראלים ממגעי השלום החשאיים עם דמשק, טען שהפרסומים על תקיפת כור גרעיני כביכול בשטחה של סוריה הן בדיות ישראליות.

בהמשך היו גם לא מעט פרסומים שרק חיזקו את מסך הערפל סביב הפעולה. כך למשל, פורסם בארצות הברית שהנשיא בוש דחה בקשה ישראלית שארצות הברית היא שתתקוף את הכור, מחשש להסתבכות במלחמה כולל במזרח התיכון אם ישראל היא זו שתפעל. בוש דחה את הבקשה, אבל ב-19 ביוני 2007, במהלך ביקורו של אולמרט בוושינגטון, נתן את ברכתו למבצע. עיתון אחר פרסם שמייקל היידן מי שהיה ראש ה-סי.אי.אי האמריקאי באותה עת, אמר שגילוי הכור הוא תוצאה של שיתוף פעולה בין ארגונו וסוכנות ביון של מדינה ידידותית...

לא קשה לדמיין מה היה קורה בסוריה, רק ארבע שנים לאחר מכן, אם הכור הגרעיני לא היה מושמד ותכולתו היתה מגיעה לידי אחד הארגונים שסיבכו את סוריה של אסד במלחמת אזרחים עקובה מדם ורבת שנים.

פרק 21

שר הביטחון נגד ראש הממשלה

אהוד אולמרט קיבל בברכה את כניסתו של אהוד אולמרט למשרד הביטחון. עתה, הוא האמין, יוכל לתקן את הטעות הקשה שעשה כשהפקיד את תיק הביטחון בידו של עמיר פרץ, טעות שהובילה לשרשרת הכשלים במלחמת לבנון השנייה. בעבר, התייצב להגנתו של ברק במהלך קמפיין הבחירות ב-99' – אולמרט היה אז ראש עיריית ירושלים – והפתיע כשתקף את חברי מפלגתו שניסו לשכפל את תעמולת הבחירות מ-96' והובילו קמפיין תחת הסיסמה: "ברק יחלק את ירושלים". אולמרט התראיין ואמר שהוא מכיר את ברק וברק לא יחלק את ירושלים ובכך הנחית מכה אנושה לקמפיין הליכוד. במפלגה לא סלחו לו על הדברים. ברק, המצח הגדול בהתמודדות מול נתניהו, הכיר לו תודה ותמך בו פומבית בימים הראשונים של מלחמת לבנון השנייה, עוד בטרם החלה להסתבך.

על פניו, זה אמור היה להיות חיבור מנצח. ברק, יחד עם הרמטכ"ל גבי אשכנזי, ישקמו את הצבא לאחר מלחמת לבנון ויכינו את מערכת הביטחון להתמודדות עם איומים מסביב, והוא, כראש ממשלה, ייהנה מפירות העשייה של שני "מרי ביטחון". בהתחלה זה באמת התנהל על פי התסריט האופטימי, אבל בתוך זמן קצר החלו להיחשף עוד ועוד פרשות שחיתות ששמו של ראש הממשלה נקשר בהן: מרכז השלטון המקומי, ראשונטורס, הבית ברחוב כרמיה, פרשת בנק לאומי. המשטרה חקרה, הוא הוזמן לחקירות חוזרות ונשנות, כשמעל לכול מרחף דוח ועדת וינוגרד, ועדת הבדיקה שמונתה לבדוק את כשלי מלחמת לבנון השנייה על כל היבטיה ועמד להתפרסם בתחילת 2008.

החשיפות העלו כבר בשלבים מוקדמים את סף המתח בין שני האישים הבכירים שבראש הפירמידה. ברק החל לגלות שהפגישות האישיות הקבועות ביניהם, עם סיגר קובני וויסקי משובח, לא נותרו חסויות, כפי שמצופה מראש ממשלה ושר ביטחון במדינה

מתוקנת. בטור השבועי של נחום ברנע בעמוד הפותח של המוסף הפוליטי ב"ידיעות אחרונות" הוא מצא לא אחת פרוטוקול כמעט מדויק של אותן שיחות אישיות, למעט ציטוטים ישירים. או שאולמרט הקליט את כל השיחות ביניהם ותדרך את ברנע, או שהוא פשוט זכר כל מה שנאמר ומיהר להעביר את תוכן הדברים.

גם שיחות בנושאים מבצעיים רגישים נחשפו על ידי ברנע ברמזים עוקפי צנזורה, שלא הותירו לשר הביטחון ספק: ראש הממשלה בוגד באמונו. חלק מהפרסומים הביכו אותו. בשיחות הם החליפו דעות, לא תמיד מחמיאות, על שרת החוץ ציפי לבני. אולמרט חשב שהיא חותרת נגדו וברק לא תמיד דיבר עליה בהערכה יתירה. באותם ימים נהנה ברק מתמיכה ציבורית רבה כשר ביטחון, והוא העריך שהדבר חורה לראש הממשלה שמעמדו הציבורי בשפל המדרגה. זו הסיבה שאולמרט מנסה לפגוע בתדמיתו ובמעמדו כשר ביטחון מצליח.

והיו גם חיכוכים קטנים. מקומיים. אולמרט הצטייר כראש ממשלה מתנשא ויהיר. ברק לא אהב בלשון המעטה את הזלזול שאולמרט המשפטן מגלה כלפי שלטון החוק, כלפי בג"צ, בעידודו ובתמיכתו של שר המשפטים דניאל פרידמן. ברק לא הבין איך אולמרט, עורך דין במקצועו ופרופסור דניאל פרידמן, הדיקאן לשעבר של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, מחבקים את השר חיים רמון, אחרי שהורשע בבית המשפט בפרשה מביכה של הטרדה מינית כלפי קצינה בצה"ל. הוא היה בדעה שלרמון אין מקום בממשלה או במערכת הפוליטית, אבל אולמרט החליט למנות אותו גם לאחר ההרשעה למשנה לראש הממשלה. ברק תקף את ההחלטה: "אתה לא יכול למנות את רמון לתפקיד. לא יתכן לקדם שר שהורשע בפלילים..."

אולמרט הקשיב, אבל לא חזר בו. "אתה מונע משנאה כלפי רמון על רקע היריבות הפוליטית שהיתה ביניכם בעבר," הוא ניסה לרכך את שר הביטחון. ברק הסביר שאכן היתה יריבות פוליטית, והוא מתקשה לשכוח אמירות שיוחסו לרמון בראשית דרכו

הפוליטית במפלגת העבודה "אני לא רוצה להרוג אותו, רק לפצוע אותו...", אבל מה שמניע אותו זה רק כיבוד שלטון החוק.

ראש הממשלה צלח בשלום יחסית את דוח וינוגרד שפורסם בינואר 2008, אבל גילויי השחיתות המשיכו לרדוף אותו ולהעסיק את הציבור. בערב יום העצמאות 2008, לאחר חשיפת פרשת טלנסקי ומעטפות הכסף שקיבל ראש הממשלה מהתורם האמריקאי, הופיע אולמרט בשלושת ערוצי הטלוויזיה בהתקפה חסרת תקדים על הפרקליטות שהחליטה לגבות מטלנסקי עדות מוקדמת, מחשש שיעזוב את ישראל ולא יופיע למשפט הפלילי שיוגש נגדו. אם וכאשר. אולמרט לא הכחיש בשידור את קבלת מעטפות הכסף, אבל טען שמדובר היה בתרומות פוליטיות מותרות על פי החוק.

חשיפת הפרשה, הכספות הסודיות במשרדו של עורך הדין אורי מסר, איש אמונו של אולמרט, ומעורבותה של מזכירתו הנאמנה, שולה זקן, העמיקו את התהום בין השניים. "אולמרט,"אמר אז ברק, תחילה בפורומים סגורים ואחר כך בפומבי, "לא ראוי להיות ראש ממשלת ישראל.". באחת מאותן שיחות עם חבר אמר ברק דברים קשים על ראש הממשלה: "כשהוא דיבר על בית המשפט העליון – שדחה עתירה שהגיש נגד ההחלטה לגבות עדות מקדימה מטלנסקי - היה לו קצף על השפתיים..."

הביקורת של שר הביטחון נגד ראש הממשלה הפכה גלויה. בתקשורת דיברו על החזית שנפתחה בין השניים. בעיתון של המדינה נכתב שברק חותר להפיל את ממשלת אולמרט מבפנים. באחת הפגישות האישיות ביניהם הוא אמר לו דברים ברורים: "עשית טעות בעניין מעטפות טלנסקי. לא אוכל להישאר אדיש. אני אצטרך להגיב." בשיחות עם עיתונאים אמר ברק שמי שנכנס לפוליטיקה צריך להיות ישר וחסין. "אני הייתי זה שאחרי הרשעת אריה דרעי, הודעתי שלא אנהל כל משא ומתן קואליציוני כל עוד הוא עומד בראש המפלגה; אני זה שיצא בפומבי נגד ראש הממשלה שרון; אני עצרתי את הרפורמות המסוכנות של דניאל פרידמן נגד בית המשפט העליון וניסיתי להתנגד לניסיונות של אולמרט לקדם את חיים רמון לאחר ההרשעה. זו לא קינאה בראש

הממשלה. ודאי לא חתרנות נגדו. עשיתי מה שמצופה מכל איש פוליטי שמכבד את הנורמות ואת שלטון החוק."

אהוד ברק מתאר את שיחותיו עם אולמרט, במיוחד אותה שיחה בה הטיח בו את הביקורת על מעטפות השוחד, כקשות, נוקבות, אבל מבחינתו - הכרחיות. "אני חושב שאתה מכיר אותי מספיק טוב," אמר לו, "יש מצבים שלא אוכל להמשיך לשבת בממשלה אם יתגלו דברים כאלה."

אהוד אולמרט שמר על ארשת פנים חתומה וכמעט שלא הגיב על טיעוני ברק.

"אולמרט," אומר ברק, "בעצם אף לא היה ראש ממשלה. הוא היה שחקן ששיחק בתפקיד ראש ממשלה. כשחקן הוא היה מצויין, כישרון שמקומו על במות ברודווי בניו יורק והווסט-אנד בלונדון. קווין ספייסי, שחקן הקולנוע האמריקאי, משחק נפלא בדרמה הטלוויזיונית "בית הקלפים" את הסנטור שחותר תחת נשיא ארצות הברית ונכנס לנעליו, ולפעמים אפשר היה לחשוב שהוא הנשיא האמריקאי. אבל גם שחקן ענק כקווין ספייסי אינו יכול למלא תפקיד נשיא. אהוד אולמרט מזכיר אותו. הוא לא היה באמת ראש ממשלה. הוא פשוט שיחק נפלא את התפקיד...

"יחסי עם אולמרט הלכו והידרדרו. הוא האשים אותי במצבו, ובחקירות המשטרה בפרשות השחיתות שיוחסו לו. אולמרט ראה בי את האחראי להידרדרות הפוליטית שלו, ללחץ התקשורתי והציבורי. אפילו חבריו ב"ידיעות אחרונות" כבר לא יכלו להעניק לו מטריית הגנה."

ברק ציפה ליתר תמיכה משרי הממשלה, מהתקשורת ומהציבור, אבל רק השר לביטחון פנים אבי דיכטר, עוד בוגר של הסיירת, הלך איתו עד הסוף ותבע את התפטרות ראש הממשלה. ברק ציפה שציפי לבני תתגייס גם היא למערכה, אבל ברגע שהיתה צריכה לתבוע את התפטרות אולמרט, היא לא גילתה את האומץ הפוליטי הנדרש, החלה למלמל בהופעה בטלוויזיה ולא הצליחה לומר דברים ברורים.

ב-28 במאי 2008 החליט ברק לעשות מעשה. הוא כינס מסיבת עיתונאים קצרה ואומר דברים ברורים ונוקבים: ראש הממשלה אינו יכול להמשיך בתפקידו ועליו לקחת פסק זמן מכהונתו. "לאור המצב שנוצר וכובד האתגרים שבפני מדינת ישראל, חמאס חזבאללה, סוריה, איראן, החיילים השבויים והתהליך המדיני, אני לא חושב שראש הממשלה יכול לנהל את העניינים במקביל לחקירות המשטרה ולחשדות נגדו. לפיכך, משיקולי טובת המדינה אני חושב שראש הממשלה חייב לבדל את עצמו מהניהול היומיומי של הממשלה. הוא יכול לעשות זאת בהשעייה, התפטרות, נבצרות או חופשה... קדימה תצטרך לעשות חשבון נפש ולבחון את דרכה ולבחור את ראשה. אם לא תקום ממשלה לרוחנו - נפעל לקביעת מועד מוסכם לבחירות."

"המעשה שלי," אומר ברק," האיץ את תהליך נפילת ממשלת אולמרט. הוא יצר מצב בלתי הפיך, מדרון שאין בו מה להיאחז."

המעשה הזה גם הוביל לאותה הקלטה שנחשפה על ידי שולה זקן, שש שנים מאוחר יותר, כשראש הממשלה לשעבר, שלא ידע שהוא מוקלט, האשים את ברק, במהלך שיח אינטימי של שני עבריינים - ראש ממשלה לשעבר ואשת סודו שהקליטה אותו ללא ידיעתו בתקווה שמה שיגיד ישמש אותה ביום סגריר - שהוא כשר ביטחון, מקבל שוחד מעיסקאות גדולות שנעשות במשרד. כולם יודעים את זה, אמר לה כממתיק סוד, אפילו ראש המוסד בא וסיפר לי על כך...

בסוף יולי הודיע ראש הממשלה שלא יתמודד על ראשות קדימה. ב-17 בספטמבר התקיימו בחירות מוקדמות לראשות המפלגה, בחירות טעונות בין ציפי לבני ושאול מופז. לבני ניצחה בהפרש של 431 קולות בלבד וארבעה ימים לאחר מכן התפטר אולמרט מראשות הממשלה ונשיא המדינה, שמעון פרס, הטיל על ציפי לבני להקים ממשלה.

ברק: "ציפי לבני לא הבינה שקודם מרכיבים ממשלת 61, אפילו לא מושלמת, העיקר לקבוע עובדות פוליטיות. היתה לה ממשלה ביד, אבל בגלל חוסר ניסיון, נאיביות

ועקשנות שלא במקומות הנכונים, היא החמיצה הזדמנות היסטורית. בניגוד למה שרווח בתקשורת, מפלגת העבודה בראשותי לא הערימה קשיים בדרכה של לבני. היא ידעה שאנחנו לצדה, אבל לא הצליחה לחתום בזמן עם מפלגת הגמלאים בראשותו של רפי איתן ונכנסה באיחור למשא ומתן מול ש"ס, שכמו ש"ס הציבה דרישות תקציביות וחקיקה, שלא עמדו במהות בסתירה לסטטוס-קוו ביחסי דתיים-חילוניים.

"ציפי לא הבינה את כללי המשחק הפוליטי. עוד לפני כן התברר לנו שאף אחד במפלגה הזו לא ממש יודע איך מעבירים את השלטון מאולמרט למישהו אחר. 'נידבנו' להם את שאול שמחון, שישב עם צחי הנגבי וכדי להסדיר את כל מה שצריך. אבל הבעיה היתה לבני. היא ניסתה לשחק קשוחה, מתמקחת, נוקשה מול ש"ס. היא סרבה לכל דרישותיהם התקציביות, גם כאשר הם ירדו במחיר. לבני יכלה להגיע להסכם עם החרדים תמורת התחייבות להעברת תקציבים בהיקף של כ-850 מיליון שקלים. לש"ס היה חשוב להצטרף לממשלה והיא לא הבינה את זה. ברגע האחרון שלום שמחון ניסה לסייע לה להגיע לנוסחה מוסכמת, גם תקציבית, אבל אז זה כבר היה מאוחר. היא הגיעה לערב שבת כאשר זמנה אוזל מבלי לסגור עם ליצמן מיהדות התורה ואלי ישי מש"ס."

נתניהו ואנשיו, שעד לאותו שלב לא סגרו הסכם עם ש"ס, נכנסו לתוך התפר, והסכימו לתנאי ש"ס שנדחו על ידי לבני. נתניהו שיגר שליחים לרב עובדיה יוסף ולאלי ישי, שביקשו להעניש את לבני על עקשותה ומה שהם תיארו "שנאת החרדים שבה..." והתחייבו שש"ס תקבל מהליכוד את מה שלבני סירבה לתת להם.

לבני החזירה את המנדט שקיבלה לנשיא המדינה. באין מועמד מוסכם להחליף את אולמרט, נקבעו בחירות חדשות ל-10 בפברואר 2009. לבני זכתה למחמאות על שלא הסכימה להיסחט על ידי החרדים, אבל בתוך זמן קצר התברר שהיא הפסידה גם את האתונות וגם את המלוכה.

ועדיין, כל אותם ימים אולמרט הוא ראש הממשלה ואהוד ברק, שר הביטחון בממשלתו. שניהם מתקשים להתגבר על המתחים. השיחות ביניהם, שהתחייבו מתפקידם, הצטמצמו, היו לא נעימות, רוויות מתח.

בתוך המציאות הבלתי אפשרית הזו, של נתק כמעט גמור בין ראש הממשלה לבין שר הביטחון, מתחילה חזית חדשה בדרום. לאחר רגיעה, "הודנה", שנמשכה כמה חודשים, ובעקבות מבצע יזום של צה"ל לחשיפת מנהרת טרור סמוך לגבול, חזר החמאס לשגר רקטות לעבר ישראל. במהלך הרגיעה הצליח ארגון הטרור הפלשתינאי להגדיל משמעותית את כמות הרקטות שלו, הן בייצור עצמו והן דרך המנהרות בגבול סיני, ולהגדיל את טווח הירי. לא רק שדרות ויישובי עוטף עזה. גם אשקלון, אשדוד ובאר שבע נכנסו למעגל הרקטות.

פיתוח מערכת כיפת ברזל היה רק בתחילת הדרך. יחלפו עוד שנתיים עד שניתן יהיה להציב מערכת מבצעית בדרום ומול עשרות רקטות שנורו מדי יום לעבר הדרום, ההגנה היחידה הם מרחבים מוגנים אליהם צריך למהר בתוך שניות מרגע הישמע האזעקה.

המציאות הביטחונית שהשתנתה חייבה את ברק ליתר איפוק מול ראש הממשלה. ישראל העבירה מסרים תקיפים להנהגת החמאס, דרך שר ההגנה המצרי, אבל שיגור הרקטות לא פסק. בנובמבר ובשבועיים הראשונים של דצמבר שוגרו מאות רקטות מרצועת עזה. ישראל לא מ גיבה בתקיפות הנדרשת. הדרום משותק ומתחזקים הקולות שתוקפים את הממשלה על אוזלת ידה. בקבינט נערכו לתגובה. ראש הממשלה לחץ לפעולה גדולה, וברק, שראה בעמדת אולמרט ניסיון מצידו לכפר על מחדלי מלחמת לבנון השנייה, בלם יוזמות מסוכנות. בסופם של דיונים ליליים, בעוד הרקטות ממשיכות לנחות ביישובי הדרום, אישר הקבינט מבצע צבאי ואת המטרות שהציג צה"ל, כשברק קובע את העיקרון: לא כיבוש עזה, לא מיטוט שלטון החמאס. רק מכה קשה, מפתיעה, חזקה ואלגנטית שחמאס יזכור לאורך זמן.

השבוע האחרון של דצמבר 2008. שר הביטחון ברק, בתיאום עם ראש הממשלה אולמרט, יוזם מהלך הונאה שנועד ליצור רושם שישראל מתקפלת ומחפשת מוצא של כבוד בהפסקת אש. הוא גם מתראיין לרשתות הטלוויזיה בארץ ובעולם, ומצהיר שישראל אינה מחפשת עימות עם החמאס.

ברוח הימים, ערב חנוכה, פולט המחשב הצה"לי את שם הקוד למבצע המתגבש: "עופרת יצוקה". אמ"ן והשב"כ סורקים את בנק המטרות ברצועת עזה ומחפשים כאלו שהאפקט שלהן יהיה מיידי וכואב. המטרה נמצאת בבסיס משטרה של החמאס. פגיעה באנשי קורס מפקדים של ארגון הטרור.

למכת הפתיחה קודמים דיונים ארוכים בקבינט הביטחוני שגולשים לשעות הקטנות של הלילה. שר הביטחון מוביל מדיניות של איפוק לכאורה, ובמקביל מתכנן את מכת הפתיחה הכואבת. מולו, ראש הממשלה, שמכוון למהלך צבאי גדול ברצועה. ברק לא שותף לעמדתו של אולמרט, שסוחף אחריו גם שרים אחרים, שמדברים על כיבוש עזה ומיטוט שלטון החמאס. מהלך שאמור להשאיר את צה"ל ברצועת עזה לתקופה מוגבלת עד לניקויה מהמחבלים.

שר הביטחון מוכן לבדוק האם ניתן להניע מהלך מהיר של כיבוש עזה, מכה אנושה לחמאס ופגיעה בתשתיות הצבאיות שלו ובמוסדות שלטונו. הוא מסייג את תמיכתו בתוכנית במציאת גורם שיחליף את צה"ל ברצועת עזה לאחר המהלך הצבאי. מבחינתו אין אופציה לשהות ארוכה של צה"ל שם. המחשבה הראשונה שעולה – העברת האחריות לשליטה בעזה למצרים, אבל בתוך שעות מגיעה תשובה מקהיר: לאוו מוחלט. נבדקת גם אפשרות להעביר את השליטה ברצועה לרשות הפלשתינאית של אבו מאזן. במגעים חשאיים ללא פירוט כוונות מבצעיות, לא מצטיירת נכונות של הרשות לתפוש שליטה ברצועה. נבחנת גם אפשרות שלישית, מרחיקת לכת: העברת השליטה לכוח ערבי של מדינות מתונות – ירדן , קטאר ובחריין, שיבטיחו את השקט הביטחוני ובעזרת הכסף הגדול של המפרציות ישקמו את הרצועה.

גם תוכנית זו מתגלה כלא ריאלית.

עד להחלטה על המכה המקדימה הגדולה, צה"ל יוזם סדרה של פעולות קטנות, חדירות מינוריות ליעדי טרור בקרבת הגבול: יום קרב יזום, הפעלת חיל האוויר וארטילריה נגד חוליות משגרים ומטרות של החמאס. כוח מחטיבת גולני נכנס לרצועה ותופס שטחים קרוב לגדר הגבול כדי לצמצם את היקף הירי הרקטי של החמאס והג'יהאד האיסלמי.

אלה עדיין ימים של שיתוף פעולה מבצעי בין שר הביטחון ברק והרמטכ"ל גבי אשכנזי, שנכנס לתפקידו במקום דן חלוץ, הרמטכ"ל שהקדים להסיק מסקנות מכישלון מלחמת לבנון השנייה. ברק ואשכנזי מסכמים: לא קובעים מטרות שמראש ידוע שלא ניתן להשיגן והן יהיו מחוץ למטרות המבצע. כמו הצעה שעלתה בקבינט וברק שלל אותה: תפישת ציר פילדלפי – רצועת החיץ שבין הרצועה ומצרים, ציר שתחתיו עוברות מאות מנהרות ההברחה. אולמרט תומך במהלך. ברק מתנגד. במאזן המצטבר נראה לו שהתוכנית אמנם תסייע לפגוע במנהרות ההברחה בין מצרים והרצועה, ותנתק את אזור רפיח מהרצועה, אבל לא תפסיק את ירי הרקטות לעבר יישובי הדרום והנגב. תמיד, הוא אומר, אפשר לירות רקטות מאזורים שצה"ל לא נמצא בהם. משלב מסוים של הדיונים, בעיקר אלה בפורום השלישייה – אולמרט, ברק, לבני, שר הביטחון מקדם את תוכנית המכה המקדימה והשתלטות בכוח על אזורים שולטים ברצועה כדי להפסיק את הירי, ובמקביל להכות בחמאס ולפגוע בתשתיות מבצעיות שלו.

ברק חשב על מבצע מהיר עם תוצאות מיידיות: מכת פתיחה חזקה, נפגעים רבים לחמאס, ערעור שיווי משקלו המבצעי, ועקיפת רפיח מבלי להיכנס לתוכה.

מכת הפתיחה האווירית ב-27 בדצמבר היתה קשה וכואבת. חיל האוויר תקף בעוצמה רבה בסיס של המשטרה המקומית, בשעה שהתקיים שם מסדר גדול. ההפתעה היתה גמורה ומבין ההריסות חולצו יותר מ-150 גופות. במקביל הותקפו גם עמדות ומפקדות נוספות של הארגון.

אולמרט החליט שממשיכים. לא מסתפקים בתקיפה אחת. גם תוצאות ההמשך מרשימות וחשפו הלם בחמאס. המבצע נמשך ולוחמי חי"ר תפסו את אזור נצרים וצפון הרצועה, וחילקו למעשה את הרצועה לשניים. ירי החמאס לא פסק.

בשלב הזה, לאחר המכה הקשה בשלושת ימי הלחימה הראשונים, ברק העריך שזה הזמן להפסיק. גם הקבינט הביטחוני קיבל את עמדתו לחתור לסיום, אבל ראש הממשלה לחץ והכתיב את המשך המבצע מעבר למה שהוחלט. המבצע נכנס לדשדוש. מרוצה מהתוצאות ניסה ראש הממשלה לעקוף את שר הביטחון ולגייס רוב בקבינט למהלך צבאי גדול באזור רפיח ודרום הרצועה. "יש תוכנית מוכנה," הוא לחץ על שרי הקבינט.

"יש גם תוכנית מוכנה לכיבוש כל הרצועה, אז מה זה אומר, שכובשים?" הגיב ברק.

אולמרט: "למה לא."

ברק: "אם נכבוש את רפיח ניתקע בעזה. בעיני העולם נהיה אחראים למה שקורה בעזה, בלי יכולת להפסיק את שיגורי הרקטות. הרי גם כשישבנו ברצועה בכוחות גדולים לא הצלחנו לעצור את הירי ואת ההברחות."

בהתייעצויות על המשך מהלכי המבצע או סיומו, ברק נקלע לעימות עם ראש הממשלה. שרת החוץ ציפי לבני פחות החלטית. היא מדלגת בין שתי האופציות ומחליטה לבסוף לתמוך בברק: מכת אש חזקה ואחריה הפסקת המבצע. גם אם מדובר במהלך חד-צדדי.

חמישה ימים לאחר מכת הפתיחה, ברק שוב מנסה לשכנע את אולמרט לסיים את הפעולה הצבאית: "מה שלא נחליט עכשיו, יהיה קשה להחליט אחר כך. כיבוש עזה זה מצב לשנים. אין בכך שום היגיון, שום חוכמה מצידנו. בסוף הרי זה ייגמר בהסדר. במקום שנבזבז זמן עכשיו קח יוזמה, דבר עם מרקל, סרקוזי, גורדון בראון (ראש ממשלת בריטניה). שהם ייזמו הפסקת אש הומניטארית של 72 שעות ברצועה, שתתפרש בעולם כמחווה ישראלית. אין לך מה להפסיד. אם חמאס יפסיקו את האש – הלחימה תסתיים. אם לא יסכימו, תיהנה מגיבוי ותמיכה בינלאומיים."

לראשונה נראה היה שאולמרט נוטה להשתכנע. במקביל, ברק שוחח עם שר החוץ הצרפתי ברנרד קושנר, שהגיב בחיוב לרעיון הפסקת האש ההומניטארית והבטיח לבחון אותו, אבל המכשול היה שוב אולמרט, שלא השתכנע שזה המהלך הנכון לעשותו. אולמרט חשש להיות היוזם של הפסקת האש ההומניטארית בנימוק שזה יתפרש כחולשה, וחולשה היה הדבר האחרון שהוא רצה שייכרך בשמו בימיו האחרונים כראש ממשלה.

בעוד מדינות אירופה מגלגלות את רעיון הפסקת האש ההומניטארית, יזם מזכ"ל האו"ם הפסקת אש בחסות האו"ם. ברק חשב שזה כיוון נכון. ציפי לבני שינתה כיוון ועמדה. הרבה בעצת אלוף במילואים שלמה ינאי, היועץ הביטחוני שליווה אותה והסביר שחודשיים לפני הבחירות לכנסת אסור לה להצטייר כאחת שנוטה לפשרות ולוויתורים לחמאס.

גם הצבא היה חלוק. הרמטכ"ל גבי אשכנזי פעל לכל אורך המבצע במתינות ואחריות ובשיתוף פעולה עם שר הביטחון. התנאי של הרמטכ"ל ליציאה חד צדדית: יצירת הרתעה באש מאסיבית מול החמאס כדי לחסוך בחיי אדם. "אני לא רוצה הרוגים שלנו," חזר אשכנזי בכמה מקרים על עמדתו: לסיים בזמן הנכון את המבצע ולא להיקלע לנוכחות ארוכה מדי ברצועה, דבר שיביא להסלמה, הידרדרות ונפגעים רבים. לעומתו, יואב גלנט, אלוף פיקוד הדרום, תמך בהקשחת העמדה הישראלית והעמקת המבצע והאחיזה של צה"ל ברצועה. בין השניים נוצרה מתיחות גלויה. אולי מהלך פתיחה לאיבה הגלויה שתפרוץ שנה וחצי לאחר מכן כשמסמך הרפז פורסם ונחשפה מערכת היחסים העכורה בין הרמטכ"ל הפורש והאיש שאמור היה להחליפו בתפקיד.

לברק היה חשוב שאשכנזי יביע עמדה ברורה וחדה יותר מול ראש הממשלה. בשיחה עם הרמטכ"ל הוא חזר על עמדתו, שאם אולמרט לא ישמע ממנו דברים ברורים, הוא ינחה אותו לעשות את ההיפך. היו אלה ימים אחרים ביחסי ברק-אשכנזי. ימים בהם נרשמו

מחמאות הדדיות וגיבוי, שהכרחי ביחסי רמטכ"ל ושר ביטחון שהחמיא למפקד הצבא על תפקודו האחראי והשקול במבצע.

המבצע, שאמור היה מלכתחילה להימשך כמה ימים בלבד, התארך והסתבך. הנזק האזרחי לרצועה היה עצום. יותר מ-1500 הרוגים, רובם אזרחים ועשרות אלפי בתים שנפגעו. ירי הרקטות נמשך כל העת, אבל כמות השיגורים ירדה ככל שעברו הימים. כוחות חי"ר ושריון תפסו מאחזים בשטח הרצועה, אך לא התקדמו מעבר לכמה מאות מטרים בתוך שטח החמאס. חיל האוויר והארטילריה המשיכו לפעול כמעט ללא הפרעה. בעולם התרבו הגינויים לפעולת צה"ל והתחזקו הקריאות לסיים את הלחימה בהקדם.

בסופו של דבר, גם ראש הממשלה אהוד אולמרט, התרצה וחזר בו מהרעיון להותיר רגל של צה"ל ברצועה שתאפשר לו להיכנס חזרה אם יימשך ירי הרקטות. הרמטכ"ל ביצע את החלטת השלישייה – אולמרט, לבני, ברק ופינה את צה"ל מרצועת עזה. מבצע "עופרת יצוקה" הסתיים ב-18 בינואר בנסיגה חד-צדדית. עשרה חיילים נהרגו במהלך הלחימה ועוד שלושה אזרחים מפגיעת רקטות. מאות אנשי חמאס נהרגו ברצועה. בעקבות המבצע הוכרזה הפסקת אש – תהדייה – שנמשכה חודשים רבים.

ועדיין, למרות ההיקף המוגבל של המבצע, התגלו לא מעט בעיות מבצעיות שברק כשר ביטחון, צריך היה לתת עליהם את הדעת: בעיות בהפעלת כוחות גדולים בתא שטח קטן, שגרמו למקרים של ירי על כוחותינו; חוסר תרגולת מתאימה להתמודד עם ניסיונות חטיפה של חיילים – שבדרך נס נכשלו הפעם; כישלון השב"כ והמודיעין לחשוף את מיקומו של החייל החטוף גלעד שליט; הקושי של חיל האוויר לפעול באזור צפוף אוכלוסיה אזרחית, כאשר החמאס משתמש באזרחים כמגן חי ומונע מהם בכוח לתפוס מחסה חרף אזהרות צה"ל.

בשלושת השבועות שבהן התנהלה הלחימה, למד ברק להכיר צדדים חדשים של עמיתיו בממשלה ובקבינט. שר המשפטים דניאל פרידמן, מוח משפטי מבריק, התגלה כקיצוני

בצורת החשיבה, מתלהם ובעל השפעה רבה על ראש הממשלה אולמרט. אלי ישי התגלה כמתון הרבה יותר ממה שהצטייר בהופעותיו הפומביות. ציפי לבני הפתיעה אותו לא אחת בנחישות שלה, בתפישה המהירה, בצורך לדאוג לעורף מדיני. פוליטיקאית שלא שוכחת שבשורה התחתונה היא חייבת לצאת מסיבוב לחימה כזה מחוזקת תדמיתית ואלטרנטיבה לראשות הממשלה. ברק התרשם מהעוינות ההדדית שהתפתחה בינה לבין אולמרט. במהלך הלחימה, על אף חילוקי הדעות המהותיים ביניהם, הוא נמנע מביקורת פומבית על מהלכיו של ראש הממשלה.

תדמיתו של ברק כשר ביטחון זינקה במדד הפופולאריות, והסקרים חזו למפלגת העבודה 17 מנדטים בבחירות שאמורות היו להתקיים שלושה שבועות לאחר שפסקה האש. ברק: "במהלך המבצע היו גם כאלה שהציעו לי למשוך את הלחימה עד הבחירות. זה טוב לך, זה טוב למפלגה. העמדה שלי היתה שכול יום לחימה נוסף הוא רע למדינה והישג לטרור, אחרי שהיכנו בחמאס כל כך חזק. מעולם לא ערבתי שיקולים פוליטיים-אישיים בהחלטות מבצעיות. זה לא אני."

אחד הלקחים המיידיים של המבצע היה זירוז שלבי הפיתוח וההצטיידות של כיפת ברזל. החמאס חשף יכולות משתפרות בתחום הרקטי. קסאמים נחתו גם באשדוד ובבאר שבע. גם ראשון לציון מאויימת ושר הביטחון ידע שבידי ארגוני הטרור ישנן רקטות שיכולות להגיע גם על תל אביב. במבצע הזה לא נעשה בהן שימוש, אבל האיום היה ברור. באחד מביקוריו הבאים בארצות הברית, הוא ישכנע את מזכיר ההגנה החדש, ליאון פאנטה, שהצבת סוללות כיפת ברזל עשויות לשנות את האסטרטגיה הצבאית: "ברגע שתהיה לנו מערכת הגנה מפני הרקטות, נוכל לקבל החלטות מהראש ולא מהבטן. יימנע מצב שבו רקטה אחת שפוגעת בגן ילדים או בית ספר, יכולה לגרור את ישראל למלחמה גדולה כנגד רצונה והאינטרסים שלה ושל ארצות הברית."

פאנטה השתכנע. גם הנשיא ברק אובמה שהחליף את הנשיא ג'ורג' בוש ונכנס לבית הלבן חודש לאחר סיום הלחימה ברצועה. התקציב האמריקאי, כ-900 מיליון דולר,

אפשר לייצר מערכות נוספות, מעבר לשתי המערכות הראשונות שיוצרו מתקציב משרד הביטחון, ולפרוס אותן בדרום. לקראת המערכה הבאה שלא איחרה לבוא.

פרק 22

לצדו של נתניהו

תוצאות הבחירות לכנסת ה-18, רק שלושה שבועות לאחר "עופרת יצוקה", אכזבו את שר הביטחון ויו"ר מפלגת העבודה. הוא קיווה שההתנהלות השקולה והראויה שלו במהלך המבצע תבוא לידי ביטוי בקלפי, אבל הבוחרים חשבו אחרת. מפלגת העבודה ירדה ל-13 מנדטים. רחוק אחרי קדימה עם 28 מנדטים והליכוד עם 27 מנדטים. גם איווט ליברמן, עם 15 מנדטים ל"ישראל ביתנו", הקדים אותה.

אף שקדימה סיימה את הבחירות כמפלגה הגדולה בכנסת, הטיל הנשיא פרס את מלאכת הרכבת הממשלה על בנימין נתניהו, לאחר ששמע את המלצת הסיעות. בתקשורת דיווחו על מהלכים מתקדמים בין הליכוד לקדימה להקמת ממשלת אחדות ואפילו ידעו לספר על מנגנון האחדות: נתניהו יעמוד בראש הממשלה בשני השלישים הראשונים של הקדנציה ולבני תחליף אותו בשליש האחרון. ב"ידיעות אחרונות" דיווחו על ביקור חגיגי של הזוג נתניהו בביתה של ציפי לבני בתל אביב, ביקור שבמהלכו נסגר הדיל להקמת הממשלה. נסגר, אך עדיין לא נחתם סופית.

ברק היה משוכנע שמפלגת העבודה עוברת לאופוזיציה. כסיעה הגדולה שם הוא ייהנה מתואר יו"ר האופוזיציה, ויעביר את הזמן בשאילתות ובהצעות חוק שייהדפו, קרוב לוודאי בידי הקואליציה הרחבה. זה לא מה שרצה לעשות, אבל זה היה דין הבוחר. הוא גם העריך שנתניהו יהיה מחויב למסור את תיק הביטחון לשאול מופז, אם אכן קדימה תצטרף לממשלה, או לבוגי יעלון, רמטכ"ל לשעבר והרכש החדש של הליכוד.

שיחת הטלפון מנתניהו, שביקש להיפגש בדחיפות, הפתיעה אותו. הפגישה היתה קצרה. נתניהו שאל אם מפלגת העבודה מוכנה להצטרף לקואליציה, ואם הוא, ברק, מוכן להמשיך במשרד הביטחון.

מבחינתו, מיהר ברק להבהיר לנתניהו, אין בעיה והוא ישמח להישאר במשרד. הבעיה היתה איך מעבירים את ההצעה גם במפלגה. נתניהו מיהר להקל עליו: לא פחות מחמישה שרים תקבל העבודה בממשלה שיקים. כופתאות מפתות מאד למפלגה המצומקת. בפגישה אמר נתניהו שהחליט שלא ללכת לממשלה משותפת עם קדימה. באותה פגישה ביניהם, ברק עדיין לא ידע מה היה הרקע לשינוי הכיוון של נתניהו. זה התברר לו רק מאוחר יותר. נתניהו, כך נודע לו, רצה מהרגע הראשון את ברק לצדו כשר ביטחון. מי שהטיל וטו על צירוף העבודה וברק לממשלה היה איווט ליברמן, השותף הטבעי הגדול של נתניהו לאחר הבחירות. זו הסיבה שניהל כנגד רצונו משא ומתן עם לבני וקדימה. בין ליברמן לברק היתה מערכת יחסים קשה מאז "עופרת יצוקה". בניגוד לגישתו הממלכתית של נתניהו במהלך המבצע, ליברמן תקף את אולמרט וברק. הוא האשים אותם בכניעה לחמאס, ובחוסר נחישות למוטט את שלטונו.

מיד לאחר הבחירות יצא ליברמן לחופשה קצרה במינסק בירת בלארוס, מקום אהוב עליו במיוחד. משם, מודאג מהידיעות על כוונת נתניהו לצרף את קדימה ולהפקיד את לבני על משרד החוץ, משרד שהוא רצה אותו לעצמו, מיהר להתקשר ולהודיע לנתניהו שהוא מסיר את הווטו על צירוף ברק לממשלה.

והיה עוד גורם שהיה מעורב במהלך: נתן אשל, ראש המטה של נתניהו, שהפעיל לחץ כבד על יו"ר הליכוד לא לצרף את קדימה ולבני לממשלה. הוא לא קיבל את עמדת נתניהו שאין לו ברירה אחרת על רקע תוצאות הבחירות הצמודות בין הליכוד וקדימה, והאמין שנכון יותר לצרף את ברק ומפלגת העבודה. נתניהו היסס, אבל לאחר כמה ימים ביקש ממנו שיבדוק עם שלום שמחון אפשרות לצירוף העבודה לממשלה.

בדרך לממשלה כזו, צריך היה לעבור עוד כמה משוכות. נתן אשל היה מודע למתח במערכת היחסים בין השניים, נתניהו וברק. באזכרה האחרונה ליוני נתניהו, ביולי 2008, שניהם עמדו מרוחקים זה מזה. לא דיברו ולא לחצו יד. נדרשה כאן מלאכת תיווך עדינה. וזה בדיוק מה שאשל ידע ואהב לעשות. משוכה נוספת: עוד לפני שנסע למינסק, הבהיר ליברמן שהוא מעוניין שפרופסור דניאל פרידמן, שר המשפטים שהחליף את חיים רמון, יישאר בתפקיד. אשל ידע שברק, אמון על שלטון החוק, מתנגד להמשך כהונתו של פרידמן בתפקיד, בעיקר על רקע התקפותיו על בית המשפט העליון.

ועדיין צריך היה לטפל בווטו של ליברמן על אהוד ברק. גם כאן הוכיח אשל מיומנות של מתווך מהמעלה הראשונה. הוא איתר את ליברמן במינסק, ועירב במשא ומתן עימו את יעקב נאמן, אחד האנשים המקורבים ביותר למנהיג "ישראל ביתנו". ליברמן, שהבין שאם לא ירכך את עמדתו, יזכה לראות את משרד החוץ רק מחלון מכוניתו, השתכנע והסכים לפשרה: הוא יסיר את הווטו על מינוי ברק, ויעקב נאמן ימונה לשר המשפטים במקומו של דניאל פרידמן. וכמובן – משרד החוץ שלו.

היה עוד משבר קטן שגם עליו הצליח אשל להתגבר: עופר עיני, מזכ"ל ההסתדרות, שהיה בצוות המשא ומתן של העבודה בנושאים כלכליים, לא הגיע להסכמות עם גדעון סער, נציג הליכוד, ואיים לפוצץ את כל העסק. עיני, שהיה בעל מעמד מיוחד במפלגת העבודה, הסתגר בחדרו בכפר המכביה וסירב להיפגש עם נתניהו וברק שנקראו דחוף למקום. אשל נכנס לתמונה והצליח לשכנע את עיני לפתוח את הדלת, ולפתור אתו ביחד את נקודות המחלוקת. "אחרי עשר דקות הכול היה פתור. לחצנו ידיים ובכך נסללה הדרך להצטרפות ברק והעבודה לממשלת נתניהו."

אהוד ברק לא הסתיר את רצונו, בכפוף להחלטת מפלגת העבודה, להישאר במשרד הביטחון. הפעם תחת נתניהו כראש הממשלה. "כמו שבעבר לא היתה לי בעיה להיאבק בנתניהו, גם לא היתה לי בעיה לשתף אתו פעולה במיוחד כשאנחנו בצומת הכרעות חשוב כמו האיום האיראני," סיפר לימים, "ביני ובין ביבי היה קשר שנמשך שנים. כל

אחד הכיר בערכו של השני. אחרי הבחירות טענו נגדי ששיניתי קו, ציטטו אותי כאילו התחייבתי שמקומנו באופוזיציה – מה שלא היה נכון. היו כמה דיונים עם צוות המשא ומתן של הליכוד וחתמנו על הסכם קואליציוני. זו היתה מלאכת מחשבת של שלום שמחון ונתן אשל. את המיומנות הפוליטית של שלום הכרתי מזמן, וקיימת בינינו חברות עמוקת שנים, אבל את נתן אשל הכרתי פחות. גיליתי איש מסורתי, מבריק, עם ראייה פוליטית נדירה ואמן ניצול הזדמנויות. 'נתן החכם', קראתי לו. כינוי שהתאים לו כל כך. הוא היה נכס לביבי, לממשלה ולקואליציה."

מבחינת נתניהו, ברק היה האיש הנכון לתפקיד. שר ביטחון לויאלי, שיקרין באיכות המנהיגות שבו על תפקוד הממשלה כולה, והשותף הגדול שלו לאחת המשימות החשובות בחייו כמנהיג: מלחמת חורמה בתוכנית הגרעין האיראנית שהוא ראה בה, ועדיין רואה בה, איום קיומי על מדינת ישראל. כמעט מרגע כניסתו ללשכת ראש הממשלה בקדנציה השנייה שלו, נושא הגרעין האיראני היה על השולחן בעדיפות ביצוע עליונה. בשיחות המקדימות ביניהם, גילה שעמדת ברק קרובה לשלו בנושא הזה. אם התוכנית היא להיערך לאפשרות של תקיפת אתרי הגרעין האיראני בפורדוז ונתאז, חשוב היה לו שלצידו תהיה אישיות ביטחונית סמכותית כמו ברק. איש המבצעים המיוחדים שמחייבים הכנות מודיעיניות וצבאיות מרחיקות לכת, ומשקל נגד לראשי מערכת הביטחון וצה"ל, שלא גילו את אותה התלהבות שלו להרפתקה באיראן.

המפגש הראשון בין ברק, אז עדיין ברוג, לנתניהו, התקיים בבסיס סיירת מטכ"ל, יותר משלושים שנה קודם לכן. עמירם לוין, אז מפקד פלגת האימונים ביחידה, סיפר לו על הבחור האמריקאי שלו, חייל בודד, שהגיע מארצות הברית. לוין תיאר אותו כלוחם חדור מוטיבציה וכושר גופני מעולה, והמליץ לשלוח אותו לקורס קצינים כדי שיחזור ליחידה כמפקד צוות. אהוד אישר, וביבי אכן חזר ליחידה ובלט מהר כמפקד צוות ולא פחות

מכך בזכות מכונית ה-ב.מ.וו שלו, תופעה נדירה ביחידה שרוב החיילים שבה הם קיבוצניקים תפרנים או מושבניקים. ביבי גם היה זה שהמליץ לצרף ליחידה את אחיו, יוני, קצין צנחנים שנפצע במלחמת ששת הימים בקרבות רמת הגולן. לימים היה יוני אחד מחבריו הקרובים ביותר של ברק. עד נפילתו באנטבה.

נתניהו השתתף תחת ברק, מפקד היחידה, בכמה מהמבצעים הגדולים של הסיירת, ביניהם ההשתלטות על המטוס הבלגי החטוף של חברת "סבנה" בשדה התעופה לוד, ושני מבצעי "ארגז" לחטיפת קצינים סורים בכירים משטח לבנון. אחרי המבצע השני, שבוטל על ידי הרטכ"ל "דדו" לאחר שהכוחות כבר היו בשטח לבנון, הוא השתחרר, החמיץ את מבצע "ארגז 3" שהתבצע בהצלחה מיד לאחר מכן, ויצא ללמוד ארכיטקטורה באוניברסיטה היוקרתית אם.אי.טי בבוסטון. גם ברק יצא ללימודים באוניברסיטת סטנפורד בארצות הברית, וערב אחד הופתע לראות את ביבי באחד מערוצי הטלוויזיה בכבלים, מתעמת בשידור ומנחית נוקאאוט על סטודנט פלשתינאי שישב מולו באולפן.

הפעם הבאה שבה הם נפגשו, היתה ב"שבעה" ליוני, מפקד סיירת מטכ"ל שנהרג מירי של חייל מצבא אוגנדה במהלך הפריצה לטרמינל באנטבה שבו הוחזקו החטופים. ביום השלושים למותו של יוני, אהוד נשא הספד מרגש ליד הקבר על חברו הקרוב, שהחליף אותו ברגע האחרון בפיקוד על כוח הסיירת במבצע.

כל אחד מהם בחר במסלול חיים שונה. בעוד ברק מפלס דרכו ללשכת הרמטכ"ל, נתניהו, שחזר לישראל לאחר שסיים את לימודיו בארצות הברית, ניסה את כוחות בעסקים ותוך זמן קצר השתלב במשרד החוץ, בעזרתו של מישה ארנס, פטרונו הפוליטי באותם ימים, ששימש שגריר ישראל בוושינגטון. בשנת 1988, לאחר שתי קדנציות מוצלחות בארצות הברית – הראשונה כציר בשגרירות ישראל בוושינגטון והשנייה כשגריר ישראל באו"ם – חזר לישראל, נבחר במקום הראשון בפריימריס בליכוד לקראת בחירות 88', והחל את הקריירה הפוליטית הארוכה שלו שנמשכת עד ימים אלה.

הפגישה הבאה שלהם היתה בעיצומה של מלחמת המפרץ הראשונה. גם ברק, סגן הרמטכ"ל אז, וגם נתניהו, סגן שר החוץ, התלוו לראש הממשלה שמיר לפגישה עם הנשיא ג'ורג' בוש הראשון בבית הלבן. מעת לעת הם נפגשו בהמשך בהזדמנויות שונות. אחת מהן היתה בספטמבר 1995, כשניהם כבר פוליטיקאים. נתניהו יו"ר הליכוד ויריבו הגדול של יצחק רבין, ראש הממשלה, וברק שר הפנים בממשלת רבין. שניהם הגיעו למשחק הכדורגל המסקרן בין הפועל באר שבע לברצלונה הגדולה של יוהאן קרויף, במסגרת גביע אירופה. השניים, שאינם ידועים כאוהדי כדורגל מושבעים, נהנו מהביצועים של כוכבי ברצלונה שהביסה את באר שבע בתוצאה 0:7, ומצאו זמן לנתח את הכתבה שפורסמה כמעט עשור קודם לכן בעיתון "חדשות" וחזתה שבבחירות שיתקיימו ב-1996 הם יתחרו זה מול זה על ראשות הממשלה. "התחזית לא תתגשם," חייך נתניהו בין גול לגול של הקטאלונים מספרד, "בשנה הבאה אני אתמודד מול אחד הזקנים שלכם. העימות בינינו יהיה רק בהמשך. כמו שאני השתלטתי על הליכוד אתה תנצח בעבודה..."

בהמשך אותה שיחה אמר נתניהו לברק: "אי אפשר לנצח בחירות בישראל בלי עיתון ובלי מכון מחקר..." כבר אז הוא התלונן שמעצבי דעת הקהל המובילים הם תמיד נגדו. הדברים נאמרו שנים לפני הופעת "ישראל היום" ומכון המחקר "שלם" המזוהה עם הימין האידיאולוגי.

ביבי צדק. הוא היה הראשון שנכנס ללשכת ראש הממשלה לאחר שניצח, בניגוד לתחזיות, את "אחד הזקנים", שמעון פרס. אהוד החליף אותו בלשכה ב-99' לאחר מערכת בחירות שלא הזכירה במאום את ידידות העבר שבין מפקד הסיירת ומפקד הצוות שלו. "ברק יחלק את ירושלים", היה סלוגן הבחירות של הליכוד. ברק לא אפשר לעוזריו לפגוע בביבי אישית. יש גם היום שאחרי הבחירות, אמר להם. נתניהו, לדעתו, לא נהג באותה מידה של אבירות, כאשר צחי הנגבי יצא בידיעתו בקמפיין "אהוד ברח", על רקע הטרגדיה בצאלים. אהוד נפגע עמוקות, אבל החליט שלא להוריד את הכפפות. הוא

נהג בהוגנות גם בימיו האחרונים כראש ממשלה. לאחר שהיה ברור לו שהוא עומד להפסיד את השלטון, תמך בשינוי החוק שיאפשר לאזרח נתניהו, שלא היה חבר כנסת, להתמודד על ראשות הממשלה בבחירות ישירות. נתניהו החליט בסופו של דבר שלא להתמודד, והשאיר את המפלגה לשרון, שניצח בבחירות ברוב גדול.

ועכשיו, שניהם זה לצד זה. נתניהו ראש הממשלה וברק שר הביטחון, שותף בכיר לעיצוב מדיניות הביטחון בשנים הבאות. בקבינט ובגוף הבכיר החדש שיצרו – השישייה: נתניהו, ברק, דן מרידור, בני בגין, בוגי יעלון ואיווט ליברמן, שהפך בהמשך לשביעייה ולשמינייה עם צירוף אלי ישי ויובל שטייניץ - התרשמו מעומק האמון ההדדי בין ראש הממשלה ושר הביטחון שלו. השר בני בגין, לא אחת הסמן הימני באותם דיונים, ראה כיצד ברק מאזן את נתניהו מול לחצים של האגף הימני בליכוד ואנשי מועצת יש"ע. לאהוד ברק היה חלק גדול באחד המהלכים המכוננים בחייו הפוליטיים של נתניהו: נאום בר אילן וההכרזה על הכרתו בעיקרון שתי מדינות לשני עמים. בליכוד ובחוגי הימין טענו שברק הוא זה שעומד מאחורי מה שכינו "כפירה של נתניהו בערכי ארץ ישראל". באותה מידה נשמעה גם ביקורת על ברק בחוגי מפלגתו ובשמאל הישראלי, על כך שהוא נותן לגיטימציה בינלאומית, בעיקר בוושינגטון, למהלכים של נתניהו.

בני בגין: "אהוד ואני לא גדלנו באותו הכפר, ותהום אידיאולוגית עמוקה הפרידה בינינו, אבל בכבוד והערכה הדדית, מצאנו לא אחת שפה משותפת גם באותם נושאים בהם היינו חלוקים. הוויכוחים היו תרבותיים, ברמה גבוהה תוך ניסיונות שכנוע הדדיים. היינו קבוצה של אנשים שמכבדים זה את דעתו של זה, גם אם לא מסכימים ביניהם. היינו חלוקים בנושא ההתיישבות ביהודה ושומרון. הימין לא הפסיק לתקוף אותו, אבל אני ראיתי שאהוד ידע להתעלות והבין שיש צרכי התיישבות ויש שם אנשים שצריכים לחיות. דני דנון, שהיה אז ראש מועצת יש"ע, אמר משפט יפה לחברים שביקרו את שר הביטחון: 'אהוד ברק הוא לא טיטוס...'

"ברק בא מסביבה מסוימת וקיבל החלטות לא פשוטות. במשבר סביב היאחזות מיגרון, לקחתי על עצמי את האחריות לטפל בעניין. לא הייתי יכול לפעול ללא האמון מצידו והידיעה שלא אמעל באמון הזה. זו היתה פעולה שדרשה שיתוף פעולה פוליטי הכי בסיסי. ידעתי שיש לי למי לפנות. ככה עובדים. היינו שם קבוצה קטנה, אינטימית, שדנה בנושאים הכי גורליים לעם ישראל, כמו איראן, אבל לא רק, ומילה אחת לא יצאה משם. כשאני רואה הדלפות, אני יודע שזו ראשיתם של קלקולים. כך אי אפשר לעבוד. העבודה שלי, של דן מרידור ושל בוגי יעלון עם אהוד היתה שמחה, חברית, למרות חילוקי הדעות, שהן חלק מהחיים. כשיש יחסי אמון אין מקום לפרשנויות. אמון הדדי הוא סוד ההצלחה שלנו. זה יוצר כייף ללכת לעבודה ומאפשר להתגבר על מחלוקות פוליטיות. דוקטור באדר (חבר כנסת בתנועת החרות) אמר פעם: 'עמיתים יש לי בחרות, חברים - במפא"י'... יחסי האמון האלה היו דבר נדיר במערכת הפוליטית. זו הסיבה שהממשלה החזיקה מעמד ארבע שנים. בדיוני השמינייה היו הרבה צחוקים. עסקנו בנושאים הכי רציניים שנוגעים לגורלו של עם ישראל, אבל ידענו גם ליהנות מהומור טוב. אהוד הוא איש ספר והיה מביא ציטוטים חכמים מספרים שקרא. ביבי סיפר על פרק בהיסטוריה או משהו כלכלי שקרא, ואני הייתי מצטט את אבי: 'בכמה מעט חוכמה מתנהל העולם...' דן מרידור, המשכיל שבינינו, היה מצטט משפטים בלטינית ואהוד אומר לו בחיוך כזה: 'דן, יותר לאט, או תחזור, אני צריך לרשום... לא היה צריך לעשות גיבושון. הגיבוש היה בתוכנו. בן אדם קם בבוקר וצריך ללכת לעבודה עם חיוך. לא להגיד לאשתו: אוי ואבוי, עוד פעם אני הולך לראות את הברק הזה...

בשיאו של ירח הדבש נתניהו-ברק, כשהתקשורת מתנהגת כאילו השותפה הטבעית של הליכוד בממשלה היא מפלגת העבודה, החלו להישמע קולות מבית נגד החיבור בין השניים. לצד לחצי הימין על נתניהו לנטרל את כוחו והשפעתו של ברק בפורום השרים הביטחוני הבכיר, בקבינט ובממשלה, החל לחץ בעבודה ובשמאל לפרוש מהממשלה. המפלגה, שידעה יותר מכל דבר אחר "לטרוף" את יושבי הראש שלה, החלה לפעור פה

גדול פעם נוספת. ברק: "מאז קום המדימה לליכוד, על גלגוליו השונים, היו ארבעה יושבי ראש מפלגה בלבד: בגין, שמיר, שרון ונתניהו. מאז שהנכדה שלי נולדה, לפני שמונה שנים, היו למפלגת העבודה כבר שמונה יו"רים..." בתחילה ברק הצליח במידה רבה לנטרל את הלחצים הפנים-מפלגתיים, בזכות קידומם הפוליטי של חברי כנסת, בתוך הממשלה ובוועדות הכנסת, שם הייצוג של מפלגת העבודה היה מעל ומעבר לכוחם הפוליטי המצומצם – 13 מנדטים בלבד.

התקשורת הבליטה את שיתוף הפעולה בין השניים, אבל לא תמיד נחשפו גם חילוקי הדעות ביניהם. ברק היה מודע לנטייה של ביבי להיכנס ללחץ כשהוא במצוקה. נקודת המבחן היתה עד כמה הנושא המלחיץ היה קרוב אליו. לזכותו ייאמר, לפי ברק, שברוב המקרים הוא היה מתעשת ותופש עצמנו מהר. אחת הדוגמאות היה שינוי העמדה של ראש הממשלה בנושא החייל השבוי, גלעד שליט. עד שלב מסוים התנגד נתניהו לכול עסקה עם החמאס, בשל המחיר הגבוה של שחרור מחבלים עם דם על הידיים. הוא שינה את דעתו לאחר שלא עמד יותר בלחץ של המשפחה ודעת הקהל. ברק התנגד עקרונית לעסקה. הוא ראה לנגד עיניו את היום שאחרי, כשמאות מחבלים משוחררים מצטרפים שוב לארגוני הטרור. דעתו היתה שממשלות ישראל צריכות לפעול על פי המלצת ועדת שמגר שאין לשחרר מחבלים כלואים תמורת בני ערובה ישראליים. זו גם הסיבה שהוא לא הצטרף לפסטיבל השחרור של שליט, שבו השתדל נתניהו לגרוף את כל הקרדיט על החזרת החייל הביתה.

בעבודה המשותפת ביניהם, הבחין ברק בחולשת נתניהו למילים עד כדי השתעבדות אליהן. הוא לא אהב את נטייתו של ראש הממשלה לצבוע את הסכנה האיראנית בתיאורי השואה. בשיחות ביניהם ובדיוני הפורומים האינטימיים שדנו בנושא האיראני, הביע את דעתו שתיאורי השואה לא משיגים אפקטיביות. ביבי הקשיב ולא השתכנע. התיאורים נמשכו.

אחת מנקודות השפל ביחסי נתניהו והימין, גם בתוך מפלגתו וגם מחוצה לה, היתה בעקבות ההחלטה להקפיא בנייה חדשה בשטחים כדי לאפשר מאמץ מדיני מרוכז בתיווך אמריקאי. גם כאן ניכרה היטב ההשפעה הממתנת של ברק. התנגדות הימין והאגף הימני בליכוד נלברק גברה, אבל במקרה הזה, נתניהו דווקא לא נכנע ללחץ. והיה לא מעט לחץ עליו. גם תוך הממשלה. ברק ייחס חשיבות מיוחדת לבניית יחסי אמון בין הממשל האמריקאי וממשלת נתניהו, ובקדנציה הראשונה של הנשיא אובמה, לברק היו יותר שעות בחדר הסגלגל, לשכתו של הנשיא האמריקאי, מאשר לכול מנהיג ישראלי אחר. כך גם מערכת היחסים הקרובה שבנה עם מזכירת המדינה הילארי קלינטון ושרי ההגנה האמריקאיים גייטס ופאנטה. בדרך זו הוא ניטרל לא אחת לחצים אמריקאים בנושאים מדיניים. הקשרים הטובים שבנה שם, אפשרו במידה רבה לקבל את הסיוע האמריקאי המיוחד לייצור מערכות כיפת ברזל להגנה על שמי ישראל. נתניהו ידע להעריך את מאמציו של ברק בריכוך ביקורת הממשל האמריקאי והנשיא אובמה. בינו לבין אובמה לא היתה כל כימיה ובמקרים רבים פעל ברק לשיפור האווירה והחזרת יחסי האמון בין הבית הלבן ולשכת ראש הממשלה בירושלים. לא אחת מצא עצמו מסביר במסדרונות הממשל את פעולותיו של ראש הממשלה, תוך פירוט אילוציו הפוליטיים.

בשתי הקדנציות שלו בתפקיד, גם בממשלת אולמרט וגם בזו של נתניהו, הוא קיבע את מעמדו כ"מר ביטחון". גם מי שלא אהב את ברק, וכאלה היו לא מעטים, ברבדים שונים של החברה הישראלית, ידע להפריד בין מה שהתקשורת כינתה "אישיותו הבעייתית" ובין תפקודו כשר הביטחון. בסקרי דעת קהל הוא לא נתפש כמועמד לראש הממשלה, ודאי לא כאיום על נתניהו. כשר ביטחון זכה בפופולאריות גבוהה ששיקפה אמון והערכה לתפקודו, וזאת על אף מאמצים של התקשורת הלא ידידותית כלפיו, בעיקר "ידיעות אחרונות", שהעניקה לו את התואר הלא מחמיא של ה"איש ממגדלי אקירוב". אותו

עיתון שהירבה לתקוף אותו, שמר אמונים לראש הממשלה היוצא אהוד אולמרט, שהחל לבלות יותר ויותר זמן בחדרי החקירות ועל ספסלי הנאשמים בבתי המשפט.

כמו בממשלתו הראשונה, כך גם בתפקידו כשר ביטחון, ברק לא השכיל לבנות צוות לשכה איכותי, מקצועי, שיזרום איתו בעשייה הביטחונית הגדולה. הבחירה בשלום קיטל, כתב מדיני בעבר בקול ישראל וראש מערכת החדשות בערוץ השני, כראש צוות לשכתו, נחשבה מפתיעה ובהמשך נחשפה כלא מוצלחת. קיטל חסר רקע ביטחוני, לא הצליח ליצור קונצנזוס ציבורי סביב שר הביטחון והפרדה בין ברק הביטחוניסט שניתן לסמוך עליו ובין ברק האיש המרוחק, ממגדל המיליונרים בצפון תל אביב.

קיטל גם לא הצליח לנטרל מבעוד מועד שלוש פרשיות שפגעו מאד בתדמיתו. הראשונה היתה סביב המלון היוקרתי בו התגורר עם רעייתו וצוות לשכתו הקרוב, בעת ביקור בסלון האווירי בפאריס. מחיר לילה בסוויטה המלכותית במלון אינטרקונטיננטל בה התגוררו הזוג ברק עלה יותר מעשרים אלף שקלים ועלות שהות המשלחת כולה הגיע בשישה לילות לכמעט מיליון שקלים. ברק ספג אש וביקורת מהתקשורת ועמותות למאבק בשחיתות, ולא עזרו הבהרות שלא הוא, אלא הנספחות הצבאית בפאריס היא זו שהיתה אחראית להזמנת חדרי המלון היקרים. פרשה שנייה היתה קשורה לפעילות עסקית של רעייתו נילי פריאל, שפתחה חברה לייעוץ עסקי בשם "טאורוס", ופורסם שביקשה, כביכול, להשתמש בשירותי בעלה לקידום שיווקי. הדבר הוכחש בתקיפות על ידי ברק, שפרסם מכתב בנדון שכתב למבקר המדינה וקיבל את אישורו שאין בפתיחת החברה משום טעם לפגם. אירוע שלישי היה לאחר פרסום שבני הזוג שודרגו ממחלקת העסקים למחלקה הראשונה בטיסת אל על לניו יורק. גם כאן הסתבר שהיתה זו יוזמת צוות המטוס ששדרג את השר ורעייתו.

קיטל פרש לאחר כשנתיים בתפקיד, וללשכה נכנס יוני קורן, מי שהיה לצד ברק כרל"ש בלשכות סגן הרמטכ"ל והרמטכ"ל, ובלט כאחד ממובילי הניצחון בבחירות 99'. קורן תרם רבות לשיפור מעמדו הציבורי של ברק, התמודד עם השמצות יזומות נגדו, וחיזק

את מה שהציבור ראה בו – סמכות ביטחונית ראשונה במעלה. קורן הפך לאיש הדומיננטי בלשכה, איש אמונו של שר הביטחון ומי שהופעל על ידו למשימות מיוחדות, בתוכן המאמץ לגיוס תמיכת הממשל וסיוע מיוחד לפרויקט כיפת ברזל. בצוות החדש שגובש לשכה בלטו ברק סרי, דובר שר הביטחון ושני המזכירים הצבאיים בתקופת ברק, מישל בן ברוך ואיציק תורג'מן. את הצוות השלימה מזכירת הלשכה, מורן סיני, צעירה מוכשרת, שעבדה במשלחת משרד הביטחון בניו יורק ועל פי המלצת יוני קורן נחתה בלשכת שר הביטחון,והצטרפה לשתי המזכירות הבכירות בלשכה.